

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Svetanič

**ANALIZA VLOGE MEDNARODNIH SUBJEKTOV PRI ZAGOTAVLJANJU
VARNOSTI KOSOVA**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Svetanič

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič

**ANALIZA VLOGE MEDNARODNIH SUBJEKTOV PRI ZAGOTAVLJANJU
VARNOSTI KOSOVA**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

IZJAVA O AVTORSTVU

magistrskega dela

Podpisani/-a Andrej Svetanič, z vpisno številko 21090915, sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom: ANALIZA VLOGE MEDNARODNIH SUBJEKTOV PRI ZAGOTAVLJANJU VARNOSTI KOSOVA.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 4. 5. 2011

Podpis avtorja/-ice: _____

ANALIZA VLOGE MEDNARODNIH SUBJEKTOV PRI ZAGOTAVLJANJU VARNOSTI KOSOVA

Magistrsko delo govori o vlogi mednarodnih subjektov, ki so jo imeli pri vzpostavljanju varnosti na Kosovu, in njihov kasnejši vpliv na oblikovanje nacionalnovarnostnega sistema. V začetnem delu sem opredelil model, na podlagi katerega sem analiziral in pozneje primerjal uspešnost delovanja mednarodnih subjektov. Pri obravnavi vprašanja varnosti je bilo potrebno vključiti zgodovinski vidik konflikta, ki ni odločilen za analizo, potrebno pa ga je obravnavati predvsem z vidika trenutnega stanja varnosti. S posredovanjem mednarodne skupnosti v letu 1999 je na Kosovu prišlo do prekinitve oboroženih spopadov, vendar pa so v ospredje prišle druge grožnje varnosti. Zato so mednarodne organizacije s svojimi misijami pristopile k vzpostavljanju notranje in zunanje varnosti. S svojim delom je mednarodna skupnost pričela graditi nacionalnovarnostni sistem v okolju, ki še ni imelo statusa države. Z razglasitvijo neodvisnosti je Kosovo postalo država, ki pa je kljub oblikovanju državotvornih organov ostala pod protektoratom mednarodne skupnosti. Analiza delovanja mednarodnih subjektov in njihov vpliv na varnost Kosova pokaže, da je nevarnost v smislu prekinitve oboroženega konflikta bila odpravljena, druge grožnje varnosti pa so ostale. Mednarodna skupnost je ustvarila pogoje za oblikovanje nacionalnovarnostnega sistema, a ta brez pomoči mednarodne skupnosti ni sposoben izvajati svojega poslanstva.

Ključne besede: Kosovo, nacionalnovarnostni sistem, varnost, mednarodne organizacije, varnostna politika, oborožen konflikt

ANALYSIS OF THE ROLE OF INTERNATIONAL ACTORS IN PROVIDING SECURITY IN KOSOVO

The paper deals with influence of international organizations in establishing security in Kosovo and their subsequent role in the formation of Kosovo's national security system. Initially I have defined the mode based upon which I have analysed and subsequently compared the efficiency of of operation on the part of international organizations. As regards the security issues it was necessary to consider the historical aspect of the armed conflict in Kosovo even though it is not of crucial importance for the analysis; nevertheless it has to be addressed due to the current security situation. Following the intervention on the part of international community in 1999 clash of arms was discontinued but other types of threats to security came to the fore. It was fro this reason that international organizations have, through various missions, begun to establish internal and external security. With the help of its operations the international community started to establish a system of national security in the environment which had as yet not acquired the status of the state. Having declared independence Kosovo had become a state which has despite the establishment of civil service authorities remained under the protectorate of international community. The analysis of the operation of international actors and its impact on the security of Kosovo reveals that the dangers in the sense of cessation of armed conflict has not been eliminated in that other security threats have remained. International community has created favourable conditions for a national security system to be established but unfortunately it is not capable of fulfilling its mission without the help on the part of international community.

Key words: Kosovo, national security system, security, international organizations, security policy, armed conflict.

UVOD	8
1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	12
1.1 Predmet in cilj analize.....	12
1.2 Hipoteze.....	12
1.3 Model analize.....	13
1.4 Uporabljene metode.....	15
1.5 Opredelitev temeljnih pojmov.....	16
2 NASTANEK DRŽAVE KOSOVO	19
3 MEDNARODNI SUBJEKTI IN NJIHOVA VLOGA NA KOSOVU	22
3.1 Vpliv mednarodnih subjektov na varnost Kosova.....	22
3.1.1 Vloga mednarodnih subjektov pri vzpostavljanju varnosti.....	24
3.1.1.1 Zagotavljanje notranje varnosti.....	25
3.1.1.2 Zagotavljanje zunanje varnosti.....	27
3.1.2 Vloga sosednjih držav pri reševanju konflikta.....	29
3.2 Združeni narodi, misija UNMIK.....	30
3.2.1 Resolucija 1244.....	31
3.2.2 Vzpostavitev funkcij varnosti.....	32
3.3 OVSE.....	34
3.3.1 Organizacija misije na Kosovu.....	35
3.3.2 Vloga pri vzpostavljanju demokratičnih institucij.....	36
3.4 Evropska unija, misija EULEX.....	39
3.4.1 Prezem nalog UNMIK-a.....	40
3.4.2 Vzpostavljanje in implementacija pravil prava.....	42
3.5 NATO intervencija.....	44
3.5.1 NATO misija KFOR.....	46
3.5.2 Vloga KFOR pri zagotavljanju varnosti.....	48
4 OBLIKOVANJE NACIONALNOVARNOSTNEGA SISTEMA	51
4.1 Varnostna politika.....	52
4.2 Varnostne strukture Kosova in njihov vpliv na varnost Kosova.....	56
4.2.1 Notranjevarnostna prvina.....	57
4.2.1.1 Policija UNMIK.....	58
4.2.1.2 Kosovska policijska služba KPS.....	60
4.2.2 Obrambni sistem.....	62
4.2.2.1 Kosovski zaščitni korpus.....	63

4.2.2.2 Kosovske varnostne sile KSF.....	66
5 PRIMERJALNA ANALIZA VLOGE MEDNARODNIH SUBJEKTOV PRI ZAGOTAVLJANJU VARNOSTI KOSOVA.....	69
6 SKLEPNE UGOTOVITVE	74
7 LITERATURA	77
 SEZNAM SHEM IN TABEL	
Shema 4.1: Nacionalnovarnostni sistem Kosova.....	68
Tabela 5.1: Primerjalna analiza vloge mednarodnih subjektov.....	69

SEZNAM KRATIC

BDP	Bruto družbeni proizvod
BMATT	British Military Advisory Training Team/Britanska vojaška svetovalna skupina za usposabljanje
BTT	Basic Training Team/Skupina za osnovno usposabljanje
EU	Evropska unija
EULEX	The European Union Rule of Law Mission in Kosovo/Misija Evropske unije za implementacijo pravil prava na Kosovu
EVOP	Evropska varnostna in obrambna politika
DRC	Danish Refugee Council/Danski begunski svet
FLRJ	Federativna ljudska republika Jugoslavija
HIK	Heidelberg Institute for International Conflict Research/Heidelberški inštitut za raziskavo mednarodnih konfliktov
JFC	Joint Force Command/Združeno poveljstvo sil
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KFOR	Kosovo Force/Sile NATO na Kosovu
KP	Kosovo Police/Policija Kosova
KVM	Kosovo Verification Mission/Verifikacijska skupina za Kosovo
LMT	Liasion Monitoring Team/Skupina za nadzor in povezave
MCAD	Military Civil Advisory Divison/Vojaško-civilni svetovalni oddelek
MCO	Municipality Community Office/Občinska pisarna za skupnosti
NATO	North Atlantic Treaty Organization/Severnoatlantsko zavezništvo
OVK	Osvobodilna vojska Kosova
OVSE	Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
PISG	Provisional Governement of Kosovo/Začasna vlada Kosova

PzM	Partnerstvo za mir
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency/Švedska mednarodna agencija za sodelovanje in razvoj
TANJUG	Telegrafska agencija nove Jugoslavije
TMK	Trupat ë Mbrojtjës Kosovës/Kosovski zaščitni korpus
UNHCR	United Nation High Commissioner for Refugees/Visoki komisariat Združenih narodov za begunce
UNMIK	United Nation Interim Administration Mission on Kosovo/Začasna misija Združenih narodov na Kosovu

UVOD

Spremembe, ki so se dogajale v svetu v zadnjih dvajsetih letih, so se odražale tako na varnostnem kot političnem področju. Posledica je bilo preoblikovanje varnostnega in političnega zemljevida sveta, kar je povzročilo premike na področju mednarodnih odnosov in zaupanja v mednarodne organizacije. Na območju jugovzhodne Evrope¹ je boj za uveljavitev moči v regiji privedel do velikih političnih in varnostnih sprememb, kar je bistveno preuredilo varnostno podobo tega območja. Težave, povezane z omejitvijo tega območja in njegove pripadnosti, so se pričele z razpadom Varšavskega sporazuma in z izničenjem ravnovesja sil na Balkanu (Vukadinović 2002, 12). Ena ključnih entitet območja je Kosovo, ki je kot lokalni rak in nenehen vir političnih in varnostnih težav prispevalo k uničenju vseh treh Jugoslavij: Kraljevine, Socialistične federativne republike in Zvezne republike. K temu je s podpiranjem srbske agresivne ekspanzije skozi zgodovino na eni strani prispevalo Rusko cesarstvo, na drugi strani pa druge evropske sile (Velika Britanija, Avstro-Ogrska, Nemčija, Francija in Italija), ko so Srbiji dovolile, da Kosovo okupira kot vojni plen. Zato po tem, ko se je Kosovo ponovno pojavilo v mednarodni politiki, ostaja protislovno vprašanje. Zahteva pozornost in pomoč mednarodne skupnosti, s čimer bi ta zagotovila, da bodo njena prizadevanja za doseg stabilnosti na zahodnem Balkanu prispevala k svobodni, demokratični Evropi, h kateri balkanske države vključno s Kosovom nedvomno pripadajo (Bebler 2010, 78-87).

Da bi mednarodna skupnost lahko obvladovala konflikte in pozneje upravljala območja, je morala predvsem zaradi konfliktov na Balkanu, generiranih znotraj države, prilagoditi način opredelitve mirovnih operacij², katerih cilj je bil vzpostavitev miru, vzdrževanje miru in postkonfliktna obnova. Tako se je razvil trend, ki je prispeval k vzpostavljanju in h gradnji miru v treh konceptih: *prvič* v konceptu t. i. človekove varnosti, *drugič* v posredovanju držav, ki so imele pri tem svoj dolgoročni interes, in *trejič* je mir del splošne liberalne politične in ekonomske strategije, ki še zmeraj uživa večinsko podporo v svetu (Sens 2004, 144).

Danes lahko opredelimo zagotavljanje sodobne varnosti na štirih različnih ravneh:

- Zagotavljanje varnosti na ravni **nacionalne države** se osredotoča na problem varnosti, blaginje in preživetja posamezne države.

¹ Jugovzhodna Evropa – Balkan; zemljepisna opredelitev držav, ki so na Balkanskem polotoku, se omeji na Romunijo, Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (beri pred letom 1991), Bolgarijo, Turčijo in Albanijo (Oxford Concise Atlas of the World, London 1994).

² Za izvedbo operacije vsiljevanja miru je potreben pristanek države, kar je nujni predpogoj za intervencijo, vendar v primeru Balkana to ni več imelo smisla, kajti tudi v primeru Kosova je šlo za notranji spor, zaradi katerega je že tako okrnjena legitimnost s potekom državljanske vojne kot jasnim dokazom, da je država izgubila nadzor nad dogajanjem na lastnem ozemlju (Keohane 2003, 276).

- Zagotavljanje varnosti na **mednarodni ravni** eksplicitno sprejema spoznanje, da je varnost ene države povezana z varnostjo drugih držav.
- Zagotavljanje na **regionalni ravni** se ne razlikuje od drugega načela, le da je usmerjeno v regijo.
- Zagotavljanje na **globalni ravni** poskuša zajeti pojav sodobne varnosti v vsebinskem in prostorskem smislu (Grizold 1999, 19).

Na osnovi tega lahko opredelimo, da države niso več samo odvisne same od sebe pri zagotavljanju varnosti, ampak gre za skupek aktivnosti več držav ali mednarodnih organizacij, katerih cilj je vzpostavitev pogojev za vsesplošno varnost ne glede na to, ali gre za realistično ali idealistično pojmovanje varnosti³.

Kljub pojavu vse več virov ogrožanja, ki niso vojaške narave, je bila v začetni fazi uporaba oboroženih sil na območju Kosova tista, ki je povzročila grožnjo varnosti. Posledično so se pojavile še ostale vrste groženj, kot so kriminal, korupcija, nelegalna trgovina z orožjem, nezaposlenost in nizka socialna varnost. Iz opredelitve varnosti izhaja, da ima vsak pripadnik družbe neodtujljivo pravico do lastnega razvoja, ki ni omejevan in ogrožan s strani drugega. Na območju Kosova je skozi zgodovino prihajalo do medetničnih trenj med Albanci in Srbi, ki so vseskozi vodila v omejevanje razvoja ene ali druge entitete. Tako poleg Bosne in Hercegovine ostaja Kosovo potencialno žarišče na jugovzhodu Evrope za medetnični konflikt, ki lahko preseže svoje meje. Na obeh območjih so še zmeraj prisotni mednarodni akterji s ciljem vzdrževanja, oblikovanja in izvajanja nalog, povezanih z varnostjo. Uspešnost poslanstva mednarodnih akterjev je predvsem odvisna od cilja, ki ga mednarodna skupnost želi doseči, in od politične volje vpletenih strani. Da bi mednarodni akterji dosegli svoje poslanstvo, so morali najprej prekiniti oboroženi konflikt med kosovskimi Srbi in Albanci ter pozneje vzpostaviti institucije in organe, ki so sposobni oblikovati in izvajati učinkovito nacionalnovarnostno politiko.

S sprejetjem Resolucije 1244 se je zgodil nenavaden dogodek, ki je imel velik vpliv na poznejše dogodke na Kosovu. Kosovskim Albancem je OZN, čeprav ne neposredno, ampak skozi posamezne člene Resolucije 1244, vrnila tiste pravice, ki jim jih je ZRJ s sprejetjem ustave v začetku devetdesetih omejil. Kosovo je bilo razglašeno za ozemlje pod oblastjo Začasne uprave misije Združenih narodov na Kosovu (UNMIK), katerega varnost mu

³ Realisti razumejo varnost kot cilj, moč države pa kot sredstvo, s katerim bi dosegli ta cilj. Idealisti utemeljujejo varnost predvsem kot posledico: trajen mir v mednarodni skupnosti bo zagotovil varnost vsem državam (Grizold 1999, 17).

zagotavljajo sile KFOR pod poveljstvom NATA obenem pa je Resolucija pravno potrdila suverenost Srbije nad območjem Kosova (Resolucije 2010a).

Prenos funkcij z mednarodnih struktur na nacionalne se je začel z izvedbo prvih lokalnih volitev leta 2000 in prvih volitev v kosovski parlament leta 2001 (Institucije Kosova 2010a). Kljub vzpostavljanju političnih struktur, pomembnih za delovanje države, je mednarodna skupnost zaradi nejasnega statusa vseskozi bedela nad njihovim delovanjem. Tako je Kosovo v letu 2003 sklenilo partnerski sporazum z EU in razvilo akcijski načrt za integracijo v EU (SIDA 2008a).

V letu 2007 je posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN Martti Ahtisaari predstavil »Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement«⁴, ki pa ni bil potrjen s strani VS OZN. V Ahtisaarijevem poročilu je med drugim pisalo: »Kosovo je poseben primer, ki zahteva posebno rešitev. Ne predstavlja precedens za druge nerešene konflikte«. S sprejetjem tega dokumenta je Kosovo razglasilo namero, vendar je prostovoljno sprejelo številne omejitve svoji suverenosti in dejansko ni postalo neodvisna država (Bebler 2010, 82). Ker omenjeni predlog ni bil sprejet in implementiran, je prišlo do novega kroga pogajanj med Prištino in Beogradom, a so bila zaključena decembra 2007 brez dogovora. Posledica neuspešnih pogajanj med sprtima stranema je 17. 2. 2008 razglašena neodvisnost Kosova (SIDA 2008a).

Delovanje kosovskih institucij je tako vseskozi do razglasitve neodvisnosti in potem še naprej bilo v močni odvisnosti od mednarodnih subjektov, ki so ves čas z različnimi projekti in akcijami poskušali vzpostaviti pogoje za sorazmerno normalno delovanje nacionalnovarnostnega sistema. Analiza problema varnosti Kosova je zanimiva predvsem z vidika, da je v oboroženem konfliktu šlo za konflikt znotraj ZRJ med dvema etničnima skupnostma, da je v ta konflikt posegla mednarodna skupnost in prvič prevzela vlogo upravljanja Kosova. Šlo je predvsem za izvajanje vladanja, katerega vzvode so kosovski Albanci pod mentorstvom mednarodnih subjektov vse bolj prevzemali v svoje roke. Na eni strani je to vzpostavljalo sistem, ki je Kosovu omogočal vzpostavitev svojih vzvodov oblasti in obenem to zahteval, na drugi strani pa je omogočal mednarodni skupnosti, da zadrži vse vzvode za sprejemanje odločitev in izvajanje le-teh v svojih rokah. In prav zaradi tega je bil na primeru Kosova prvič uporabljen nov model delovanja mednarodnih subjektov pri vzpostavljanju miru in postkonfliktne obnove. S preučevanjem izvedbe poslanstva

⁴ Celovit predlog za rešitev statusa Kosova.

mednarodnih akterjev želim analizirati stanje varnosti po prekinitvi konflikta ter možne implikacije za varnost v regiji.

1. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 Predmet in cilj analize

Predmet proučevanja je vloga mednarodnih subjektov na Kosovu in njihova vloga pri zagotavljanju varnosti Kosova. Cilj magistrskega dela, ki ga želim doseči, je z analizo in s primerjavo vloge mednarodnih subjektov analizirati potek dogodkov od trenutka prekinitve oboroženega spopada leta 1999, ko so se v reševanje nastale situacije začeli vključevati mednarodni subjekti, analizirati, kaj in kje so mednarodni subjekti izvajali in kako uspešni so bili pri izvedbi svojega poslanstva. Da bi mednarodni akterji dosegli svoje poslanstvo, so morali najprej preiniti oboroženi konflikt med kosovskimi Srbi in Albanci ter pozneje vzpostaviti institucije in organe, ki so sposobni oblikovati in izvajati učinkovito nacionalnovarnostno politiko. S preučevanjem izvedbe poslanstva mednarodnih akterjev želim analizirati stanje varnosti na Kosovu in vpliv na varnost v regiji.

1.2 Hipoteze

Prva hipoteza

S prekinitvijo oboroženih spopadov med Srbi in Albanci je bila umaknjena vojaška grožnja, v ospredje pa so prišle nevojaške grožnje varnosti, kot so kriminal, korupcija, nelegalna trgovina z orožjem, nezaposlenost in nizka socialna varnost.

Druga hipoteza

Mednarodni subjekti UNMIK, OVSE, KFOR in EULEX so s svojim delovanjem na Kosovu vzpostavili varnostnopolitične pogoje, da je Kosovo lahko oblikovalo lastni nacionalnovarnostni sistem, ki pa ne deluje samostojno, ampak pod nadzorom in vplivom mednarodne skupnosti.

Tretja hipoteza

Neuspeh pri izgradnji varnostnih mehanizmov in njihovih instrumentov (oboroženih sil, policije, sodišč ...) v nacionalnovarnostnem sistemu bi lahko imel za posledico destabilizacijo in delitev Kosova z možnostjo priključitve k Srbiji in Albaniji.

1.3 Model analize

Za analizo vloge mednarodnih subjektov sem se odločil oblikovati model, na podlagi katerega bom analiziral in primerjal implementacijo njihovih poslanstev v rezultate, ki bodo neposredno in posredno sooblikovali elemente za zagotavljanje nacionalne varnosti na Kosovu. Tako sem pri oblikovanju modela upošteval, da je sodobni nacionalnovarnostni sistem sestavljen iz treh prvin: varnostne politike, varnostnih struktur in varnostnega samoorganiziranja družbe.

Da bi lahko analiziral mednarodne subjekte, je potrebno opredeliti, kdo so in kakšna so razmerja med njimi. Družbene (mednarodne) strukture ne moremo pojmovati brez temeljnih elementov, družbenih (mednarodnih) odnosov. Družbeno (mednarodno) strukturo sestavljajo predvsem notranji in zunanji odnosi, pri čemer pod prvimi mislimo na odnose, ko posamezni subjekt v bistvu ne bi bil, kar je, če ni drug subjekt v določenem razmerju do njega. Pod drugimi pa pojmujeemo naključne rezultate družbenega delovanja, ki jih v stikih z drugimi subjekti omogočajo obstoječi viri in pravila (Brglez 2008, 86 – 87).

Zato mednarodnega sistema ne bom opredelil kot celote vseh odnosov in interakcij, ki potekajo na planetarni ravni, temveč bom ta sistem definiral kot celoto odnosov, ki so vzpostavljeni med poglavitnimi subjekti v mednarodni skupnosti, ki so države in mednarodne vladne organizacije (Benko 1997a, 125 – 126).

Z analizo bom zajel koordinacijo med mednarodnimi subjekti in med nacionalnimi telesi pri oblikovanju prvin nacionalnovarnostnega sistema. V naslednjem koraku bom analiziral vsebine in značilnosti nacionalnovarnostnega sistema in njegovih prvin, ki so izhajale iz delovanja mednarodnih subjektov in pozneje nacionalnih akterjev. Da bi lahko izvedel analizo, je potrebno določiti način oblikovanja, vsebine in značilnosti subjektov, varnostne politike in varnostnih struktur.

Ker gre za analizo mednarodnih subjektov, ki jih predstavljajo posamezne mednarodne organizacije in države v regiji ter za analizo nacionalnih varnostnih struktur, ki jih predstavljajo oborožene sile in policija, se analiza lahko izvede z organizacijsko in sistemsko teorijo. Pri procesu oblikovanja nacionalnovarnostnega sistema in njegovih prvin bom uporabil model sistemske teorije, ki prikaže vrste različnih vnosov v procese oblikovanja. Organizacijska teorija daje pri preučevanju organizacij velik poudarek okolju, ki neposredno vpliva na cilje in sredstva. Sistemska teorija pa pravi, da se sestavni deli sistemov pojavljajo z organiziranimi akcijami skupinske narave, njihov obstoj pa je odvisen od konstantnih menjav, ki potekajo med njimi in njihovim okoljem (Benko 1997a, 120).

Da bi dosegli cilje, moramo imeti sredstva, in da bi imeli sredstva, moramo oblikovati, koordinirati in nadzorovati procese, ki bodo zagotovili dosego ciljev. Sredstva in cilji so v spremenljivem političnem in vojaškem okolju prav tako podvrženi spremembam, zato se v procesu oblikovanja politike sredstva, ki jih ima na voljo država, nenehno preoblikujejo, da bi služila uresničevanju ciljev (Šmidovnik 1994, 40 – 75).

Na primeru Kosova gre za poseg mednarodnih subjektov v suvereno državo ZRJ, znotraj katere so mednarodni subjekti s svojim delovanjem vzpostavljali prvine kosovskega nacionalnovarnostnega sistema. Zato analiza vloge mednarodnih subjektov temelji na avtonomnosti mednarodnih subjektov na področjih, kjer je bila takratna pokrajina Kosovo ravnodušna. Kosovo takrat ni imelo kapacitet, znanja in izkušenj za obvladovanje nekaterih področij, pomembnih za delovanja države oz. nekatera področja niso bila razumljena kot pomembna za delovanje države. Analiza mednarodnih subjektov na Kosovu je tako osredotočena na neposredni vpliv z materialnimi in normativnimi viri (moč prisile) in posredno (institucionalna moč) na akterje, vpletene v konflikt (Barnnet in Finnemore 2004, 28).

Ker v nalogi ne bom izvajal analize oblikovanja nacionalne varnostne politike, ampak analizo vloge mednarodnih subjektov pri oblikovanju prvin nacionalnovarnostnega sistema Kosova, ne bom izvedel analize, kot jo je opravil Trice (Trice 1982, 505 – 506), ki je opredelil, da varnostno politiko v grobem oblikujejo: poklicni uslužbenci v različnih nacionalnovarnostnih uradnihstvih, izvoljeni in imenovani uradniki ter posamezniki in skupine zunaj politične države. V analizi se bom osredotočil na prvine političnega procesa, ki se je odvijal med mednarodnimi subjekti, kar bo omogočilo klasificirati akterje, ki so sodelovali v procesu oblikovanja prvin nacionalnovarnostnega sistema, in njihovo vlogo pri zagotavljanju varnosti Kosova (Malešič 2000a, 5 - 8 in Sarkesian 2002, 3 - 22).

Tako je pri analizi potrebno upoštevati, da na vsebino varnostne dejavnosti vplivajo dejavniki, ki izhajajo iz dveh okolij, notranjega okolja v sami državi in iz mednarodnega okolja, ter ponavljajoči se dejavniki, izzivi in procesi v obeh okoljih (Murray in Viotti 1994. XVIII – XIX). To pomeni, da varnost ne zajema samo varnostne in obrambne dejavnosti, temveč vse tiste dejavnosti⁵, ki imajo kakršenkoli pomen za nacionalno varnost.

Pristop, ki ga bom uporabil, obsega vnose mednarodnih subjektov v dejavnost, s katero so oblikovali in zagotavljali prvine nacionalnovarnostnega sistema ter celovit okvir za analizo, ki se ne osredotoča na posamezne elemente nacionalnovarnostne politike. Murray in Viotti sta

⁵ Ekonomske, pravne, politične, ekološke, izobraževalne dejavnosti

uporabila model, ki je izhajal iz tega, da sta razumevanje varnostne politike predstavila kot dinamičen proces, ki ga je potrebno opazovati z več stališč, med drugim tudi na podlagi Huntingtonove opredelitve, da analize groženj nacionalovarnostnega sistema zajemajo grožnje, ki so generirane v mednarodnem politično-ekonomskem okolju in se odražajo v nacionalnem okolju.

S cilji varnostne politike dosežemo zasnovo mehanizmov in sredstev, s katerimi se zagotavlja notranja in zunanja varnost družbe. Z notranjevarnostno prvino kot delom varnostnih struktur zagotavljamo zakonitost in red ter zaščito celotne družbe v širšem smislu. Zunanjo varnost družbe pa opredeljujeta varnostna politika kot prvina nacionalne varnosti in obrambna prvina kot del varnostnih struktur. Vendar je obrambna politika vključena v varnostno politiko in zajema vse tiste dejavnosti ter odločitve države, s katerimi želi odvracati agresijo in zagotavljati sredstva in instrumente za odvracanje nevarnosti iz zunanjega okolja (Grizold 1999a, 36 - 40).

Na podlagi teh opredelitev je postavljen model, ki bo dal odgovore, kateri od naštetih elementov je bil vzpostavljen in kakšna je njegova vloga pri zagotovitvi varnosti na Kosovu:

- nacionalovarnostni sistem (zmožnosti, odločevalci ...)
 - način oblikovanja nacionalovarnostnega sistema in razmerje med mednarodnimi in nacionalnimi subjekti
 - oblikovanje obrambne prvine
 - oblikovanje notranjevarnostne prvine
- notranja in zunanja varnost
 - vpliv mednarodnih subjektov na varnost Kosova
 - notranja varnost
 - zunanja varnost
- vloga nacionalnih sil pri zagotavljanju varnosti
 - obrambna prvina
 - notranjevarnostna prvina (Murray in Viotti 1994. XVIII – XXIV).

1.4 Uporabljene metode

Pri raziskovanju se bom oprl predvsem na *analizo in interpretacijo primarnih in sekundarnih virov*, na podlagi katerih bom predstavil analizirano problematiko in delovanje mednarodnih akterjev na Kosovu. Na podlagi primarnih virov bom opredelil vlogo mednarodnih in

nacionalnih akterjev na Kosovu. Sekundarne vire bom uporabil za analitične dopolnitve vsebinskih ugotovitev v raziskavi varnostnega stanja na Kosovu.

Metodo opazovanja z udeležbo bom uporabil na podlagi lastnih izkušenj iz časa opravljanja naloge vodje »Skupine za povezavo in nadzor« (LMT) v operaciji KFOR. Pridobljene izkušnje bom uporabil pri analizi skupnega delovanja mednarodnih in nacionalnih akterjev pri opravljanju nalog vzpostavljanja varnega okolja.

Primerjalno metodo bom uporabil za primerjavo vlog mednarodnih subjektov. Primerjavo bom izvedel s pomočjo indikatorjev, ki jih bom oblikoval ob analizi in interpretaciji pisnih virov.

Deskriptivno metodo bom uporabil pri predstavitvi vloge in nalog mednarodnih in nacionalnih akterjev.

Metodo nestrukturiranega intervjuja bom uporabil pri predstavitvi analize procesov mentoriranja varnostnih sil Kosova in pri izvedbi analize poslanstva mednarodnih subjektov v realnem okolju. Zato bom opravil intervju s pripadnikom NATO/MCAD in pripadnikoma albanske in srbske narodnosti na Kosovu.

Sistemska in organizacijsko teorijo bom uporabil na analizi mednarodnih subjektov, katere predstavljajo mednarodne vladne organizacije in države. Misije mednarodnih vladnih organizacij so kot del varnostnih struktur orodje varnostne politike pri zagotavljanju delovanja nacionalnovarnostnega sistema in jih zato lahko gledamo kot organizacijo. Sistemska teorija bo uporabljena za analizo vnosov v proces oblikovanja nacionalnovarnostnega sistema kot celote.

1.5 Opredelitev temeljnih pojmov

Kadar je predmet proučevanja vloga mednarodnih subjektov pri zagotavljanju varnosti, je potrebno opredeliti pojma mednarodni subjekt in varnost. Kot mednarodni subjekt so v nalogi opredeljene mednarodne varnostne in gospodarske organizacije in njihove misije. Opredelitev pojma mednarodne varnostne organizacije tako zajema pojma varnost in mednarodne organizacije.

Mednarodne organizacije⁶ služijo kot instrument za širitev institucionalizacije medsebojnih odnosov, kadar gre za vprašanja njihovih interesov na določenem področju

⁶ Nastanek mednarodnih organizacij sega v začetek 19. stoletja kljub multilateralnemu pomenu Westfalskega in Utrechtskega kongresa v 17. stoletju. V 19. stoletju je namreč prišlo do pojava sistema konferenc in zvez, za

(Benko 1997, 137). Običajno so mednarodne organizacije predstavljene kot subjekti mednarodnega prava in mednarodnih odnosov skupaj z državami, posamezniki in drugimi mednarodno priznanimi subjekti, ki se borijo za državnost (kot začasni subjekti mednarodnega prava z omejeno pravno in opravilno sposobnostjo (Bučar 1993, 207).

Nacionalnovarnostni sistem je ključna stalnica sodobne varnosti (Anžič 1997, 39) oz. funkcija in struktura na področju nacionalne varnosti, ki ne vključuje samo sposobnosti države za ohranitev vrednot družbe pred notranjimi in zunanjimi grožnjami in za ohranjanje miru in svobode prebivalcev države ter preprečevanje groženj in strahu, ampak z ostalimi podsistemi v družbi zagotavlja nadaljnji razvoj družbe kot celote (Grizold 1998, 4 in Grizold 1999a, 9). Zato ima učinkovit nacionalnovarnostni sistem sposobnost zagotoviti ekonomski, politični, znanstveni in splošni družbeni razvoj, kot tudi socialno, kulturno in ekološko blaginjo ljudi (Tatalović 2002, 467).

Sodobne države z varnostno politiko opredelijo cilje in sredstva za zagotavljanje lastne varnosti in svojega prispevka k zagotavljanju širše mednarodne varnosti. V tem okviru sta temeljni trditvi vsake varnostne politike vsaj dve, in sicer: 1. zaznavanje ali priznavanje virov ogrožanja v družbi in mednarodnem okolju in 2. sistemsko organiziranje zmogljivosti države za zavarovanje vrednot svoje družbe (Grizold in Ferfila 2000, 4).

Pojem varnosti se pojavlja skozi zgodovino in je v osnovi povezan z eksistenčnim vprašanjem človeka in njegovega odnosa do višjih ravni družbenega organiziranja (država in mednarodna skupnost). Zaradi te povezanosti je potrebno varnost razumeti celostno, vključujoč vse vidike obstoja in delovanja človeka.

Buzan (1991, 19-20) je opredelil, da varnost sodobne družbe določajo dejavniki na petih temeljnih področjih: vojaškem, političnem, gospodarskem, socialnem in ekološkem.

»**Varnost posameznika** je stanje, ko so mu zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina in svoboda ter zavestna aktivnost za vzpostavitev stanja varnosti. Pri tem se pojavlja dilema, kako hkrati zagotoviti svobodo posameznika in sistemsko zagotavljanje varnosti na ravni celotne družbene skupnosti« (Grizold 1998, 2).

Nobilo (1988, 72-73) opredeljuje nacionalno varnost kot zapleteno interakcijo političnih, ekonomskih, vojaških, ideoloških, pravnih, socialnih in drugih notranjih in zunanjih družbenih dejavnikov, preko katerih si poskušajo posamezne države z različnimi sredstvi zagotoviti sprejemljive okoliščine za ohranjanje suverenosti, ozemeljske celovitosti, fizičnega

katerega je značilno stalno in sistematično medsebojno obveščanje, kar so značilnosti mednarodnih vladnih organizacij (Benko 1997, 138).

obstanka prebivalstva, politične neodvisnosti ter možnosti za enakopraven, uravnotežen in hiter družbeni razvoj.

Na podlagi študije, ki so jo opravili Združeni narodi, so leta 1986 pojem varnosti opredelili tako: »Varnost je stanje, v katerem države mislijo, da ni nevarnosti vojaškega napada, političnega pritiska ali ekonomske prisile, ki bi onemogočala svobodni razvoj in napredek« (Stajić 2005, 30).

Oborožene sile so organizirane skupine, ki so vpletene v upravljano uporabo oboroženega nasilja, za kar je potrebna učinkovita organizacijska oblika z značilnostmi birokratske organizacije (Dupy 1986, 13). Kot neločljiv del državne organizacije so oborožene sile orodje države za varovanje neodvisnosti in teritorialne celovitosti ter ekonomskega in političnega sistema države ali skupine držav.

Notranjevarnostna dejavnost je dejavnost, ki pretežno temelji na preventivnih ukrepih na osnovi policijskih pooblastil, vključujoč tudi uporabo posebnih operativnih metod in sredstev dela. Vendar teh metod in dela ne smemo enačiti z metodami in s sredstvi dela, ki jih uporabljajo obveščevalne službe. Gre predvsem za to, da varnostne službe s svojo dejavnostjo odkrivajo, preiskujejo in preprečujejo aktivnosti, ki ogrožajo varnost (Anžič 1997, 43).

2. NASTANEK DRŽAVE KOSOVO

Za analizo problema sam zgodovinski oris ni odločilen, potrebno pa ga je upoštevati v smislu vpliva medetničnih dejavnikov v regiji, ki so vseskozi vplivali na nastanek konflikta. Albanci trdijo, da so na območju Kosova živeli pred naselitvijo Slovanov in da so jih Srbi v trinajstem in štirinajstem stoletju začasno izrinili z albanske zemlje (Bogdanovič v Stanič in drugi 1984, 85). Srbski zgodovinarji trdijo, da na današnjem širšem področju Kosova ni bilo Albancev, razen v nekaj mestih in trgih (Imami 2000, 36-39). Kljub različnim razlagam o avtohtonosti prebivalstva je jasno, da sta oba naroda živela na današnjem območju Kosova in se tudi skupaj borila za svobodno ozemlje proti Turkom⁷, ko so ti prodirali na Balkanski polotok.

Še pred stoletjem je bilo Kosovo provinca, ki je poleg današnjega ozemlja Kosova vključevala Sandžak, ki sta si ga pozneje razdelili Srbija in Črna gora, ter večji del Vardarske Makedonije, današnje Republike Makedonije. V tistih časih je Kosovo predstavljalo le manjše podpoglavje v širšem albanskem nacionalnem vprašanju znotraj razpadajočega otomanskega cesarstva. Ločeno in občutljivo vprašanje Kosova je nastalo leta 1912 s priključitvijo Kraljevini Srbiji (Bebler 2010, 78).

V zgodovini se je tako vseskozi dogajalo, da so se na območju Kosova menjavale prevlade enega naroda nad drugim vse do začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je pričel razpad Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ).

Po koncu druge svetovne vojne so imele republike FLRJ po ustavi iz leta 1946 pravico do samoorganiziranja izven določb zvezne ustave, kar pa ni veljalo za avtonomni pokrajini⁸, za kateri je obseg pravic določala Republika Srbija (Kristan 1982, 497). S sprejetjem Ustave SFRJ leta 1974 se je status Kosova spremenil do te mere, da je lahko samo odločalo o svojem političnem sistemu in razmerjih do republiških in federalnih oblasti⁹. Na ta način so postali enakovreden partner v federaciji, v kateri so pridobili pravico enakovrednega odločanja pri sprejemanju in spremembah ustave (Kraja v Kuci 2005, 39). Amandmaji k srbski ustavi leta 1989 pa so omejili avtonomijo Kosova na vseh področjih družbenopolitičnega, gospodarskega, socialnega in izobraževalnega življenja (Ortakovski 2004, 256). Dogodki, ki

⁷ Bitka na Kosovem polju 1389. (Malcolm 1998, xxix).

⁸ Vojvodina in Kosovo.

⁹ 27. 4. 1974 so sprejeli svojo Ustavo.

so sledili, so samo še zaostrovali stanje varnosti¹⁰ na Kosovu. Popolna segregacija na Kosovu se je začela s proglasitvijo nove ustave Srbije¹¹ leta 1990 in ustave ZRJ leta 1992¹².

Po razpadu SFRJ v letih 1991-1992 je bil njen kosovski vidik s strani mednarodne skupnosti več let popolnoma spregledan. Kosovo je postalo ponovno vroče mednarodno vprašanje, ko so predvsem ZDA ugotovile, da bo proces zagotavljanja miru na Balkanu ostal nedokončan, če se ne reši vprašanje Kosova in zaustavi brutalna srbska represija. Spomladi leta 1997 je bilo to vprašanje končno postavljeno na dnevni red mednarodne skupnosti. Vendar pa številni poskusi, da bi vprašanje rešili miroljubno s pogajanjem z ZRJ in s svojeglavim srbskim režimom, z diplomatskim pritiskom in vojaškimi grožnjami, niso prinesli rešitve (Bebler 2010, 78-79).

V času SFRJ je bilo Kosovo najrevnejša¹³ pokrajina med vsemi šestimi republikami in dvema avtonomnima pokrajinama. Način delovanja institucij na Kosovu je bil vseskozi pod močnim nacionalističnim vplivom in je izpostavljal medetnično razlikovanje. To je pomenilo, da so se med prebivalci Kosova delale razlike na področju družbenopolitičnega, gospodarskega in socialnega življenja po nacionalnem ključu, kar je vodilo v še večjo diverzifikacijo na strukturnih področjih¹⁴, ki so potem posledično vplivala na stanje varnosti. Tako je bilo leta 1990 gospodarstvo v popolnoma opustošenem stanju, politične institucije so delovale v korist srbske entitete, kar je vodilo v nelegalno oboroževanje in razpihovanje nacionalne neenakosti (Jane's 2010a).

Stanje na Kosovu je pripeljalo do izvedbe tajnega referendumu, na katerem so se kosovski Albanci odločali o svoji samostojnosti. Referendum je bil izveden v septembru 1991 in na njem se je 99 % kosovskih Albancev, ki so se udeležili referendumu, odločilo za odcepitev od SFRJ. Na podlagi referendumskega rezultata je kosovska skupščina razglasila samostojnost, ki pa ni bila priznana s strani mednarodnih akterjev (Kosovo Independence 2008). Kljub temu da so Albanci izvolili za svojega predsednika Ibrahima Rugovo, ki je zagovarjal mirno reševanje konflikta, je Nacionalno gibanje za osvoboditev Kosova leta 1993 pozvalo k oboroženemu odporu (Caplan 1998, 750). V času velikih etničnih konfliktov na območju SFRJ se je na Kosovu leta 1996 pojavila Osvobodilna vojska Kosova (OVK), ki je sprožila

¹⁰ V spopadu med JLA in albanskimi demonstranti 24. 3. 1989 je umrlo 24 ljudi, voditelja kosovskih Albancev Azema Vlasija in šestnajst drugih funkcionarjev so obsodili za kontrarevolucionarno delovanje (Janjić 1994, 143).

¹¹ Zakonski in podzakonski akti so omejili lastninske pravice Albancev, zmanjšali pristojnost organov, odpravili zakonodajne pravice v avtonomni pokrajini ... (Ustav Republike Srbije 1989).

¹² Avtonomni pokrajini Kosovo in Vojvodina nista bili več ustavnopravna oblika za reševanje manjšinskih vprašanj (Ustav Savezne Republike Jugoslavije 1992).

¹³ Povprečni BDP v SFRJ je bil 2635 \$, v Sloveniji 5315 \$ in na Kosovu 735 \$ (Jane's 2010a)

¹⁴ Pomanjkanje demokracije, širitev nelegalnega oboroževanja, kršenje človekovih pravic.

vrsto oboroženih incidentov¹⁵. To je bil eden od prvih impulzov za mednarodno skupnost, da začne ukrepati, da se konflikt ne bi razširil čez meje. Konflikti, ki so sledili, so tako sprožili politični pritisk OVSE, EU in OZN ter vojaško intervencijo NATO (Kuci 2005, 92).

Od 13. 6. 1999 je bilo Kosovo upravljano s strani UNMIK-a z odločbo ZN, ki je temeljila na Resoluciji 1244, kljub temu so se pristojnosti upravljanja države postopoma predajale PISG¹⁶. Lokalna samouprava je bila šibka, politične volje za spremembe ni bilo in kompetence javne uprave so bile nizke. Ker je bila moč začasne vlade sorazmerno šibka in omejena, je povzročala vse več zamer na strani kosovskih Albancev. V letu 2004 so bila oblikovana ministrstva¹⁷ znotraj začasne uprave, ki pa so do razglasitve neodvisnosti Kosova ostala tudi edina ustanovljena ministrstva. Vse do leta 2006 Kosovo ni imelo celovite nacionalne razvojne politike oz. strategije. Glavne sile delovanja kosovskih politikov so bile vseskozi usmerjene v statusni proces Kosova. To je v letu 2007 pripeljalo do stanja, da je posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN Martti Ahtisaari predstavil »Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement«¹⁸, ki pa ni bil potrjen s strani VS OZN. Dogodki, ki so sledili, so vodili v krog pogajanj med Beogradom in Prištino, a so se pogajanja končala brez uspeha 10. 12. 2007. Posledica tega je bila razglasitev neodvisnosti Kosova 17. 2. 2008 (SIDA 2007 in Jane's 2010a).

V 20. stoletju je Kosovo ostalo pod srbsko oblastjo, z dvema prekinitvama zaradi vojn, skoraj osemdeset let. Navkljub prizadevanjem Srbije, vključno z uporabo terorja, diskriminacije, policijske represije, kljub namernemu siromašenju kosovskih Albancev, pritiskom, da bi emigrirali, in kljub s strani države financirani naselitvi okoli 40 tisoč slovanskih »kolonistov« so etnični Srbi na Kosovu ostali izrazita manjšina. Delež Srbov v kosovskem prebivalstvu se je vseskozi zmanjševal z dvajset na deset odstotkov do leta 1999 in na pet odstotkov do leta 2010. Na drugi strani pa je delež albanskega prebivalstva nenehno rasel kljub znatni emigraciji iz ekonomskih in političnih razlogov, predvsem v Turčijo in zahodno Evropo (Bebler 2010, 80).

¹⁵ Prevzeli so odgovornost za bombne napade na civilne osebe, na policijske postaje in srbska begunska taborišča (Ortakovski 2000, 259).

¹⁶ Provisional Government of Kosovo – Začasna vlada Kosova.

¹⁷ Ministrstvo za energetiko, Ministrstvo za lokalno samoupravo in Ministrstvo za povratnike in skupnosti.

¹⁸ Celovit predlog za rešitev statusa Kosova.

3. MEDNARODNI SUBJEKTI IN NJIHOVA VLOGA NA KOSOVU

Pod pojmom mednarodni subjekti bom obravnaval vlogo in vpliv mednarodnih vladnih organizacij, ki so delovale oz. še delujejo na Kosovu, in držav iz regije. Mednarodna skupnost je v preteklosti na grožnje poskušala odgovoriti z dvema konceptoma:

- Prvega predstavlja t. i. negativna ali pasivna varnost, ki jo označujejo procesi:
 - razoroževanje, omejevanje oboroževanja in ukrepi za krepitev zaupanja,
 - sredstva mirnega reševanja sporov in
 - kolektivne akcije OZN.
- Drugega predstavlja pozitivna ali aktivna varnost, ki jo označujejo:
 - medsebojna odvisnost, sodelovanje na vseh področjih (ekonomskem, socialnem, političnem, izobraževalnem ...),
 - razvijanje integracije in regionalizma in
 - varstvo človekovih pravic.

To so procesi, v katerih morajo sodelovati mednarodni subjekti, ki so vpleteni v konflikte (Šabič 2010, 9).

Vsak posamezni mednarodni subjekt je samostojen subjekt mednarodnega prava in zaradi tega je potrebno njihove značilnosti opredeliti individualno. Vlogo mednarodnih subjektov je potrebno gledati kot izredno kompleksno, kajti šlo je za opravljanje funkcij javne uprave, zagotavljanje splošne varnosti in med drugim za vzpostavitev političnega sistema z izvedbo državnih in lokalnih volitev.

Mednarodni subjekti so imeli velike težave pri vzpostavljanju učinkovite oblasti, kajti boj za politični nadzor je veskozi potekal med UNMIK, začasno vlado, ki je bila pod vplivom OVK, paralelnim režimom pod vodstvom Ibrahima Rugove ter paralelnimi strukturami iz Srbije, ki so ostale na Kosovu (Cocoztelli 2009, 196 – 197). Zato bom njihove značilnosti in vlogo pri zagotavljanju varnosti na Kosovu opisal v nadaljevanju.

3.1 Vpliv mednarodnih subjektov na varnost Kosova

Vse od leta 1990 je bil v mednarodni skupnosti prisoten vpliv, ki je upošteval spremembe, nastale pri implementaciji mirovnih operacij. Nov pristop jih je definiral kot kompleksen skupek aktivnosti, ki je vključeval različne mednarodne subjekte na različnih področjih. Eden najpomembnejših elementov sprememb je, da so mirovne operacije postale instrument upravljanja in vodenja sprememb. Operacije so na ta način vsebovale vojaške in civilne

segmente, ki so v svojem zaključnem delu implementirale različne civilne aspekte prehoda na civilno upravljanje, skrb za notranjo varnost in delovanje policijskih sil, vzpostavitev demokratičnih institucij in pokonfliktno obnovo (Malešič 2010, 1-2).

Na območju Kosova se v času konflikta pojavita dve vrsti akterjev, ki so imeli vpliv na dogodke, povezane z varnostjo Kosova. Prva vrsta so notranji akterji, to so kosovski Albanci in kosovski Srbi. V to skupino primarnih akterjev spadajo vse politične, vojaške, verske in civilne skupine obeh entitet. Notranje akterje lahko označimo kot primarne generatorje konflikta. V tem pogledu je potrebno notranje akterje upoštevati kot tiste, ki so neposredno vplivali na način delovanja mednarodnih subjektov.

Druga vrsta akterjev so mednarodni subjekti. V to skupino sem uvrstil mednarodne vladne organizacije, ki preko svojih misij izvajajo svoje poslanstvo na Kosovu, in države iz regije. To je skupina mediatorjev, ki je prekinila oboroženi spopad med sprtima stranema in pozneje s svojim delovanjem poskušala vzpostaviti pogoje za trajni, celostni in enakomerni razvoj obeh entitet (SIDA 2007 in Vukadinović 2002, 76).

Države iz regije lahko uvrstimo tako med generatorje kot med mediatorje konflikta. Kajti del držav¹⁹ vzpodbuja eno ali drugo entiteto v izpostavljanju nacionalističnih vrednot in s tem vzpodbujajo medetnična trenja. Druge države²⁰ pa s svojim prispevanjem enot v mirovne sile kažejo željo po vzpostavitvi miru v regiji, vendar s tem želijo posredno večati svoj vpliv v regiji. Tako so države v regiji kosovsko krizo doživljale popolnoma različno. Albanija je bila glede na narodnostno vprašanje najbolj vpletena v krizo, ker so se kosovski Albanci borili za samostojnost. Vendar je komaj nadzorovala svoje severne meje in ni bila sposobna nuditi nobene pomoči kosovskim Albancem. Največ težav s krizo je imela Makedonija, v katero so se stekale množice²¹ beguncev, in sile NATO, ki so se pripravljale za kopensko akcijo vstopa na Kosovo. Romunija in Bolgarija sta kosovsko krizo izkoristili za svojo simbolično vrnitev na Balkan s prispevanjem vojaških enot v KFOR. Grčija se je kot edina država v regiji postavila na stran Srbije in je vseskozi iskala možnost za prekinitev napada na ZRJ in pri tem uživala široko podporo domače javnosti (ibidem).

¹⁹ Republika Srbija in Republika Albanija.

²⁰ Romunija, Bolgarija in Grčija.

²¹ Vsega skupaj 700 000 beguncev (Vukadinović 2002, 76).

3.1.1 Vloga mednarodnih subjektov pri vzpostavljanju varnosti

Ker je bilo Kosovo do 13. 6. 1999 del ZRJ oz. Republike Srbije, je bilo posledično del nacionalnovarnostnega sistema ZRJ, ki je s svojim delovanjem oz. nedelovanjem zagotavljal varnost oz. je ni zagotavljal na Kosovu. Po tem datumu je Kosovo prešlo pod upravljanje ZN, ki so morali z uveljavitvijo takšnega statusa prevzeti naloge vzpostavljanja in zagotavljanja varnosti na Kosovu. Ker pri opredelitvi varnosti ne gre zgolj za nedelovanje ali obvladljivo nizko raven delovanja virov ogrožanja v naravi in družbi, ampak obenem za dejavnost, s katero se v družbi omogoča uresničevanje njenih temeljnih funkcij, je sodelovanje pri zagotavljanju in opravljanju teh funkcij širša, pozitivna razsežnost varnosti, ki presega zgolj odsotnost ogroženosti. Kljub temu da v ospredje prihaja vse bolj globalna varnost, ostaja nacionalna (državna) razsežnost še naprej ključna stalnica (Grizold 1999a, 34 – 35). Na tej točki so se mednarodni subjekti znašli na razpotju, kako vzpostaviti in zagotoviti nacionalnovarnostne prvine v sistemu družbe, ki ni imela statusa države, dobila pa je z resolucijo OZN, čeprav ne neposredno, ampak s posameznimi členi, tiste pravice, ki ji jih je ZRJ s sprejetjem ustave v začetku devetdesetih omejila. Predvsem 11. člen Resolucije 1244 dovoljuje veliko samostojnosti pri oblikovanju avtonomne politične samouprave. Tako je bilo Kosovo razglašeno za ozemlje pod oblastjo Začasne uprave misije Združenih narodov na Kosovu (UNMIK), katerega varnost zagotavljajo sile KFOR pod poveljstvom NATA, obenem pa je Resolucija pravno potrdila suverenost Srbije nad območjem Kosova (Resolucije 2010a).

Tako so bili mednarodni subjekti prisiljeni začeti izvajati naloge zagotavljanja notranje in zunanje varnosti Kosova. Struktura v družbenopolitičnem življenju se je po letu 1999 začela spreminjati, in če so mednarodni subjekti želeli stabilizirati območje jugovzhodne Evrope, so morali zagotoviti delovanje notranjih in zunanjih varnostnih funkcij na Kosovu. Tako začetki zagotavljanja notranje in zunanje varnosti Kosova in posledično zagotavljanja varnega okolja v regiji segajo pred leto 1999.

Posledica dogodkov, ki so se odvijali v letih od 1991 do 1998, je bila, da je Varnostni svet (VS) OZN 31. marca 1998 izglasoval resolucijo 1160, ki je uvedla embargo na uvoz orožja za ZRJ vključno s Kosovom in obsodila prekomerno uporabo sile srbske policije proti civilnim demonstrantom ter vsa teroristična dejanja OVK (Resolucije 2010a). Z namenom preprečitve širjenja konflikta na sosednji državi Albanijo in Makedonijo se je v reševanje konflikta vključil NATO, ki je poudaril dva cilja, in sicer iskanje mirne rešitve s prispevanjem mednarodne skupnosti ter promoviranje stabilnosti v regiji. Na zasedanju obrambnih

ministrov 12. 6. 1998 se je že pristopilo k možnosti izvedbe več vojaških operacij z namenom podpreti diplomatska prizadevanja, da Srbija umakne svoje vojaške sile s Kosova (Solana 1999, Dokument št. 17). Vstop prvih enot KFOR 12. 6. 1999 je zagotovil, da se z umikom jugoslovanskih enot ni ustvaril vakuum, katerega bi zasedla OVK. Enote KFOR-ja so se razporedile v 5 con, ki so bile pozneje preoblikovane v mednarodne bojne skupine²² (Jackson 1999, 16 -19). Enote KFOR so znotraj svojih con začele izvajati naloge, ki so vključevale pomoč pri umikanju enot OVK, pomoč pri vzpostavljanju varnostnih sil Kosova (KSF) in civilnih struktur, ki bi te sile nadzorovale (NATO 2009a). Po sprejetju resolucije 1244 je VS OZN pooblastil generalnega sekretarja Kofi Anana, da v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami ustanovi civilno upravo na Kosovu. Izdelan je bil koncept civilne uprave oz. začasne misije ZN na Kosovu (United Nation Interim Administration Mission on Kosovo–UNMIK) (Generalni sekretar 1999 a).

Predvsem na področju razvoja strokovnih služb, demokratizacije in upravljanja, človekovih pravic, volitev in razvoja medijev v civilni družbi je OVSE prevzel vlogo vodilne institucije (Mandat OVSE 2010a). S sprejetjem odločitve o ustanovitvi misije EULEX v letu 2008 je Evropska unija (EU) pristopila k t. i. obnovi Kosova na področjih sodstva, carine in policije. Cilj misije je bil uveljaviti pravila prava, ki ne bi bila pod pritiski političnih institucij. To je bil način, s katerim ne bi upravljali kosovskih institucij, ampak bi jih spremljali in jim svetovali (EULEX 2010a).

Osnova za začetek zagotavljanja notranje in zunanje varnosti pod okriljem mednarodnih subjektov je bilo sprejetje Resolucije VS OZN 1244. Ključno pri tem je bilo, da so se mednarodni subjekti prvič v zgodovini lotili neposrednega upravljanja celotnega ozemlja. Z vključitvijo civilnih institucij skupaj z vojaškimi silami je bil cilj zagotoviti dolgoročno stabilnost, ki bi omogočala razvoj institucij, ki bodo zagotovile politično in ekonomsko stabilnost in s tem posledično varnost vsem prebivalcem Kosova. Več o Resoluciji 1244 v poglavju 3.2.1.

3.1.1.1 Zagotavljanje notranje varnosti

Od 13. 6. 1999 je bilo Kosovo upravljano s strani UNMIK z odločbo ZN, ki je temeljila na Resoluciji 1244. S tem statusom se je začela spreminjati politična slika Kosova. Tako so do leta 1999 na Kosovu poleg uradno izvoljenih organov²³ obstajali še vzporedni politični,

²² MNTF, Multinational task forces (west, south, nord, east, centre).

²³ Od leta 1990 naprej so kosovski Albanci bojkotirali skupščinske volitve (Ortakovski 2004, 257-258).

izobraževalni, zdravstveni in še drugi sistemi, ki so jih ustanovili kosovski Albanci (Ortakovski 2004, 257-258). Po letu 1999 se je stanje na področju delovanja notranje-političnih institucij popolnoma obrnilo in so notranje strukture prevzeli kosovski Albanci, kosovski Srbi pa so ustanovili svoje paralelne strukture.

V letu 1999 je VS OZN ustanovil komisijo²⁴, ki je v letu 2000 obiskala Kosovo z namenom, da preveri implementacijo Resolucije 1244 v praksi. Ugotovljeno je bilo, da so največji problemi na področju zagotavljanja varnosti, svobode gibanja, zagotovitve zdravstvenih in socialnih storitev. Na področju varnosti je predstavljala problem neusposobljenost enot KFOR za opravljanje policijske funkcije, ki je bila v tistem času glavna funkcija vzpostavljanja varnega in zavarovanega okolja, to pa je predpogoj za razvoj ostalih funkcij države. Kljub temu pa je mednarodnim subjektom mogoče pripisati nekatere dosežke pri vzpostavljanju državne uprave in reševanju ekonomskega položaja, kar je bilo tudi izpostavljeno v poročilu. V tem obdobju so mednarodni subjekti pod vodstvom Hansa Haekkerupa²⁵ uspeli izvesti prve splošne volitve na Kosovu, sprejeti ustavni okvir za začasno samoupravo in vzpostavitev delovnega odnosa z Beogradom (King in Mason 2006, 93).

Ne glede na vlogo in delovanje UNMIK so ZN postopoma predajali pristojnosti PISG²⁶. Lokalna samouprava je bila šibka, politične volje za spremembe ni bilo in kompetence javne uprave so bile nizke. Zaradi sorazmerno šibke, nemočne in v delovanju omejene začasne vlade je njeno delovanje povzročalo več zamer na strani kosovskih Albancev kot kosovskih Srbov. Slabo ekonomsko stanje in nejasnost končnega statusa za Kosovo sta bila glavna vzroka, ki sta povzročila izbruh ponovnega nasilja v marcu 2004, kar je ugotovila komisija, ki je bila ustanovljena na pobudo GS OZN. Mednarodni subjekti so v tistem času želeli doseči z nadaljevanjem političnega procesa o stanju Kosova pozitivne učinke na celotno regijo, tako glede notranjepolitične stabilnosti kot gospodarskega razvoja. Stanje notranje varnosti je poleg neposrednega vpliva varnostnih in ekonomsko-socialnih faktorjev močno odvisno od stanja na področju sodstva in notranjevarnostne prvine. Kot primer šibkosti nacionalnih institucij lahko navedem, da je bil v letu 2004 sprejet "Kazenski zakonik", vendar so večino kazenskih primerov še zmeraj obravnavali mednarodni sodniki in ne nacionalni (SIDA 2007 in Jane's 2010a).

²⁴ Neodvisna komisija za Kosovo je bila ustanovljena na pobudo Görana Persona, predsednika švedske vlade, z namenom ugotoviti uspešnost delovanja mednarodnih akterjev na Kosovu (King in Mason 2006, 93).

²⁵ Hans Haekkerup je bil do leta 2001 vodja misije ZN na Kosovu.

²⁶ Provisional Government of Kosovo – Začasna vlada Kosova.

Vsa ta dejstva ponazarjajo, da so mednarodni subjekti bili prisiljeni izvajati naloge notranje varnosti tako na področju notranjevarnostne prvine kot z zagotavljanjem socialne, zdravstvene, gospodarske in izobraževalne politike

3.1.1.2 Zagotavljanje zunanje varnosti

Mednarodni subjekti so svojo vlogo izvajanja obrambne prvine kot elementa zagotavljanja zunanje varnosti za Kosovo poskušali uveljaviti z dokumentom iz Ramboullleta²⁷, ki je opredeljeval elemente političnega sistema in način, kako jih implementirati za območje Kosova. Iz dokumenta je izhajalo, da enote NATO ne bodo zasedle samo območja Kosova, ampak je pripadnikom NATO omogočal eksteritorialni status, kar pomeni, da so izvzeti iz zakonodaje ZRJ in imajo skladno z dokumentom pravico do gibanja po celotnem ozemlju ZRJ. Obenem je dokument predvidel umik celotne vojske ZRJ s Kosova (izjema je bilo le 1500 vojakov v obmejnem pasu z Albanijo in Makedonijo) in zmanjšanje policijskih enot na maksimalno število 2500 pripadnikov, a še ti bi prešli pod poveljstvo mednarodnih mirovnih sil. Vendar je zaradi političnih nesoglasij na srbski, kosovski in tudi na mednarodni strani prišlo do podpisa sporazuma šele marca 1999, ko je bilo že vzpostavljeno novo varnostno razmerje v ZRJ med vojsko ZRJ in paravojaškimi skupinami OVK (Pirjevec 2003, 497).

Po dogodkih v času od 1999 do 2005 in poskusih mednarodnih subjektov, da zagotovijo notranjo varnost tako z lastnim delovanjem kot s predajo določenih pristojnosti PSIG, se je v letu 2005 z imenovanjem Martti Ahtisaaria za posebnega odposlanca GS OZN začelo obdobje, ki ga lahko označimo kot obdobje zunanje politike mednarodne skupnosti v vlogi kosovskih predstavnikov. Prvi pogovori, ki jih je opravil Ahtisaari med Prištino in Beogradom, so pričakovano prinesli odklonilno stališče Beograda do neodvisnosti Kosova, prav tako so kosovski Albanci zavračali stališče do avtonomije pokrajine. V letu 2006 so se nadaljevala pogajanja med Prištino in Beogradom pod pokroviteljstvom Ahtisaarijevega urada. Prvi krog pogajanj je prinesel predlog, ki je temeljil na preučitvi bližnje kosovske zgodovine. Predlog, ki je bil predstavljen na zasedanju VS OZN, je predvideval nadzorovano neodvisnost Kosova. Posledica je bila, da so se članice VS OZN razdelile²⁸ glede predloga bodočega statusa Kosova in so bile pripravljene po ogledu stanja na Kosovu sprejeti novo resolucijo, ki naj bi formalizirala nadzorovano neodvisnost. Po neuspešnih pogajanjih v VS

²⁷ Dokument iz Ramboullleta je bil predhodni sporazum za mir in samoupravo Kosova – Interim Agreement for peace and Self Government. Ime je dobil po kraju Ramboulllet, kjer je bil sestavljen 23. februarja 1999 (Simič 2000, 497).

²⁸ Predlog je bil sprejemljiv za EU in ZDA, Rusija pa je odločno nasprotovala.

OZN je bil predlog umaknjen (International Crisis Group 2007). Mednarodni subjekti so ugotovili, da bo potrebno najti novo rešitev za razmerje med Prištino in Beogradom, če ena stalna članica VS OZN tako odločno nasprotuje rešitvam, ki jih pripravlja organizacija, katere članica je. V tem primeru je bila določena trojka²⁹, ki je nadzorovala določena pogajanja, a tudi ta niso prinesla sprejemljive rešitve za obe strani. V tem krogu pogajanj je srbska stran predlagala rešitev po t. i. hongkonškem modelu³⁰, ki je bil prav tako zavrnjen (ibidem).

Poleg izvajanja političnih aktivnosti, ki so težila k vzpostavljanju zunanje varnosti, se je s humanitarno akcijo neposredno v zagotavljanje zunanje varnosti vključil NATO, kajti v času konflikta in neposredno po prekinitvi oboroženega spopada je prišlo do eksodusa beguncev, ki so regijo vse bolj destabilizirali. Zato je NATO v regiji organiziral begunske tabore, zagotavljal zdravstveno in socialno oskrbo ter pošiljal vojaške predstavnike, ki so svetovali pri vojaških aspektih varnostnih aktivnosti (NATO 2006, 151 – 152). Torej so mednarodni subjekti delovali v interesu zagotavljanja varnosti Kosova in držav v regiji tako, da so zagotavljali stabilne razmere, ki so preprečevale nadaljnje migracije in s tem širjenje zdravstvenih in socialnih groženj, ki bi lahko sprožile oborožen spopad v celotni regiji.

Posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN Martti Ahtisaari je predstavil »Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement«³¹, ki pa ni bil potrjen s strani VS OZN. Dogodki, ki so sledili, so vodili v krog pogajanj med Beogradom in Prištino, a so se 10. 12. 2007 zadnja pogajanja končala brez uspeha. Posledica neuspešnih pogajanj med sprtima stranema je kosovska razglasitev neodvisnosti 17. 2. 2008 (SIDA 2008a).

Tudi po razglasitvi neodvisnosti Kosova so mednarodni subjekti na Kosovu s svojim posrednim delovanjem oz. vplivanjem tako na kosovske oblasti kot na oblasti v sosednjih državah skrbeli za zunanjo varnost Kosova in posledično za varnost držav v regiji. Na območju med Kosovom in Makedonijo so se na ozemlju velikosti 2500 hektarjev zadrževale ekstremistične skupine Albancev, ki so v preteklosti izvajale napade tako v Makedoniji kot na Kosovu. To območje je po letu 1999 prišlo pod nadzor ameriških pripadnikov KFOR-ja, ki so vseskozi zagotavljali varnost na tem območju. Z določitvijo meje med Kosovom in Makedonijo se je rešil status tega dela ozemlja in posredno še nekaterih drugih delov ozemlja

²⁹ ZDA, Rusija in EU.

³⁰ Hongkonški model bi Kosovu omogočil neposredno sodelovanje z mednarodnimi finančnimi organizacijami, Srbija pa bi obdržala nadzor nad zunanjimi mejami, zunanjo politiko in obrambo po načinu »ena država dva modela«.

³¹ Celovit predlog za rešitev statusa Kosova.

med državama, ekonomsko pomembnih za regijo³². Obe državi sta ob pomoči mednarodne skupnosti dosegli sporazum o meji in o nadzoru tega dela meje s skupnimi silami in ob pomoči mednarodnih subjektov (Einspiler 2009, 6).

3.1.2 Vloga sosednjih držav pri reševanju konflikta

Države v regiji so različno doživljale in gledale na kosovsko krizo, vendar so bile zaradi pretekle politike Miloševića sorazmerno dobro pripravljene na zaostrovanje položaja na Kosovu. Ta pomembni dejavnik je vplival na to, da so države v regiji v večini podprle politiko EU in na ZDA, da so v tem obdobju izvajale aktivnosti za pridružitve v evroatlantske povezave. Albanija je bila glede na narodnostno vprašanje najbolj vpletena v krizo, ker so se kosovski Albanci borili za samostojnost. S svojimi dejanji in izjavami je vseskozi vzpodbujala kosovske Albance k razglasitvi neodvisnosti ne glede na reakcije mednarodne skupnosti in prav tako Srbije. Albanski predsednik Bamir Topi je izjavil: »Albanija bo prva oz. bo med prvimi, ki bodo priznale neodvisnost Kosova.« Državni vrh v Albaniji se je tudi odzval na možne energetske in trgovinske blokade Kosova s strani Srbije in trdil, da bodo te blokade imele ničelni vpliv na Kosovo, ker imajo na Kosovu vse pogoje in potencialne za sprejem pomoči od mednarodne skupnosti in Albanije. Vendar kljub vsej podpori, ki jo je Albanija izražala predvsem verbalno in z omogočanjem delovanja kosovskih državnih organov v Tirani, ni bila sposobna izvajati konkretnije podpore kosovskim Albancem (SIOL 2010a in Vukadinović 2002, 76).

Romunija je zaradi bojazni širitve konflikta v regiji pazljivo spremljala dogodke na Kosovu in prav zaradi tega prispevala pripadnike oboroženih sil v enote KFOR-ja. Na političnem področju je poskušala delovati kot posrednik in obenem poskušala imeti dobre odnose z obema stranema. Kljub temu pa je jasno sporočila, da Kosova ne bo priznala, kar pa je po vsej verjetnosti bila posledica notranjepolitičnega stanja v Romuniji, kjer sta madžarska in slovaška manjšina prav tako imeli podobne zahteve do Romunije kot Kosovo do Srbije. Bolgarija je zaradi svojega neposrednega interesa v Makedoniji vseskozi dajala vtis, da ji razpad SFRJ ustreza in obenem omogoča večanje svojega vpliva v Makedoniji. Posledično je v letu 2008 priznala Kosovo s skritim namenom, da bi morebitno nadaljevanje večanja vpliva Albancev na Kosovu in v Makedoniji vodilo v destabilizacijo Makedonije, tako da bi na ta

³² Območje Lukovega polja, kjer se načrtuje gradnja umetnega jezera in hidroelektrarne zmogljivosti 120 megavatov. Projekt bo financiran iz mednarodnih institucij v višini 40 milijonov evrov. Vir: <http://macedoniaonline.eu/content/view/5931/46/> (25. 6. 2010).

način tudi Bolgarija lahko uveljavila svoje interese (Mladina, 2008, Vukadinović 2002, 76 in Delo 2008a).

Makedonija je bila prizadeta posredno zaradi stekanja množice beguncev s Kosova ter zaradi kopičenja sil NATO, ki so se na njenem ozemlju pripravljale za kopensko akcijo vstopa na Kosovo. Kljub pomoči tako mednarodne skupnosti kot samih sil NATO pri reševanju begunskega vprašanja je ta migracija s sabo nosila tudi politično razsežnost, ki je krepila občutek skupne identitete in želje po skupnem življenju v eni državi. Tako Pravoslavna cerkev kot politične organizacije v Grčiji so organizirale množične demonstracije in s tem izkazovale strinjanje s politiko Srbije (Vukadinović 2002, 76).

3.2 Združeni narodi, misija UNMIK

Razpad Društva narodov³³ in druga svetovna vojna sta neposredno vplivala na nastanek OZN. Voditelji držav na strani zavezniških sil so v času trajanja druge svetovne vojne razmišljali o ustanovitvi mednarodne organizacije, ki bo skrbela za mednarodni mir in varnost (Benko 1997, 261). Ciljna dejavnost OZN je varovati svetovni mir in varnost ter razvijati prijateljske odnose med narodi na temelju spoštovanja enakopravnosti ljudstev in njihove pravice do samoodločbe, spodbujati razvoj spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin in biti center usklajevanja dejavnosti narodov za dosego teh ciljev. Za nadaljnjo obravnavo vloge mednarodnih subjektov na Kosovu so pomembni naslednji členi Ustanovne listine OZN:

- VI. poglavje, ki opredeljuje mirno reševanje sporov,
- VII. poglavje, ki obravnava akcije ob ogrožanju miru, kršitve miru in agresivnih dejanj in
- t. i. VI/^{1/2}. poglavje³⁴, ki ureja mirovne operacije. Za samo vlogo UNMIK-a na Kosovu pa je pomembno tudi XI. poglavje, ki je pravzaprav deklaracija glede ne-samoupravnih ozemelj (OZN 2010a).

Misija na Kosovu predstavlja smel poizkus pri reševanju notranjdržavnega konflikta. S tem so OZN in ostali mednarodni subjekti prevzeli odgovornost za dobrobit prebivalcev tega območja. S sprejetjem Resolucije 1244 je bil vzpostavljen protektorat na Kosovu, v katerem

³³ Društvo narodov je bila mednarodna vladna organizacija, ki je bila ustanovljena na mirovni konferenci v Versaillesu 28. aprila 1919 (Bennet, 1995, 24).

³⁴ Takšna uporaba sile se je izoblikovala v praksi, ki to opredeljuje kot uporabo sile po VI. in pol poglavju, saj je to, kot je omenil nekdanji generalni sekretar Dag Hammarskjöld: « Mirovne operacije je najlažje uvrstiti v poglavje šest in pol.» Hkrati pa je tudi navedel, da to ni naloga za vojsko, a je ta edina sposobna, da izvede tako nalogo.

je NATO skrbel za zagotavljanje varnega okolja, UNMIK pa je prevzel naloge izvajanja javne uprave. Z vzpostavitvijo organov mednarodne uprave so ti prevzeli naloge izvajanja in uveljavljanja zakonodaje, javne uprave, monetarnega sistema, sodstva, carine, izobraževanja, ekonomije in vseh ostalih prvin za delovanje države. Poleg omenjenih nalog je UNMIK moral preprečiti vakuum, v katerem bi katerakoli uporniška stran prevzela politično oblast. V okviru UNMIK je bil imenovan posebni odposlanec GS OZN, katerega vloga je bila nadzor civilnega dela misije. S tem sta se nakazovala tako neodločenost mednarodne skupnosti glede prihodnjega statusa Kosova kot tudi krhkost konsenza glede avtoritete OZN v izvajanju mirovnih operacij. Uprava je dobila pooblastilo, da promovira visoko stopnjo avtonomije in samostojnosti, a da pri tem ne ogroža suverenosti in ozemeljske celovitosti ZRJ (Caplan 2002, 15 - 80).

3.2.1 Resolucija 1244

VS OZN je 10. junija 1999 skladno s sedmim poglavjem UL OZN sprejel Resolucijo 1244, s katero je pooblastil GS OZN, da v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami ustanovi civilno upravo na Kosovu (Caplan 2002, 22). Izdelan je bil koncept civilne uprave oz. začasne misije ZN na Kosovu. Ker je OZN v tem času že vodila 14 mirovnih misij, se je generalni sekretar odločil, da bo razdelil vodenje misije med štiri³⁵ institucije, da bi zagotovil največji učinek. Na ta način je želel doseči največje možno sodelovanje UNMIK-a z mednarodnimi mirovnimi silami, kajti le tako bi civilno in vojaško osebje delovalo usklajeno pri doseganju skupnega cilja. Prav tako bi na ta način zagotovili popolno in učinkovito vključitev kosovskega prebivalstva v institucije prehodne civilne uprave (Generalni sekretar 1999b).

Kot osnovni cilj Resolucije 1244 je izpostavljeno vprašanje reševanja humanitarnih razmer na Kosovu in vzpostavitev pogojev za vrnitev beguncev in razseljenih oseb. Vsebina resolucije prav tako opredeljuje zahteve za preprečitev obnove sovraštva in vzpostavljanje pogojev za politično rešitev krize na Kosovu, kajti rešitev krize bi neposredno vplivala na stabilizacijo regije, saj je bilo nerešeno vprašanje Kosova eden največjih vzrokov za ogrožanje miru in varnosti v regiji. S sprejetjem resolucije so ZN dobili pooblastilo za upravljanje Kosova, dokler bo resolucija v veljavi (Fischer 2001, 187).

³⁵ Prehodna civilna uprava OZN, humanitarne zadeve UNHCR, vzpostavljanje institucij OVSE in obnova EU.

Z vidika vzpostavljanja in zagotavljanja varnosti na Kosovu sta za analizo resolucije pomembna predvsem Aneks 1³⁶ in Aneks 2 k resoluciji, na podlagi katerih je bila pripravljena resolucija. V obeh aneksih je bila poudarjena takojšnja prekinitev nasilja in represij na Kosovu, umik vojaških političnih in paravojaških sil ZRJ in demilitarizacija OVK. S tem se je želelo doseči, da bi mednarodne varnostne sile pod poveljstvom NATO lahko prevzele varnostni nadzor v pokrajini ter da bi mednarodna skupnost vzporedno vzpostavila učinkovito začasno upravo, ki bi zagotavljala mirno in normalno življenje za vse prebivalce Kosova. V sklepih se je prav tako zapisalo, da bodo prebivalci Kosova lahko uživali popolno avtonomijo v okviru ZRJ. Kosovskim Albancem je OZN, čeprav ne neposredno, ampak s posameznimi členi Resolucije 1244, vrnila tiste pravice, ki jim jih je ZRJ s sprejetjem ustave v začetku devetdesetih omejila. Kljub umiku varnostnih sil ZRJ je bilo določenemu številu varnostnih sil dovoljeno, da se vrnejo na Kosovo, da bodo lahko opravljale funkcije povezav z mednarodno civilno in varnostno misijo, funkcije označevanja in čiščenja minskih polj, varovanje srbske kulturne dediščine in prisotnost na glavnih mejnih prehodih (Resolucije 2010a).

Značilnost obdobja implementacije in izvajanja resolucije je ta, da je šlo za prisilno mednarodno upravo, ki je izvajala svoja pooblastila na ozemlju druge suverene države. Misiji je bil podeljen mandat za upravljanje in vzpostavljanje vseh vej oblasti na Kosovu, vendar resolucija sama ni posegla v ključno vprašanje, kakšen bo status Kosova v prihodnosti znotraj ali zunaj Srbije. Zato Ačimović (2001, 353) ugotavlja, da je v obdobju sprejemanja in izvajanja Resolucije 1244 šlo za suspendirano suverenost ZRJ in samo za navidezno celovitost države ZRJ.

3.2.2 Vzpostavitev funkcij varnosti

Varnostni položaj na Kosovu je bil posledica dogodkov iz preteklosti, ki so pripeljali do izbruha oboroženega konflikta. Ob tem so ZN bili boj za izpolnitev odgovornosti, ki jim je bila naložena, in se soočali s socialnimi pritiski, ki so izzivali individualne in kolektivne spore. Pri tem se je civilna uprava srečevala s petimi večjimi varnostnimi izzivi:

- vrnitev in zagotovitev varne namestitve za razseljene kosovske Srbe, skladno z njihovo lastnino na Kosovu,

³⁶ Ministri skupine G-8 so na zasedanju v Petersbergu 6. maja 1999 sprejeli sklepe, ki so jih oblikovali v splošne predpise in načela o političnem reševanju krize na Kosovu.

- rešiti vprašanje izpustitve kosovskih Albancev iz zaporov in pogrešanih kosovskih Srbov,
- vzpostaviti varnost v sosestah in enklavah za kosovske Srbe in druge manjšine,
- demilitarizirati albanske upornike in njihove operacije v Makedoniji in Srbiji³⁷ in
- zmanjšati medetnične kriminalne spopade.

Te specifične nevarnosti so v kombinaciji z dnevnim kriminalom, kot so umori, tihotapljenje ljudi in drog, teroristični napadi na politične nasprotnike, ter z ostanki vojne, kot so minska polja, nedovoljena posest orožja in minsko-eksplozivnih sredstev, predstavljale največjo nevarnost za varnost na Kosovu (Fischer 2001, 192 – 193).

V obdobju, ko se prekinejo nasilna dejanja, je pomembna hitra zagotovitev varnosti. Zato je bilo na območju Kosova potrebno najprej zagotoviti humanitarno pomoč za cca. 810.000 pregnanih in razseljenih oseb. Naloga zagotovitve humanitarne pomoči je bila realizirana v okviru UNHCR (Dawn 2000, 87). Policija UNMIK, ki bi morala naloge notranje varnosti prevzeti takoj v začetku mandata UNMIK, je začela delovati šele po petih mesecih v treh od petih regij v popolni odvisnosti od vojske. Tako je bil KFOR tisti, ki je v začetku zagotavljal javno varnost. KFOR je opravljal naloge patroliranja v prometu³⁸, kriminalističnih preiskav in drugih policijskih nalog, v sodelovanju z UNMIK-om pa je načrtoval in organiziral skupne varnostne operacije. Neprimernost KFOR-ja za opravljanje policijskih nalog se je pokazala pri izbruhih nasilja ob vrnitvi kosovskih Albancev na Kosovo, ko so se maščevali kosovskim Srbom in ostalim manjšinam. Ti napadi so oteževali misijo, vendar pa so se pozitivno rezultirali v smislu, da sta UNMIK in KFOR dosegla demilitarizacijo OVK. Na drugi strani KFOR prav tako ni uspel preprečiti kosovskim Srbom, da ne bo razdelili Kosovske Mitrovice vzdolž reke Ibar. Kljub velikemu začetnemu odporu, da bi OVK predala orožje in se transformirala v civilni korpus, je sčasoma s predajo orožja OVK bilo zadoščeno pogojem, zapisanim v sporazumu³⁹ o demilitarizaciji in transformaciji OVK. Kljub temu sta KFOR in UNMIK morala poiskati še vse ostalo orožje, ki ni bilo predano in je ostalo v nelegalni uporabi. Posebna pozornost je bila namenjena demobilizaciji bivših borcev in njihovi reintegraciji v civilno življenje. Z ustanovitvijo varnostno-civilne agencije Kosova je mednarodna skupnost omogočila zaposlitev nekdanjim gverilcem in s tem neposredni nadzor nad njihovimi dejanji (Caplan 2002, 32 - 35).

³⁷ V dolini Preševa.

³⁸ Naloge patroliranja prometa opravlja KFOR še v letu 2010 (Svetanič 2010).

³⁹ Vir: http://www.un.org/peace/kosovo/news/99/sep99_3.htm (18. 2. 2010).

Da bi lahko vzpostavili funkcije varnosti, je bilo nujno vzpostaviti delovanje političnih institucij in zagotoviti vladavino prava. Kajti ta dva elementa sta tista, ki prispevata k demokratizaciji družbe in ekonomskemu razvoju. Da bi zagotovil predpogoje za razvoj, je UNMIK izdal 15. maja 2001 začasno ustavno podlago za družbenopolitično ureditev Kosova. To ni pripeljalo do tega, da bi se posebnemu odposlancu GS OZN zmanjšale njegove pravice, ampak je še zmeraj predstavljal najvišjo avtoriteto, ki je bila odgovorna za notranjepolitične in zunanjepolitične aktivnosti. Tako je mednarodna skupnost še zmeraj zadržala nadzor in obenem opravljala naloge zagotavljanja varnosti ter vzporedno pripravljala pogoje za predajo nalog na začasno vlado Kosova (UNMIK 2010a).

3.3 OVSE

OVSE s svojim delovanjem daje na razpolago mehanizme za nadzor nad človekovimi pravicami posameznika in etničnih manjšin ter razvija mehanizme zgodnjega opozarjanja in preventivne diplomacije (Grizold 1999, 125). Dejstvo je, da OVSE ni bila ustanovljena z mednarodno pravno pogodbo⁴⁰, vendar (Šabič 2005, 165) meni, da je Helsinška sklepna listina, ki je temeljni dokument OVSE, izjemno politično pomembna, saj so jo podpisali najvišji državni predstavniki in je odraz konsenza sodelujočih držav. Zato ima moralno in politično težo, ki ne zaostaja za pravno.

Organizacija OVSE temelji na organih, ki so razdeljeni v skupino za odločanje in pogajanja, operativne strukture in institucije ter telesa, povezana z OVSE. Za analizo vloge OVSE na Kosovu so predvsem pomembni organi, ki so neposredno povezani s širjenjem demokratičnih institucij in človekovih pravic in jih najdemo v vseh treh skupinah. Forum za varnost in sodelovanje, ki je v večini primerov vpleten v reševanje nastalih kriz na primeru Kosova, ni bil neposredno vključen v reševanje nastale situacije.

Julija 1992 je bila na vrhu OVSE v Helsinkih sprejeta Deklaracija o krizi v ZRJ, s katero so izpostavili potrebo po preventivni akciji na Kosovu. Federativna oblast v ZRJ je bila pozvana, naj se vzdrži vseh nadaljnjih represivnih dejanj in naj se vključi v dialog s kosovskimi predstavniki ob prisotnosti tretjega. Istočasno pa je bila ZRJ suspendirana iz OVSE (Troebst 1999, 15). Mandat misije je bil določen 1. julija 1999 s strani Stalnega sveta, ki je sprejel

⁴⁰ OVSE se je razvila iz konference za varnost in sodelovanje v Evropi (KVSE), zanjo se je razvila ideja v 50-ih letih prejšnjega stoletja na strani takratne Sovjetske zveze. S sprejetjem Helsinške sklepne listine leta 1975 je bila potrjena ustanovitev KVSE, ki se je leta 1994 preimenovala v OVSE, tudi pod vplivom nastanka novih institucij znotraj organizacije (OVSE 2010a).

odločitev št. 305⁴¹, ki je temeljila na Resoluciji 1244 VS OZN in je opredeljevala, da bo misija delovala v okviru UNMIK in bo prevzela vodilno vlogo na področju demokratizacije družbe, razvoja človekovih pravic in vzpostavitve vladavine prava (OVSE 2010c). Mandat misije se je na podlagi odločitve št. 305 podaljševal vsako leto posebej. Stalni svet je 21. decembra 2007 sprejel odločitev, da se mandat podaljša do 31. januarja 2008. Od takrat naprej se mandat podaljšuje mesečno, razen v primeru, če bi se ena od sodelujočih držav pisno obrnila na predsedujočega stalnega sveta in zahtevala spremembo statusa. Misija OVSE na Kosovu je najobsežnejša terenska misija, ki jo izvaja organizacija, in vključuje največje število civilnih funkcijskih strokovnjakov. Mandat za izvedbo poslanstva temelji na izgradnji institucij in demokracije ter razširjanju človekovih pravic in pravil prava (Mandat OVSE 2010a).

3.3.1 Organizacija misije na Kosovu

Od oktobra 1998 do marca 1999 je bila Verifikacijska skupina za Kosovo razmeščena na Kosovu z namenom preverjanja implementacije Resolucij 1160 in 1199. Naloga je bila nadzor nad premirjem, spremljanje premikov oboroženih sil, razvoj demokracije in človekovih pravic. Ob izbruhu ponovnega nasilja v marcu 1999 je bila KVM umaknjena s Kosova. Z 9. julijem 1999 je KVM prenehala obstajati in Stalni svet je ustanovil prehodno delovno skupino za Kosovo. S tem je bila postavljena tudi misija, ki deluje še danes (OVSE 2010c).

V letu 1999 je predsedujoči OVSE Knut Vollebeck začel obsojati nasilje in pozivati k prenehanju vojaških ter drugih aktivnosti, ki bi poslabšale varnostne razmere, in obenem izpostavljal, da je rešitev nastale krize mogoče doseči le s političnimi sredstvi. To je pripeljalo do začetka pogajanj v Rambouilletu, saj so predstavljala zadnjo možnost za mirno rešitev nastalega konflikta. To je bil znak, da je mednarodna skupnost vse bolj predajala OVSE odgovornost za reševanje kosovskega vprašanja na področju upravljanja s konfliktom in pokonfliktne obnove. Izpostavi se vloga OVSE kot usklajevalke, ki bo prevzela odgovornost za implementacijo politične rešitve kosovskega konflikta, predvsem na področjih izvedbe volitev, izobraževanja, sodstva, javne uprave, policije in zaščite človekovih pravic (OVSE 2010b).

⁴¹ Dostopno na: http://www.osce.org/documents/pc/1999/07/2577_en.pdf (25. 6. 2010)

Struktura misije je opredelila višje vodstvo misije, ki vključuje vodjo misije, namestnika vodje misije in tri direktorje programov, ki so organizirani skladno s poslanstvom misije. Prvi je za skupnosti in človekove pravice, drugi je za demokratizacijo družbe in tretji za varnost in javno varnost⁴². Misija je poleg glavnega centra, ki je lociran v Prištini, razvila močno regionalno mrežo. Vzpostavila je 5 regionalnih centrov, znotraj katerih deluje 30 terenskih oz. občinskih pisarn. V letu 2009, ko je bila misija UNMIK preoblikovana predvsem v smislu zmanjševanja terenske prisotnosti, je misija OVSE povečala svojo dejavnost še na področju nadzora in zgodnjega opozarjanja (OVSE 2010c).

Delovanje misije v skladu z njenimi programi je najbolj razvidno na lokalnem nivoju, saj je OVSE organiziral delovanje lokalnih oblasti in njihovo koordinacijo z mednarodnimi subjekti skladno s svojimi tremi programi. Tako se poleg aktivnosti na nivoju lokalne samouprave, ki so povezane z demokratizacijo družbe, uveljavljanjem pravih in zagotavljanjem človekovih pravic in svoboščin, izvajajo t. i. tedenski varnostni sestanki⁴³, na katerih poteka izmenjava informacij, povezanih s stanjem varnosti na vseh področjih v občini. Sestankov se udeležujejo predstavniki OVSE, UNMIK, EULEX, KFOR, KP, MCO, predstavnik Srbov in župan, ki vodi sestanek. Taka oblika sestankov se ponovi enkrat mesečno⁴⁴ na razširjeni seji, na kateri sodelujejo vsi prej omenjeni predstavniki, poleg njih pa še predstavniki verskih skupnosti, nevladnih organizacij, predstavniki zaščite in reševanja, predstavniki vseh manjšin in predstavnik oboroženih sil Kosova.

Sčasoma se je misija poleg svojega osnovnega poslanstva vse bolj vključevala v humanitarne naloge z ostalimi večjimi mednarodnimi partnerji, kot so UNHCR, EU, DRC in KFOR. Od leta 2003, ko se je začelo vračanje razseljenih oseb, se je vse bolj razvijalo sodelovanje mednarodnih akterjev v smislu zagotavljanja pogojev za vrnitev (Poročilo OVSE 2008b).

3.3.2 Vloga pri vzpostavljanju demokratičnih institucij

Po sprejetju Resolucije 1244 je bil izdelan koncept civilne uprave oz. začasne misije ZN na Kosovu (United Nation Interim Administration Mission on Kosovo–UNMIK) (Generalni sekretar 1999a). Ta koncept je predvideval vodilno vlogo OVSE predvsem na področju razvoja strokovnih služb, demokratizacije in upravljanja, človekovih pravic, volitev in razvoja medijev v civilni družbi (Mandat OVSE 2010a). Misija je pričela izvajati svoje naloge znotraj

⁴² Security and public safety.

⁴³ Municipality security meeting

⁴⁴ Municipality community security meeting

posameznih ministrstev in občinskih uprav. Poslanstvo misije je razširjanje človekovih pravic in dobre vladavine ter je osredotočeno na:

- zaščito pravic vseh skupnosti, vključujoč pravice povratnikov in razseljenih oseb, na zagotavljanje svobode gibanja, zaščite lastnine, odprave diskriminacije, sodelovanja v javnem življenju, enakopravnega dostopa do izobraževanja in ostalih javnih storitev in zaščite jezikovne in kulturne dediščine,
- reformiranje lokalne samouprave s ciljem izboljšanja kakovosti storitev in vključevanja javnosti pri sprejemanju odločitev,
- implementacijo pravil prava in nadzor nad človekovimi pravicami, policijo in sodstvom znotraj lokalne samouprave.
- podporo in nadaljnji razvoj neodvisnih institucij, na razvoj človekovih pravic, pravil prava in volitev,
- podporo boja proti tihotapljenju,
- vzpodbujanje vloge skupščin pri nadzoru izvedbe demokratičnih procedur in vključevanja skupnosti v te procese,
- nadaljnji razvoj varnostnega sektorja, vključujoč predvsem policijo in carino ter izvedbo kazenske odgovornosti (zapori),
- krepitev svobode tiska in ostalih javnih medijev in
- razvoj kakovostnega in enakomerno dostopnega izobraževalnega sistema (ibidem).

Prenos funkcij iz mednarodnih struktur na nacionalne se je začel z izvedbo prvih lokalnih volitev leta 2000 in prvih volitev v kosovski parlament leta 2001 (Institucije Kosova 2010a). V letu 2004 so bila oblikovana ministrstva⁴⁵ znotraj začasne uprave ZN. Do razglasitve neodvisnosti Kosova je bilo več poskusov za oblikovanje ostalih ministrstev⁴⁶, a so bila vseskozi odlagana do trenutka razglasitve neodvisnosti (SIDA 2007 in Jane's 2010a).

Tako je OVSE pripravil, vodil in nadziral lokalne volitve v letih 2000 in 2002 ter državne volitve v letih 2001 in 2004. V sklopu priprav volitev je OVSE vzpostavil lokalne komisije in centralno volilno komisijo ter jim pomagal vzpostaviti kapacitete za izvedbo volitev. Po letu 2007 je OVSE prevzel vlogo nadzora izvedbe volitev na vseh treh ravneh⁴⁷, neposredno pa je ostal vključen v pripravo volilnih registrov, registracijo političnih strank, izvedbo volitev izven Kosova in podporo v volilnih središčih pri štetju glasov. Odzivi mednarodnih in lokalnih opazovalcev so bili pozitivni (OVSE 2010c).

⁴⁵ Ministrstvo za energetiko, Ministrstvo za lokalno samoupravo in Ministrstvo za povratnike in skupnosti.

⁴⁶ V letu 2005 je bil poskus prenosa nalog in oblikovanja Ministrstva za pravosodje in notranje zadeve.

⁴⁷ Volitve v parlament, volitve v občinske svete in neposredne volitve županov.

Na področju človekovih pravic je bil poseben poudarek na tradicionalno zapostavljenih skupinah, kot so ženske, mladina, invalidi in manjšine. Primer poskušanja vzpostavljanja enakih pravic in svoboščin za vse družbene skupine je organizacija mednarodnega dneva otrok⁴⁸, ki ga je OVSE organiziral ob podpori ostalih mednarodnih subjektov, predvsem KFOR-ja in UNMIK-a. Namero mednarodne skupnosti po uveljavitvi pravic in svoboščin, vzpostavitvi demokratičnih institucij ter stabilizaciji območja lahko razberemo tudi iz podatka, da je od leta 2000 mednarodna skupnost namenila največ nevojaških sredstev na vseh kriznih območjih sveta prav misiji na Kosovu (Poročilo OVSE 2008c).

Na področju izgradnje javne varnosti je misija začela tako rekoč iz nič, saj je morala usposobiti policiste, ki bodo sposobni delovati po načelih demokratične družbe in bodo upoštevali človekove pravice in svoboščine. Vendar izgradnja področja javne varnosti ni zajemala samo usposabljanja policistov, ampak prav tako vzpostavitev službe za nadzor meje, gasilske službe in službe reševanja. Seveda pa je bil glavni poudarek na usposabljanju služb za boj proti organiziranemu kriminalu ter nadzoru dela varnostnih struktur. Z namenom izvajanja kakovostnega, celovitega in nadzorovanega izobraževanja je bila ustanovljena Šola za policiste, ki je bila vključena v izobraževalni center za javno varnost (OVSE 2010c). Vse to kaže na celovit pristop misije, ki ni želela le vzpostaviti institucij, ampak obenem tudi zagotoviti nadzor nad njimi, predvsem nad represivnimi organi.

Kljub političnim spremembam na Kosovu, izvedbi volitev na vseh treh ravneh, proglasitvi samostojnosti in razglasitvi Ustave lahko ugotovimo, da je varnost ostajala vseskozi stabilna⁴⁹ ter da je kosovska policija kot institucija uživala vse večje zaupanje med prebivalci Kosova⁵⁰ (ibidem). Kljub vzpostavljanju političnih struktur, pomembnih za delovanje države, je mednarodna skupnost zaradi nejasnega statusa vseskozi bedela nad njihovim delovanjem (SIDA 2008).

⁴⁸ 1. junij je mednarodni dan otrok.

⁴⁹ Do posameznih izbruhov nasilja predvsem v severni Mitrovici je prihajalo ob podobnih dogodkih, kot se je zgodil 17. marca 2008, ko so bili aretirani pripadniki srbske nacionalnosti, ki so delali na sodišču v Kosovski Mitrovici (Tanjug 2008).

⁵⁰ Res je bilo večje zaupanje med prebivalci kosovske narodnosti, vendar se je v posameznih primerih izkazovalo tudi večanje zaupanja pri Srbih. Od leta 2003, ko se je začelo vračanje razseljenih oseb, se je vse bolj razvijalo sodelovanje mednarodnih akterjev v smislu zagotavljanja pogojev za vrnitev in ne v smislu zagotavljanja varnosti. Naloge zagotavljanja varnosti se je vse bolj poskušalo prepustiti policiji Kosova (Poročilo OVSE 2008b).

3.4 Evropska unija, misija EULEX

Kmalu po zaključku prvega kroga pogajanj na Dunaju o statusu Kosova se je EU začela pripravljati na svojo navzočnost na Kosovu, kajti EU si ni več mogla privoščiti nestabilnega zahodnega Balkana (Valasek 2008). Že v Evropski varnostni strategiji leta 2003 si je EU zadala kot enega od ciljev stabilni zahodni Balkan. Ker je OZN nakazala, da po določitvi končnega statusa Kosova nima interesa nadaljevati s svojo vlogo v enakem obsegu, je EU takoj začela s pripravo na operacijo upravljanja konflikta. Tako je EU med 19. in 27. februarjem 2006 poslala na Kosovo posebno skupino za ugotavljanje dejstev in ta je priporočila ustanovitev načrtovalne skupine. Poslanstvo skupine je bilo zasnova procesov odločanja v EU na dobro pripravljene podlagi ter v koraku s prihodnjim statusom Kosova. Po zaključku tretjega kroga pogajanj aprila 2006 je sledilo pisno povabilo posebnega odposlanca generalnega sekretarja OZN Jessena Petersena Javierju Solani, naj EU na Kosovo pošlje Načrtovalno skupino za Kosovo za upravljanje s konfliktom na področju vladavine prava (EUPT 2006).

Svet EU je 18. junija 2007 sprejel Smernice EU za oblikovanje struktur za vodenje in nadzor civilne operacije upravljanja konfliktov. S smernicami, ki so določile poveljniško strukturo, je bilo določeno tudi telo, odgovorno za načrtovanje in izvedbo operacij⁵¹. S to odločitvijo je bila postavljena zaključna institucionalna sprememba, ki je služila kot priprava na ustanovitev EULEX Kosovo (SEU 2007). S sprejetjem odločitve o ustanovitvi misije EULEX⁵² je EU pristopila k obnovi Kosova na področjih sodstva, carine in policije. Misija je bila ustanovljena na podlagi desetega odstavka Resolucije 1244 VS OZN. Da bi lahko razmestili misijo, je EU potrebovala povabilo Prištine na osnovi namere o razglasitvi neodvisnosti Kosova in odobritev s strani GS OZN. Cilj misije je bil uveljaviti pravila prava, ki ne bi bila pod pritiski političnih institucij. To je bil način, s katerim kosovskih institucij ne bi upravljali, ampak bi jih spremljali in jim svetovali. Za prvega vodjo misije je bil postavljen Yves de Kerambom, prejšnji poveljnik sil KFOR-ja (EULEX 2010a).

EU je bila tako vključena v kosovsko vprašanje skozi EULEX s ciljem pomagati kosovskim institucijam, sodnim organom in agencijam za uveljavljanje prava. S svojim delovanjem je zasledovala namen, da vzpostavi vzdržljiv in odgovoren večnacionalni pravni sistem, policijsko in carinsko službo, obenem pa zagotovi, da bodo te institucije neodvisne od

⁵¹ Civilian Planning and Conduct Capabilities - CPCC

⁵² EULEX je bil ustanovljen 4. februarja 2008 na podlagi dokumenta: Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Rule of Law Mission in Kosovo EULEX KOSOVO.

političnih vplivov in da se bodo držale mednarodno priznanih standardov. Dodatno so poleg teh generalnih ciljev EU na Kosovu opredelili še nekaj specifičnih ciljev:

- zagotoviti, da bodo vojni zločini, teroristična dejanja in organizirani kriminal, korupcija, medetnični kriminal, ekonomsko-finančni kriminal in druga resna kriminalna dejanja ustrezno preiskana, kazensko preganjana, storilci obsojeni in sodbe izvedene skladno s sprejetim pravom,
- krepiti in pospeševati sodelovanje v sodnih procesih, še posebej na področju organiziranega kriminala in
- sodelovati v boju proti korupciji, prevaram in finančnemu kriminalu (Malešič 2010, 22-24).

Ustanovitev misije lahko ocenim kot uspeh skupne zunanje politike EU, saj je uspela ustanoviti misijo EVOP brez soglasja med članicami EU o statusu Kosova.

3.4.1 Prevzem nalog UNMIK-a

Pred pričetkom delovanja misije je bilo potrebno odobriti operativni načrt, v katerem so bili zapisani cilji misije za področja, na katerih bo misija delovala. Načrt je vseboval programski pristop za prevzemanje področij in roke za realizacijo nalog. Na področju delovanja policije so opredeljena področja operativnega delovanja policije, delovanje na državni meji, kriminalistična služba in policijska uprava. Področje pravosodja zajema sodno medicino, sodni svet, sodstvo in tožilstvo, kazensko-popravne ustanove in službe ter področje t. i. pisarn za pogrešane osebe (EULEX 2010b).

Za začetek primopredaje dolžnosti med UNMIK in EULEX lahko smatramo 18. avgust 2008, ko sta UNMIK in EULEX podpisala tehnični sporazum o predaji prostorov in vozil med misijama. Kljub ostrim protestom Rusije in Srbije, ki sta trdili, da VS OZN ni dal EU zelene luči za namestitev misije, je bil proces primopredaje sprožen. V tem obdobju je EU imela pripravljenih 2200 zaposlenih za namestitev na Kosovu. V Prištini so imeli razporejenih 290 uslužbencev, ki so na lokalnem nivoju sodelovali s policisti in sodniki, vendar le z namenom pridobiti čim več informacij za poznejši lažji prevzem nalog (Hawley 2008). Namestitev misije na Kosovu je EU začela 9. decembra 2008, ko je začela prevzemati funkcije od UNMIK-a. Primopredaja je potekala do konca marca 2009 in v tem času je UNMIK načrtoval zmanjšanje svojega osebja za 70 %. Je pa Srbiji v tem procesu pred namestitvijo uspelo uveljaviti, da je GS OZN v pismu v šestih točkah natančno določil, da misija EULEX lahko deluje le v okviru Resolucije 1244, ob tem pa mora biti statusno nevtralna in ne sme izvajati

Ahtisaarijevega načrta, ki je Kosovu omogočal nadzorovano samostojnost. Srbi so si namreč razlagali, da bo EULEX mehanizem, ki bo pomagal institucijam Kosova pri izvajanju nalog v korist kosovskih Albancev, ne pa tudi Srbov (EULEX 2010a in Mladina 2008).

Vendar je potrebno vedeti, da je do zmanjšanja osebja in aktivnosti UNMIK-a prišlo predvsem in izključno na račun tega, da se je večino lokalnega osebja, zaposlenega v UNMIK-u, prerazporedilo v EULEX. Kot vodja LMT/KFOR v občini Klina lahko to potrdim na osnovi lastne izkušnje s primerom, ko sta bila na tak način takratna uslužbenca UNMIK-a prerazporejena v lokalno pisarno EULEX in v regionalno centralo UNMIK⁵³.

Vendar pa je EULEX že v začetni fazi naletel na problem zagotavljanja pokritosti svojih funkcij po celotnem Kosovu, kar potrjuje izjava vodje misije: »*EULEX ne more biti razmeščen po celotnem Kosovu zaradi problemov na območju delovanja, vendar bomo korak za korakom napredovali, kajti ne želimo, da bi ljudje morali sprejeti EULEX s silo.*« (Poročilo OVSE 2008a). Največji paradoks se je pokazal ob prihodu misije EULEX, ki so jo Srbi zavračali, ker naj bi za upravljanje Kosova od leta 1999 bili pristojni izključno ZN. Takratna ZRJ pa je v času sprejemanja Resolucije 1244 OZN nasprotovala takšni ureditvi, kot jo je le-ta predvidevala⁵⁴. Ob prihodu EULEX-a pa se je sklicevala na ureditev, ki ji je nasprotovala, in je utemeljila stanje, ki je bilo posledica Resolucije 1244.

Pred prevzemom nalog od UNMIK-a je morala EU zagotoviti ustrezno število usposobljenih strokovnjakov. Zato je izvedla razpis za prosta delovna mesta, pri čemer je naletela na problem t. i. negativne kadrovske selekcije, saj organizacije, ki imajo take strokovnjake, teh ne želijo izpustiti. Zato se v praksi mnogokrat zgodi, da namesto civilnih strokovnjakov nekatere države pošljejo diplomate ali druge visoke državne uslužbence (glej poglavje 3.4), ki imajo neka generalna znanja, ampak niso strokovnjaki na specifičnih področjih, ki so neposredno povezana z vodenjem državne politike (Malešič 2010, 23).

Iz lastne izkušnje lahko kot primer navedem ugotovitve in dejstva, pri katerih sem sam sodeloval kot pripadnik KFOR-ja. Srbom v Srbiji in na Kosovu je v tistem času ustrezala uprava ZN, kajti ta jim je s svojim pasivnim delovanjem omogočala delovanje paralelnih struktur⁵⁵, kar je razvidno iz dogodkov, ki so se odvijali v času volitev paralelnih struktur v letu 2008, ki jih ZN, KFOR in OVSE niso prepovedali in preprečili, ampak jih samo niso

⁵³ UNMIK-ova pisarna v občini Klina je imela zaposlena dva uslužbenca. Vodja pisarne je sodil v kvoto mednarodnega osebja, njegova namestnica je bila zaposlena kot lokalno osebje. Pisarna UNMIK-a se je v občini zaprla 4. avgusta 2008, vodja pisarne je bil premeščen v regionalno pisarno UNMIK-a v Peč, njegova namestnica pa je lahko ostala kot opazovalka UNMIK-a v občini brez pravic svetovanja in odločanja do trenutka, ko bo EULEX prevzel naloge in bo prezaposlena v misiji EULEX (Svetanič 2008).

⁵⁴ Glej poglavje 3.1.1.1

⁵⁵ Glej poglavje 3.1.1.1

priznavali. V praksi je to pomenilo, da so vsi takratni mednarodni subjekti KFOR, UNMIK in OVSE vedeli za vse aktivnosti, povezane z volitvami, jih spremljali, ukrepali pa ne. Prav tako so enote takratne kosovske policije bile seznanjene z načrtovanimi aktivnostmi, ukrepale pa niso. Srbi so na ta način vzpostavljali stanje, kot so ga kosovski Albanci leta 1999⁵⁶ (B92, 2010).

3.4.2 Vzpostavljanje in implementacija pravil prava

EULEX je svoj mandat implementiral skozi opazovanje, mentoriranje in svetovanje v sodelovanju z Evropsko komisijo za podporo programom (Malešič 2010, 23). Misija se je funkcijsko organizirala po področjih⁵⁷, ki so ji omogočala, da zagotovi implementacijo pravil prava. Funkcijska področja misije EULEX so bila razdeljena in nameščena skupaj s službami kosovske policije, pravosodja in carine⁵⁸. V začetni fazi je bil program usmerjen v zbiranje informacij o zmožnostih kosovskih institucij in šele po pregledu stanja je misija skladno z ugotovitvami razporedila ustrezno število pripadnikov⁵⁹ na posamezna področja dela (EULEX 2010a).

Do konca leta 2008 je vseskozi prihajalo do manjših varnostnih incidentov predvsem v severnem delu Kosova med kosovskimi Srbi in Albanci, v katerih so morale posredovati enote KFOR-ja in UNMIK-ove policije, ki pa je bila bolj ali manj neuspešna pri poskusih vzpostavljanja varnega okolja. Tako so Srbi poskušali pokazati svoje nezadovoljstvo glede prihodnjih sprememb pri upravljanju Kosova. Onemogočanje vzpostavljanja pravil prava se je pri Srbih predvsem v območju južno od reke Ibar vseskozi kazalo kot zavračanje sodelovanja v enotah KPS, zato so neopravičeno izostajali z dela⁶⁰. V severni Mitrovici je bilo po posredovanju Lamberta Zanniera⁶¹, ki je dosegel dogovor z Vlado Srbije in drugimi interesnimi skupinami, 3. oktobra ponovno odprto sodišče, ki je do takrat bilo v pravnem vakuumu zaradi nedelovanja sodnikov srbske narodnosti. Tako so mednarodni sodniki začeli opravljati urgentne primere s področja kriminala. Nemoč ukrepanja in uveljavljanja lastnih namer mednarodnih subjektov in kosovske uprave pri implementaciji pravil prava v začetni fazi kaže primer plačevanja tožilcev, pisarn za povezave sodišč in ostalega osebja v upanju,

⁵⁶ Leta 1999 so na Kosovu poleg uradno izvoljenih organov obstajali še vzporedni politični, izobraževalni, zdravstveni in še drugi sistemi, ki so jih ustanovili kosovski Albanci (Ortakovski 2004, 257-258).

⁵⁷ Glej razdelitev po funkcijskih področjih, opisano v poglavju 3.4.1

⁵⁸ Glej poglavje 3.4.1

⁵⁹ V aprilu 2009 je bilo v misijo vključenih 1710 mednarodnih strokovnjakov in 285 lokalnega osebja.

⁶⁰ 308 pripadnikov policije srbske narodnosti je bojkotiralo prihod na delovno mesto.

⁶¹ Posebni odposlanec GS ZN.

da se bodo vrnila na delo na sodišča, in način dela posameznih okrajnih sodišč na Kosovu, ki so delovala znotraj srbskega pravnega sistema, npr. v Leposaviču (Generalni sekretar 2008a). Med decembrom 2008 in junijem 2009 je EULEX stopil v t. i. prvo fazo programa, ki je temeljil na šestih načelih misije. Namen programa je bil izoblikovati Kosovo kot državo, ki bi bila bolj zaželena država, kot je bila v tistem trenutku. Izvajanje programa je bilo predvsem podpora tistim, ki so delali na uveljavitvi pravil prava na način, ki jim je omogočal, da so se zavedli, kje so bili na začetku svojega dela in kje je njihovo želeno končno stanje. Proces je bil zamišljen tako, da EULEX s svojimi lokalnimi partnerji sledi procesu skozi pet faz⁶², ki se izvajajo od ideje do realizacije v območju delovanja (EULEX 2010c).

Prve meritve rezultatov na področju implementacije pravil prava so pokazale, da je bil v policiji vzpostavljen sistem z zadostnim številom usposobljenega kadra, s primernim finančnim okvirom in z dovolj opreme za izvajanje nalog. Slabosti znotraj policije so se pokazale predvsem v vodilnem kadru. Vodstvene strukture niso znale razviti strateškega načrta, ki bi vključeval in povezoval vse službe represivnih organov, tožilstev, sodišč in lokalnih skupnosti⁶³ za čim učinkovitejšo izmenjavo informacij z namenom preprečevanja kriminala in preventivnih ukrepov v boju s kriminalom. Vse prevečkrat se je smatralo, da so eni drugim konkurenca, ne pa partnerji. Zaradi vse večjih razsežnosti organiziranega kriminala na področju ilegalnih migracij, trgovanja z ukradenimi vozili, belim blagom in še posebej z drogami, se je vse bolj v ospredje postavljala potreba po skupni strategiji policije, carine, javnih tožilcev in EULEX v tem boju. EULEX je na tej točki prevzel pobudo in se obvezal, da bo v prihodnjih treh letih na podlagi obveščevalnih podatkov za Kosovo in zahodni Balkan oblikoval cilje za čezmejni boj s kriminalom. V primerjavi s policijo je bilo stanje v sodstvu v prvega pol leta delovanja misije EULEX bistveno slabše, predvsem v smislu neodvisnosti in učinkovitosti sodstva. V sistemu sodstva je ugotovljeno, da kader obstaja, vendar pa sistem ni organiziran kot v policiji, predvsem na področju infrastrukture, ki je izredno slaba ali pa popolnoma neprimerna, finančni okviri pa ne sledijo zahtevam. To potrjujejo ugotovitve, da so bili oblikovani ustrezni organi na podlagi normativnih dokumentov, vendar ti organi ne opravljajo svojih nalog⁶⁴ zaradi nedelovanja. Tako znotraj sodstva ni bilo mogoče vzpostaviti sistema merjenja uspešnosti sodnikov, ne vzpostaviti sistema napredovanja sodnikov ali njihove integritete, s čimer bi posledično zagotovili

⁶² Osnova vseh faz je bilo opazovanje, mentoriranje, svetovanje in izvedba t. i. MMAM-načrta, ki je zajemal v prvi fazi predlog, v drugi specifikacijo, v tretji implementacijo, v četrti poročanje in v peti evalvacijo poročila, ki je bilo vezano na posamezno nalogo pri implementaciji pravil prava.

⁶³ Tukaj so mišljene predvsem ustanove za prestajanje kazni.

⁶⁴ Svetovalni organ kosovskega sodnega sveta je oblikovan, vendar ne funkcionira, posledično ne deluje organ, odgovoren za delovanje kosovskega sodstva – Disciplinski odbor kosovskega sodnega sveta.

neodvisnost sodstva. EULEX je ugotovil, da so bili v preteklosti tako sodniki kot tožilci mnogokrat žrtve izsiljevanja. V sistemu carine so ugotovili, da usposabljanje in razvoj nista skladna z upravljanjem s človeškimi viri. Kadra in infrastrukture je bilo v zadostnem številu, v praksi pa je prišlo do opravljanja zgolj osnovnih nalog carine, ki so bile s strani mednarodnega osebja ocenjene kot zadovoljive. Razvoja na področju zakonodaje in prevencije pa ni bilo. EULEX je v svojih operativnih ciljih opredelil povečanje aktivnosti na področju organiziranega kriminala v strateških smernicah, do leta 2011 pa ni opredelil večjih aktivnosti za razvoj carinske službe (EULEX 2010d).

V drugi fazi programa⁶⁵ je misija nadaljevala delo po načelih iz prve faze, spremenila je le način nadzora, svetovanja in mentoriranja. Tako so na področju policije v glavnem zabeležili počasen napredek, razen pri zagotavljanju varnosti na meji, saj je bil opažen napredek v delovanju mejne policije. Na področju pravosodja je bilo na vseh področjih ugotovljeno, da področje stagnira in ne napreduje, razen pri službi za izvrševanje kazenskih sankcij, kjer je bil zabeležen napredek. Na področju carine ni bilo napredka, kvečjemu nazadovanje in problemi na posameznih področjih (ibidem).

3.5 NATO intervencija

Z namenom preprečitve širjenja konflikta na sosednji državi Albanijo in Makedonijo se je v reševanje konflikta na Kosovu vključil NATO, ki je na srečanju zunanjih ministrov 28. 5. 1998 poudaril dva cilja, in sicer iskanje mirne rešitve s prispevanjem mednarodne skupnosti ter promoviranje stabilnosti v regiji. Na zasedanju obrambnih ministrov 12. 6. 1998 se je pristopilo k možnosti izvedbe več vojaških operacij z namenom podpreti diplomatska prizadevanja, da Srbija umakne svoje vojaške sile s Kosova (Solana 1998, Dokument št. 17). Da bi pokazal svojo odločenost možne uporabe sile, je NATO 15. 6. 1998 izvedel vajo Odločni sokol (Determined Falcon) na meji med Albanijo in Makedonijo, v kateri je sodelovalo 80 letal (Trobest 1999, 52–55).

Ob vse večji nemoči diplomacije se je NATO vse bolj nagibal k možnosti zračnih napadov in pri tem računal na politično podporo v VS OZN. Tudi na podlagi teh pritiskov je VS OZN sprejel Resolucijo 1199⁶⁶, katero sta podprli tudi Rusija in Kitajska. S sprejetjem te resolucije je Rusija prižgala zeleno luč OVSE, da preveri stanje na terenu (Trobest 1999, 58). S tem

⁶⁵ Druga faza se je začela junija 2009 in je v letu 2010 še v trajanju. Poročilo je bilo izdano aprila 2010.

⁶⁶ Resolucija je opredeljevala, da zaostrovanje razmer na Kosovu predstavlja nevarnost mednarodnemu miru in varnosti (Resolucije 2010a).

smo dobili prve mednarodne subjekte⁶⁷ na območju Kosova, ki so začeli z opravljanjem svojega poslanstva.

Kljub pogajanjem v Rambouilletu je ameriška administracija pod vodstvom Madeline Albright⁶⁸ že snovala načrt, kako prepričati ameriško vojsko in evropske zaveznike, da pod okriljem organizacije NATO izvedejo zračne napade (Pirjevec 2003, 492). Z umikom opazovalcev OVSE s Kosova 20. 3. 1999 so se odprla vrata za začetek operacije »Alid Force«, ki se je začela 24. 3. 1999 in povzročila razkol v VS OZN⁶⁹ (Simoniti 2001). Poleg držav NATO, ki so sodelovale v napadu na ZRJ, sta Madžarska in Makedonija ponudili pomoč kot državi gostiteljici. Madžarska je dala na razpolago letalska oporišča, na ozemlju Makedonije pa so sile NATO razmestile svoje sile za hitro posredovanje, ki so štejele 10.000 vojakov. Operacija je bila opredeljena kot intervencija⁷⁰, ker je bila izpeljana kot odgovor na ravnanje ZRJ do albanske manjšine (MacFarlane 2002, 15).

V začetni fazi operacija ni dala želenih rezultatov, predvsem zaradi izključne uporabe letalstva. Največja ovira so bili posamezni cilji, katerih uničenje bi povzročilo večje število civilnih žrtev. Zato so ustanovili posebni odbor zavezniških vlad, kateremu je predsedoval generalni sekretar NATO in bi vsaj formalno odobral izvedbo teh akcij. V tej fazi je intervencija dosegla popolnoma nasproten učinek, kajti srbske sile so ga izkoristile za obračun z OVK in s civilisti albanske narodnosti. TANJUG pa je trdil, da so albanski uporniki izkoristili napade NATO za izvedbo splošne ofenzive proti vojski ZRJ. Posledica tega je bil val beguncev⁷¹, ki se je selil proti Makedoniji, Albaniji in Črni gori (Pirjevec 2003, 511 - 516).

Glede konflikta na Kosovu so bili cilji zveze NATO prekiniti vse vojaške akcije, preprečiti izvajanje nasilja in represije, umik vseh vojaških, policijskih in paravojaških sil s Kosova in namestitev mednarodnih vojaških mirovnih enot pod vodstvom zveze NATO. Po zagotovitvi osnovnih ciljev so bili izhajajoči cilji vrnitev vseh izgnanih in razseljenih oseb, beguncev ter neoviran dostop do njih s strani humanitarnih organizacij (Solana 1999). Te cilje so potrdili 12. aprila 1999 voditelji držav članic NATO v Washingtonu. Posredovanje sil NATO pa je bila prva koalicijska operacija brez izrecnega mandata VS OZN, ki je ni bilo mogoče

⁶⁷ Razmeščenih je bilo 2000 neoboroženih opazovalcev OVSE in neoborožena letala NATO za nadzor terena (Trobest 1999, 58).

⁶⁸ Zunanja ministrica ZDA.

⁶⁹ Sile NATO se med drugim bombardirale kitajsko veleposlaništvo v Beogradu, za katero so sumili, da nudi podporo srbskim oblastem (Simoniti 2001).

⁷⁰ S političnega stališča je intervencija opredeljena kot vmešavanje v notranjepolitične zadeve druge države z namenom spremembe strukture oblasti. Sredstva za doseg cilja so lahko politična, ekonomska ali vojaška (MacFarlane 2002, 15).

⁷¹ Po podatkih UNHCR je bilo v aprilu 1999 okrog 262.000 beguncev.

upravičiti z definicijo samoobrambe⁷² in pri kateri ni šlo za uresničitev posameznih interesov, ampak za uveljavitev človekovih pravic (Naumann 2000).

Pfaltzgraff (2000, 16) meni, da je uspešnost intervencije vprašljiva, kajti oborožen spopad med kosovskimi Albanci in Srbi je bil ustavljen, ni pa bilo preprečeno etnično čiščenje. Intervencija sil NATO pa je bila med drugim utemeljena na podlagi zaščite človekovih pravic in humanitarnih razlogov za preprečitev etničnega čiščenja.

Mnogokrat je potrebno iskati vzroke za neuspeh vojaških operacij v kriznih območjih v nejasnih strukturah poveljevanja znotraj misij ZN, ki dajejo mandat oboroženim silam. Pomanjkanje vztrajnosti za politično voljo, ki bi pripeljala do rešitve krize, povzroči nesmiselno uporabo oboroženih sil, ki pa tudi nimajo prilagojenih struktur za naloge, ki niso usmerjene v bojno delovanje (Haltiner v Malešič 2000, 18).

3.5.1 NATO misija KFOR

Z vstopom prvih enot KFOR 12. 6. 1999 je bilo potrebno zagotoviti, da se z umikom jugoslovanskih enot ne bi ustvaril vakuum, katerega bi zasedla OVK. Enote KFOR-ja so se razporedile v 5 con, ki so bile pozneje preoblikovane v mednarodne bojne skupine⁷³ (Jackson 1999, 16 -19). Enote KFOR-ja so znotraj svojih con začele izvajati naloge, ki so vključevale pomoč pri umikanju enot OVK, pomoč pri vzpostavljanju Varnostnih sil Kosova (KSF) in civilnih struktur, ki bi te sile nadzorovale (NATO 2009a).

NATO in partnerske države iz PzM so svojo misijo KFOR utemeljili na mandatu Resolucije 1244 in na podlagi tehničnega sporazuma med Natom, ZRJ in Srbijo. Misija je opredeljena na podlagi VII. člena UL OZN kot operacija vsiljevanja miru, ki pa generalno bolj referira kot operacija za vzdrževanje miru. Začetni mandat misije je bil:

- odvrniti ponovno nasilje nad kosovskim prebivalstvom s strani sil ZRJ in Srbije,
- vzpostaviti varno in zaščiteno okolje ter red,
- zagotoviti demilitarizacijo OVK,

⁷² 5. člen Washingtonske pogodbe: Pogodbenice soglašajo, da se oborožen napad na eno ali več pogodbenic v Evropi ali Severni Ameriki šteje za napad na vse pogodbenice, in zaradi tega soglašajo, da bo v primeru takega oboroženega napada vsaka od njih ob uresničevanju pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe, ki jo priznava 51. člen Ustanovne listine Združenih narodov, pomagala tako napadeni pogodbenici ali pogodbenicam s takojšnjim individualnim in z drugimi pogodbenicami dogovorjenim ukrepanjem, ki se ji zdi potrebno, vključno z uporabo oborožene sile, da se ponovno vzpostavi in ohranja varnost severnoatlantskega območja. Vsak tak oborožen napad in vsi posledično sprejeti ukrepi se takoj sporočijo Varnostnemu svetu. Taki ukrepi prenehajo, ko Varnostni svet ukrene, kar je potrebno za ponovno vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru in varnosti.

⁷³ MNTF, Multinational task forces (west, south, nord, east, centre).

- podpora mednarodnim humanitarnim akcijam in
- koordinacija in podpora civilnim organizacijam (NATO 2010a).

Naloge, ki jih je KFOR začel izvajati na podlagi svojega mandata, so zajemale podporo vrnitve razseljenim osebam in beguncem, razminiranje in obnovo infrastrukture, medicinsko pomoč, zagotavljanje varnosti vsem prebivalcem s poudarkom na etničnih manjšinah, zaščito kulturnih in verskih objektov, varovanje meje, preprečevanje ilegalne trgovine z orožjem in podporo programu za amnestijo posedovanja ilegalnega orožja. Prav tako pa se je izvajala podpora vzpostavljanju civilnih institucij, katerih naloge so zagotavljanje implementacije pravih prava, izvedbe volitev in drugih aspektov na političnem, ekonomskem in socialnem področju (ibidem).

Vse do leta 2004, ko je prišlo do ponovnega izbruha nasilja med kosovskimi Albanci in Srbi, v katerem so bile neposredno napadene tudi enote KFOR, je bila misija uspešna predvsem in zaradi demokratičnih sprememb⁷⁴, ki so se zgodile v Srbiji. V letih 2001 in 2002 so enote KFOR uspešno začele sodelovati tudi s srbskimi silami na jugu Srbije s ciljem preprečiti vstajo Albancev na jugu Srbije⁷⁵ in na ta način preprečiti širjenje nasilja ponovno na območje Kosova (NATO in the Balkans 2005). Po izbruhu nasilja je bilo na Kosovo nemudoma poslanih dodatnih 2500 vojakov in vloga sil KFOR je bila na zasedanju NATO v Istanbulu leta 2004 ponovno definirana kot obveza za varno in zaščiteno okolje. Nadaljnji dogodki, povezani s prihodnjim statusom Kosova, so imeli neposredni vpliv na prihodnjo vlogo KFOR. Na zasedanju zunanjih ministrov NATO je bil sprejet sklep, da enote KFOR ostanejo na Kosovu na podlagi Resolucije 1244 kljub drugačni odločitvi VS OZN. Ta sklep zunanjih ministrov je bil potrjen na zasedanju NATO v Bukarešti leta 2008. Odločitev je bila utemeljena, da bodo enote KFOR sodelovale in nudile pomoč pri preoblikovanju UNMIK in prevzemanju nalog EULEX. Poseben poudarek pa bo v prihodnje namenjen razgradnji TMK in vzpostavitvi kosovskih zaščitnih sil, njihovemu izobraževanju in usposabljanju (NATO 2010a).

Koncept delovanja KFOR se je v vseh letih spreminjal vse do točke, ko so se sile KFOR začele v letu 2009 prestrukturirati in počasi umikati s Kosova. S procesom zmanjševanja sil za bojno delovanje v fazah Gate 1 in Gate 2, katerih zaključek je načrtovan za leto 2011, se predvideva dodatno združevanje con delovanja, kar bo imelo za posledico zmanjšanje števila manevrskih enot na posameznem območju. Tako se je smer delovanja enot KFOR vse bolj

⁷⁴ Na volitvah po padcu režima Slobodana Miloševića je Zveza demokratične opozicije osvojila 64,7 % glasov in s tem začela spremembe v politiki Srbije do mednarodne skupnosti.

⁷⁵ Preševo, Bujanovac in Medveđa. V tej regiji je 66 % prebivalcev albanske narodnosti (Judah 2010).

usmerjala v civilnovojaško sodelovanje in v nadzor in povezave v občinah ter vse manj v opravljanje bojnih nalog, kar kaže tudi zmanjševanje sil z začetnih 60000 na trenutno 9923 pripadnikov (KFOR 2010a).

3.5.2 Vloga KFOR pri zagotavljanju varnosti

Kumanovski vojaški-tehnični sporazum⁷⁶, ki je del Resolucije 1244, je dal KFOR-ju in vojaškemu poveljniku te misije polni mandat za sprejemanje odločitev, če bi bila ogrožena mir in stabilnost na Kosovu. Ta mandat pomeni, da imajo pripadniki KFOR-ja odločilno vlogo pri zagotavljanju varnosti na Kosovu. Kljub poznejši stabilizaciji razmer in predlogu Srbije v letu 2010, da se sporazum prekine, je ta ostal v veljavi vse do danes (Shala 2010).

Z začetno razporeditvijo 48000 pripadnikov KFOR-ja je bila to sila, ki je bila natančno oblikovana za odvrnitev regularnih sil ZRJ oz. v najhujšem primeru za neposredni spopad z regularnimi silami ZRJ. V začetku svojega mandata je bil KFOR tisti, ki je zagotavljal javno varnost. Samostojno so enote KFOR-ja opravljale specifične vojaške naloge, kot so nadzor umika sil ZRJ, vzpostavitev administrativne meje in patroljiranje ob meji, organiziranje in nadzor razorožitve OVK in izgradnja vojaške infrastrukture skladno z vojaško-tehničnim sporazumom. V sodelovanju z UNMIK-om pa je KFOR opravljal naloge patroljiranja v prometu, kriminalističnih preiskav in drugih policijskih nalog ter načrtoval in organiziral skupne varnostne operacije. Po prekinitvi oboroženih spopadov in vračanju kosovskih Albancev na svoje domove je prišlo do izbruhov nasilja nad kosovskimi Srbi in v teh primerih se je pokazalo, da KFOR ni usposobljen za izvajanje policijskih nalog, kajti ni uspel preprečiti tega nasilja (Caplan 2002, 32 – 35 in Honzak 2006).

Tako je KFOR, da bi pri lokalnem prebivalstvu dosegel zaupanje in si povrnil ugled, obenem pokazal svojo moč ter pripravljenost za zagotavljanje miru v območjih, kjer živijo tako kosovski Albanci kot Srbi, izvajal operacije, kot je bila Iron Fist⁷⁷. Namen je bil demonstrirati zmožnosti za delovanje proti ekstremistom in organiziranemu kriminalu na celotnem področju odgovornosti enot KFOR. S programi, kot je bil WDP⁷⁸, se je nato nadaljevalo uničevanje ilegalnega orožja, ki je bilo zaseženo v operacijah Iron Fist. Na ta način je KFOR zbral in uničil več kot sedem milijonov streliva za pehotno orožje in tako prispeval k dvigu varnosti

⁷⁶ Sporazum omogoča silam KFOR-ja, da izvajajo nadzor tudi v 5-kilometerskem obmejnem pasu v Srbiji, kjer ima srbska vlada omejene pristojnosti (Shala 2010).

⁷⁷ Iron Fist je bila operacija, v kateri je sodelovalo 3000 pripadnikov KFOR-ja in katere namen je bil zaseči čim več ilegalnega orožja.

⁷⁸ WDP Weapon Destruction Programme – Program za uničenje orožja.

(KFOR 2010b). Vendar jim kljub vsem naporom, da bi zbrali čim več ilegalnega orožja in na ta način zmanjšali verjetnost za ponovni izbruh nasilja, podprtega s strelnim orožjem, to ni uspelo.

Rezultati in analize dogodkov v marcu 2004⁷⁹ nakazujejo, da je KFOR v enem delu svoje vloge, in sicer preprečevanje nasilja in zagotavljanje varnosti manjšinam, padel v svojem poslanstvu. Zato se je izpostavila potreba po preoblikovanju strategij in v strukturi delovanja KFOR-ja kot vodilne večnacionalne sile NATO v operaciji vzdrževanja miru za zagotavljanje varnega in zaščenega okolja, potrebnega za mirovni proces. Koncept delovanja in struktura enot KFOR se je tako spremenila, da je osnovna manevrska enota postala MBTF, ki je postala mobilna in premestljiva. Enote so zadržale svoje logistične baze, vendar niso imele več natančno določenega območja odgovornosti. Koncept je predvideval uporabnost kjer koli na Kosovu z lastno vzdržljivostjo sil dva tedna. S tem konceptom se je vloga KFOR-ja spremenila tako, da so sile bile oblikovane in namenjene za zagotavljanje podpore UNMIK in KPS pri zagotavljanju varnosti. KFOR je tako naredil korak v smer, ko ni več svojega osnovnega poslanstva utemeljeval na zagotavljanju varnosti s silo, ampak je vojaško silo uporabljal le kot podporo policijskovarnostnim silam pri zagotavljanju varnosti (Honzak 2006).

Praksa je pokazala, da UNMIK-ova policija in KPS nikakor nista bila dorasla nalogi zagotavljanja varnosti, vendar tudi enote KFOR-ja niso bile vselej uspešne pri tej nalogi⁸⁰. Kljub temu so imele enote KFOR-ja primernejšo opremo in tudi več izkušenj v teh nalogah. Tako so marca 2008 podprle sile ZN pri vzpostavljanju miru v Mitrovici, ko je izbruhnilo največje nasilje po razglasitvi neodvisnosti Kosova v mesecu februarju (Krstić 2008). Pozneje, ko je naloge od UNMIK-a prevzel EULEX, je vloga KFOR-ja ostala enaka, kar pomeni, da za zagotavljanje varnosti še zmeraj posredujejo sile KFOR. Ponovno je KFOR s svojimi silami preprečil večji spopad med Albanci in Srbi v Kosovski Mitrovici maja 2010. Takrat je prišlo do izbruha nasilja med protestniki zaradi lokalnih volitev na severu Kosova, ki jih je organiziral Beograd (Einspiler 2010b).

Da se vloga KFOR-ja spreminja v smeri, ko so sile KFOR vse manj sile za vzdrževanje in vzpostavljanje varnosti, ampak vse bolj sile za podporo nacionalnim oblastem za oblikovanje učinkovitega nacionalnovarnostnega sistema, kaže tudi izjava poveljnika sil KFOR-ja generalpodpolkovnika Markusa Bentlera: »*Trenutno krepimo institucije na Kosovu in jim*

⁷⁹ Vse od leta 2003 naprej so albanski ekstremisti napadali kosovske Srbe. Stopnjevali so se tudi napadi na kulturne in verske objekte, kar je še povečevalo občutek nevarnosti (Honzak 2006).

⁸⁰ V vasi Prekaz so bile sile KFOR napadene s strani družine Adema Jasharija, nekdanjega vodje OVK, in so se morale umakniti, kar je takrat bilo prikazano kot nemoč enot KFOR-ja (ibidem).

postopoma predajamo oblast. To je izvedljivo. Nedavno je kosovska policija pričela tudi z nadzorom zahodne meje; ta pristop uvajamo tudi v mestih in vaseh. S tem prenašamo odgovornost za nenehno zagotavljanje varnosti na kosovsko policijo. Krepimo tudi kosovsko vojsko, da bi tudi ta postala sposobna samostojnega delovanja. Če bi potegnil črto; postopoma predajamo oblast našim partnerjem, s čimer tlakujemo pot za postopen umik in zmanjševanje sil.» (Barle 2010).

4. OBLIKOVANJE NACIONALNOVARNOSTNEGA SISTEMA

Učinkovit nacionalnovarnostni sistem ni le kazalec zmožnosti države pri zaščiti njenih osnovnih družbenih vrednot pred zunanji in notranji viri ogrožanja, temveč sposobnost zagotoviti učinkovit ekonomski, znanstveni, tehnološki, politični ter splošno družbeni razvoj, kakor tudi socialno, kulturno in ekološko blaginjo ljudi (Tatalović 2002, 467). V naslednjih poglavjih bom analiziral varnostno politiko in varnostne strukture Kosova, ki so se razvile in vzpostavile pod vplivom mednarodnih subjektov.

(Anžič 1997, 36) pravi, da se nacionalna varnost nanaša na samostojno in suvereno državo, ki prevzema odgovornost za lastno varnost kakor tudi odgovornost za globalno varnost. Pri tej definiciji se postavi vprašanje: Ali je Kosovo samostojna in suverena država? Kajti nacionalnovarnostni sistem je celota mehanizmov (nosilcev in njihove dejavnosti), ki zagotavljajo nacionalno varnost s preprečevanjem in odpravljanjem ogrožanja temeljnih vrednot v skladu z ustavo in mednarodno priznanimi standardi razvitih parlamentarnih demokracij ter mednarodnih organizacij.

S svojo objavo, da razglasitev Kosova ni bila kršitev mednarodnega prava, je Meddržavno sodišče v Haagu pravno pritrdilo 69 državam, ki so do današnjega dne priznale neodvisnost Kosova, ki pa še zmeraj ni članica OZN oz. druge primerljive mednarodne varnostne ali ekonomske organizacije (Salihbegović 2010). K temu je tudi pripomoglo ne najbolj modro oblikovanje vsebine mnenja o »enostranski razglasitvi neodvisnosti Kosova«, ki so ga zahtevali od Mednarodnega sodišča. Razglasitve neodvisnosti so namreč dejstva, ki zadevajo notranji ustavni politični red držav, medtem ko mednarodno pravo ne obravnava tega predmeta in takih razglasitev niti ne dovoljuje niti ne prepoveduje (Bebler 2010, 82).

Sta pa samostojnost in neodvisnost Kosova kljub željam po čim hitrejši izvedbi integracijskih procesov v EU in NATO še zmeraj pod nadzorom mednarodnih subjektov, ki delujejo na Kosovu ter odvisno od držav, ki izvajajo t. i. protektorat na Kosovu (Einspiler 2010c). Iz tega izhaja vprašanje, ali je tak nacionalnovarnostni sistem kredibilen, legitimen in optimalen.

Prenos funkcij z mednarodnih struktur na nacionalne se je začel z izvedbo prvih lokalnih volitev leta 2000 in prvih volitev v kosovski parlament leta 2001 (Institucije Kosova 2010a). Kljub vzpostavljanju političnih struktur, pomembnih za delovanje države, je mednarodna skupnost zaradi nejasnega statusa vseskozi bedela nad njihovim delovanjem. Tako je Kosovo v letu 2003 sklenilo partnerski sporazum z EU in razvilo akcijski načrt za EU integracijo

(SIDA 2008). V letu 2004 so bila oblikovana ministrstva⁸¹ znotraj začasne uprave ZN. Do razglasitve neodvisnosti Kosova je bilo več poskusov za oblikovanje ostalih ministrstev⁸², ki pa so bila vseskozi odlagana do trenutka razglasitve neodvisnosti. Vse do leta 2006 Kosovo ni imelo celovite nacionalne razvojne politike oz. strategije. Glavne sile delovanja kosovskih politikov so bile vseskozi usmerjene v statusni proces Kosova (SIDA 2007 in Jane`s 2010a). V letu 2007 je posebni odposlanec generalnega sekretarja OZN Martti Ahtisaari predstavil »Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement«⁸³, ki pa ni bil potrjen s strani VS OZN, in posledica tega je bila razglasitev neodvisnosti Kosova 17. 2. 2008 (SIDA 2008).

Delovanje kosovskih institucij je tako ves čas do razglasitve neodvisnosti in potem še naprej bilo v močni odvisnosti od mednarodnih subjektov, ki so vseskozi z različnimi projekti in akcijami poskušali vzpostaviti pogoje za sorazmerno normalno delovanje nacionalnovarnostnega sistema. Kljub oblikovanju zakonodajne in izvršilne veje oblasti ter instituta predsednika države je Kosovo sprejelo Ustavo, a ni bila implementirana na celotnem območju Kosova. Predvsem v delih severno od reke Ibar, kjer živijo Srbi, še naprej ostaja v veljavi zakonski okvir UNMIK, ki temelji na Resoluciji 1244. V posameznih predelih je v veljavi celo srbska zakonodaja, na podlagi katere obstajajo in delujejo srbske paralelne strukture. Na severu Kosova tako ni kosovskega sodstva, carine, policija pa ni pod poveljstvom Prištine, ampak EULEX. Tako stanje naj bi bilo tudi posledica notranje-političnih razmer med kosovskimi Albanci. Prav zaradi takih razmer svet za nacionalno varnost še ni prejel strategije nacionalne varnosti (Shala 2009).

Na vprašanje, ali država na ta način suvereno in samostojno zagotavlja učinkovit servis civilni družbi v smislu učinkovitega nacionalnovarnostnega sistema, je odgovor ne. Kajti država ima vzpostavljene elemente nacionalnovarnostnega sistema, vendar ti delujejo pod protektoratom mednarodne skupnosti, ki pa ni zmožna uveljaviti svoje dejavnosti na celotnem ozemlju Kosova.

4.1 Varnostna politika

V demokratičnih političnih sistemih obstaja delitev oblasti, pristojnosti in nalog. Zakonodajna veja oblasti mora sprejeti oziroma potrditi varnostno politiko države. Naloga izvršne veje oblasti je, da pripravi izhodišča varnostne politike in jo uresničuje. Ministrstvo za obrambo

⁸¹ Glej stran 37.

⁸² V letu 2005 je bil poskus prenosa nalog in oblikovanja Ministrstva za pravosodje in notranje zadeve.

⁸³ Celovit predlog za rešitev statusa Kosova.

skupaj z organi v sestavi ima v tem procesu izjemno pomembno vlogo skupaj z obveščevalno skupnostjo, notranjim in zunanjim ministrstvom ter svetom za nacionalno varnost, če navedemo zgolj najpomembnejše vladne institucije in organe. Zraven omenjenih akterjev imajo velik pomen v procesu oblikovanja varnostne politike tudi nevladni akterji, kot so množična občila, razni lobiji, inštituti, interesne skupine, sindikati in splošna javnost. Vsaka večja institucija ali organizacija ima še več manjših skupin in uradništev, ki imajo vsi različne interese, informacije in posledično tudi pristope k varnostni politiki (Malešič 2002, 415 – 416). Kako se lotiti tega izziva, je tudi eno od bistvenih vprašanj Kosova. Kajti vsaka politika, tudi varnostna, je umetnost vladanja, to pa ni mogoče brez prisiljevanja ljudi v konformizem⁸⁴. Politika je tista, ki preko državnih organov (mehanizmov nadzorstva) poskuša obvladovati varnostno okolje in hkrati določa okvire in vsebine nacionalnovarnostnega sistema (Anžič 1997, 38).

Zaradi dogodkov v zadnjih dvajsetih letih lahko opazimo, da je prav neposredno ogrožanje posameznikove varnosti glavni faktor ogrožanja varnosti Kosova. Ker je Kosovo imelo status avtonomne pokrajine v SFRJ, je potrebno gledati na te vire ogrožanja kot vire, ki so izhajali iz notranjega okolja. Šele po 17. februarju 2008, ko je Kosovo razglasilo neodvisnost, lahko začnemo gledati na posamezne oblike ogrožanja kot na vire, ki izhajajo iz zunanjega okolja. Analiza varnostne politike bo pokazala, da so bile vzpostavljene institucije za oblikovanje in izvajanje varnostne politike, a ne glede na podporo mednarodnih subjektov ne uspevajo izvajati nacionalne varnostne politike, ki bi zagotavljala notranjo in zunanjo varnost Kosova. Z oblikovanjem PISG leta 2001 so se vzpostavili temelji za demokratični sistem v prehodnem obdobju do končne določitve o statusu Kosova. Začasni organi, ki jih je predvidela mednarodna skupnost, so bili: Skupščina, Predsednik, Vlada in Sodišča Kosova. V praksi je mnogokrat prihajalo do nezadovoljstva predvsem na strani kosovskih Albancev zaradi delovanjačasne vlade predvsem zaradi omejenih pristojnosti, ki so še zmeraj v večini ostajale pri mednarodnih subjektih (Jane`s 2010a).

Samo delovanje vlade je zaradi fokusa v statusno vprašanje ter učinkovitost dejanj UNMIK-a vzbujalo pri prebivalstvu razočaranje, ki je bilo podprto z domnevami o korupciji in zlorabi predstavnikov vlade in UNMIK-a. Tako stanje se je odrazilo na državnih volitvah 17. novembra 2007, ko je bila udeležba 42,8 %, s strani Srbov pa so bile volitve bojkotirane.

⁸⁴ Konformizem; prilagajanje, soglašanje, prilagoditev (Slovar tujk, France Verbinc, str 366).

Koalicijsko vlado je pod vodstvom Hasima Thacia⁸⁵ oblikovala Demokratična stranka Kosova, ki se je tako vrnila na oblast po letu 2001 (SIDA 2008). Z razglasitvijo neodvisnosti je začasna vlada postala stalna vlada Kosova, a je kljub temu ostala pod nadzorom mednarodnega civilnega predstavnika Petra Feitha, katerega pooblastilo omogoča interveniranje v primeru, da bi vlada Kosova delovala v nasprotju s »Celovitim predlogom o statusu Kosova« (Jane`s 2010a). S tem se odpira vprašanje, v kolikšni meri je vlada Kosova bila in je sposobna samostojno izvajati ukrepe za izvajanje ustrezne varnostne politike.

Kosovo je predvsem zaradi svoje lege in razmer v zadnjih desetletjih postalo leglo organiziranega kriminala, ki ga lahko opredelimo kot drugo največjo nevarnost za varnost Kosova poleg vseskozi prisotnega etničnega konflikta. Po ocenah analitikov je do razmaha organiziranega kriminala prišlo predvsem po letu 1999, ko so institucije začele prehajati v roke kosovskih Albancev. Z denarjem, ki je izviral iz organiziranega kriminala, se je kupovalo orožje za OVK. Obstajajo ocene, da je bilo med letoma 1996 in 1999 na Kosovo poslanih okrog 900 milijonov nemških mark, od katerih je bila polovica pridobljena v trgovini z mamili. Kanali, ki so se uporabljali za tihotapljenje mamil v Evropo, so bili v obratni smeri uporabljeni za tihotapljenje orožja na Kosovo (Jane`s 2010a).

Varnostna situacija je po prekinitvi oboroženih spopadov vseskozi ostajala mirna, vendar krhka zaradi neprestanih medetničnih konfliktov. Demonstracije in nemiri so bili v večini primerov na strani Srbov inicirani iz t. i. paralelnih struktur, ki jih je podpirala vlada Srbije, na strani Albancev pa so bili vodeni s strani skupine Vetëvendosje⁸⁶ (SIDA 2008).

Obstajala sta dva problema, povezana z organiziranim kriminalom. Prvi se je odražal v pomanjkanju integritete v javni sferi in še posebej v političnih institucijah, zaradi česar je denar, ki je bil uporabljen za kriminalna dejanja, mnogokrat izviral iz javnih financ. Zato obstajajo dokazi, da so bili politiki neposredno povezani s tihotapljenjem orožja in pranjem denarja. Trgovanje z belim blagom je predstavljalo drugi problem. Na tem področju je šlo predvsem za prostitucijo, trgovino z otroki, izkoriščanje emigrantov za delo na črno in trgovanje s človeškimi organi. S strani UNMIK-a je bila dana ocena, da je organiziran kriminal predstavljal 15 do 20 % celotne ekonomije na Kosovu. Zakaj so mednarodni subjekti dovoljevali organiziran kriminal, ki so ga vodili politiki, je vprašanje, ki ima dva odgovora. Prvi je sorazmerno enostaven in se kaže v tem, da je politike, ki imajo policijske kartoteke,

⁸⁵ Od leta 1993 naprej v ožjem vrhu OVK, pozneje postal politični vodja OVK in bil vodja pogajalske strani na pogajanjih v Rambouilletu. Srbske oblasti v Prištini so ga leta 1997 v odsotnosti obsodile z vojne zločine storjene z OVK.

⁸⁶ Politična skupina kosovskih Albancev, ki nasprotuje upravljanju ZN in se je opredeljevala za samostojnost in pravico do samoopredelitve kosovskih Albancev.

lažje nadzorovati. Drugi odgovor pa se skriva v tem, da so strukture, ki so vodile organiziran kriminal, imele potencial, da ogrozijo stabilnost Kosova (Zogiani 2008).

Čeprav obstoj Kosova ščitijo mednarodne sile KFOR in je njegovo preživetje zagotovljeno, ima ta najmlajša evropska država nepopolno strukturo s pomanjkljivim nadzorom nad celotnim ozemljem in prebivalstvom, z vprašljivo ekonomsko samozadostnostjo in pretirano zunanjo finančno odvisnostjo, hkrati pa obremenjeno s korupcijo, ki je značilna za regijo v celoti, z nezakonitim prekupčevanjem in organiziranim kriminalom. Kljub vsem naporom mednarodnih in nacionalnih struktur gospodarska politika ne deluje, revščina je prisotna pri 45 % prebivalstva, nadaljnjih 18 % prebivalstva je na robu, revščine, zdravstvena politika in njeni rezultati so najslabši v Evropi, etnična neenakost je izrazita predvsem v odnosu do manjšin⁸⁷, kar se kaže v težkih psiholoških, političnih in eksistenčnih travmah manjšin na Kosovu ter pri srbskih in romskih beguncih v ožji regiji. Organiziran kriminal je prisoten na vseh področjih družbenopolitičnega življenja. Taka situacija je pripeljala do tega, da obe etnični skupini v večini primerov živita ločeno in ne sodelujeta, razen v organiziranem kriminalu, ki ne pozna meja in nacionalnosti. Kot primer sodelovanja med kriminalnimi skupinami se lahko izpostavi primer kosovskega Albanca Qamila Shabanija, ki je trgoval s heroinom, preko kosovskega Srba z Zemunskim klanom v Srbiji (Anastasijević 2006).

O vplivih groženj, ki izhajajo iz organiziranega kriminala, priča tudi poročilo ameriškega State Departmenta, ki govori o zmožnostih oz. nezmožnostih kosovskih in mednarodnih organov, kako se zoperstaviti nevarnostim, ki izhajajo iz organiziranega kriminala. Po tem poročilu trenutne okoliščine za Kosovo niso ugodne, enako pa velja tudi za izboljšanje stanja na tem področju. Poudarjeno je, da so kosovske meje slabo varovane in jih je možno prečkati brez kakršnekoli kontrole (Shala 2009). Vse to pa vodi v stanje, ki omogoča ustvarjanje virov ogrožanja, ki prihajajo iz zunanjega okolja in vzpodbujajo nastajanje virov ogrožanja v notranjem okolju. Tako lahko na primeru tihotapljenja orožja in nedovoljenih drog, ki so vir ogrožanja iz obeh okolij, ponazorimo nastanek virov ogrožanja v notranjem okolju, kot so porast kriminala, ustvarjanje sive ekonomije, zmanjševanje socialnega in zdravstvenega stanja med prebivalstvom itd. Vse to med drugim potrjuje Resolucija o procesu vključevanja Kosova v Evropsko unijo, kjer je zapisano, da sta korupcija in organiziran kriminal še vedno najbolj pereči vprašanji na Kosovu, obenem pa Evropski parlament poziva Kosovo k sprejetju nujnih ukrepov za boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu (Lunacek 2010, 5).

⁸⁷ Manjšine na Kosovu so: Srbi, Askhali, Egipčani, Romi, Turki, Bošnjaki in Gorani.

Vendar pa je potrebno povedati, da se stanje kljub krhki varnosti in slabemu ekonomsko-socialnemu položaju v nekaterih občinah vsaj navidezno izboljšuje. To je med drugim tudi posledica vladne in predvsem posameznih lokalnih politik. Iz lastne izkušnje lahko to tezo potrdim na primeru občine Klina. V času mojega mandata kot vodje LMT/KFOR od 17. februarja 2008 do 30. avgusta 2008⁸⁸ v občini Klina ni bilo medetničnega incidenta, ki bi imel za posledico izbruh nasilja. V tem času se je prav tako izboljšala svoboda gibanja za pripadnike srbske manjšine in v posameznih vaseh se je razvilo ekonomsko sodelovanje⁸⁹ med kosovskimi Albanci in Srbi.

Vendar pa je potrebno poudariti, da je to le en primer in ne pravilo, ki bi potrdilo eno od definicij varnosti: »*Varnost posameznika je stanje, ko so mu zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina in svoboda ter zavestna aktivnost za vzpostavitev stanja varnosti*« (Grizold 1998, 2), ki pa v večini občin še zmeraj ni zagotovljena ne za kosovske Albance ne za Srbe.

4.2 Varnostne strukture Kosova in njihov vpliv na varnost Kosova

Arhitektura varnostnega sistema Kosova se je gradila na obstoječih institucijah, ki so bile oblikovane s strani mednarodnih subjektov ter z gradnjo in oblikovanjem novih institucij, ki so logično povezane z zagotavljanjem varnosti. Izgradnja sistema je bila vseskozi povezana z odločitvijo o dokončnem statusu Kosova. Tako je bil po razglasitvi neodvisnosti Kosova in oblikovanju Vlade sprejet akt o vzpostavitvi kosovskega varnostnega sveta, katerega poslanstvo je oblikovanje varnostne strategije Kosova (ISSR 2006, 160 in KSSC 2009).

A da bi strategijo lahko implementirali, je potrebno ustvariti pogoje v vseh vidikih varnosti, ki bodo omogočali implementacijo in razvoj varnostne strategije. Mnogokrat se vložijo ogromni napor in sredstva brez jasne vizije, kaj se s strategijo želi doseči. Da bi lahko država imela učinkovite varnostne strukture, mora imeti razdelano in sprejeto Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti, ki pa je Kosovo nima!

Tako policija kot vojska sta organizaciji, ki delujeta po načelu prisile in sta lahko predstavljeni kot idealna tipa mrežnih organizacij. Obe organizaciji izkazujeta primerljive razlike, ko pogledamo z organizacijsko-sociološke perspektive. Iz tega sledi, da policijska organizacija ni sposobna prevzemati nalog vojaške organizacije brez določenih posledic,

⁸⁸ V tem obdobju je Kosovo razglasilo samostojnost, uveljavilo Ustavo in Srbi so izvedli volitve v paralelne strukture.

⁸⁹ V etnično mešani vasi Berkovo/Berkovë so kosovski Albanci in Srbi skupaj ustanovili živinsko farmo, na kateri skupaj delajo in prav tako imajo ustanovljeno neke vrste kmetijsko zadrugo, preko katere so prodajali svoje kmetijske pridelke tako v Srbijo kot na Kosovu.

tradicionalno vojaške organizacije pa z lahkoto prevzemajo naloge policije. Tako je potrebno pri oblikovanju nalog obeh organizacij gledati na vse detajle iz psihološkega in političnega aspekta (Haltiner v Malešič 2000, 23).

Vloga varnostnih struktur Kosova, na eni strani KPS in na drugi strani t. i. oboroženih sil, je popolnoma nasprotna. Policije kot take kosovski Albanci niso imeli, ker je bila leta 1998 policija na Kosovu sestavljena povečini iz policistov srbske narodnosti. Zato je pod okriljem UNMIK-a prišlo do ustanavljanja in izobraževanja KPS. Na drugi strani pa so obstajale ukinjene enote OVK, ki so jih preimenovali v Kosovski zaščitni korpus TMK⁹⁰, kateremu je poveljeval Agim Ceku⁹¹. Te enote so bile tako rekoč razorožene in so jim bile dodeljene naloge civilne zaščite po vzoru francoske »Protection Civile« (MORS 2005, 28-29). Zato je bilo potrebno ob pomoči mednarodnih subjektov popolnoma na novo oblikovati in definirati poslanstvo varnostnih struktur.

4.2.1 Notranjevarnostna prvina

Varnostna struktura je namenjena zagotavljanju varnosti na ravni celotne družbe in je specifična za vsako državo, večini držav pa sta skupni dve prvini tega segmenta, in sicer obrambna in notranjevarnostna.

Naloge notranjevarnostne prvine so:

- zagotavljanje ohranitve zakonitosti in reda,
- informacijsko-komunikacijska dejavnost in
- zaščita celotne družbene infrastrukture.

Sestavni elementi za izvajanje teh funkcij so policija, obveščevalne službe, inšpekcijske službe, carina in drugi organi formalnega družbenega nadzorstva ter pravosodje (Grizold 1999a, 37).

Dojemanje zagotavljanja notranje varnosti se je v zadnjem obdobju močno spremenilo, še posebej v državah z visokimi standardi na področju industrije in ekonomske razvitosti. Tako je zavedanje pri posamezniku po zagotovitvi osebne varnosti povečano na račun razširjanja in razvoja kriminala, kar ima za posledico zavedanje na individualni ravni, da država ni sposobna zagotavljati ustrezne varnosti in prihaja vse bolj v ospredje t. i. vzpostavljanje entitet osebne varnosti v povezavi z nacionalnimi varnostnimi sistemi (Čas 2010, 102). Na območjih, ki pa ne dosegajo tako visokih kriterijev splošnega družbenega razvoja oz. so v pokonfliktnem

⁹⁰ TMK alb. Trupatë Mbrojtjës Kosovës

⁹¹ V letu 2006 postal predsednik vlade Kosova, v Srbiji iskan zaradi vojnih zločinov.

obdobju, kot npr. na Kosovu, pride do kombinacije delovanja policijskih in vojaških enot, ki poskušajo zagotoviti notranjo varnost in o katerih lahko govorimo kot o policijskovarnostnih silah. Tako zaradi spremenjene narave virov ogrožanja postajajo take misije vse bolj mednarodne civilne misije, ki so zahtevne in po vsebini kompleksne. Naloge mednarodne civilne misije zajemajo tako področja vzpostavljanja pravne države, demobilizacije, demilitarizacije, volitev, humanitarne pomoči in drugih dejavnosti pri izgradnji varnosti (MNZ 2007, 2).

Policijske sile stabilizirajo določen socialni red in že samo poimenovanje policija izhaja iz grške besede »polis«, kar pomeni vzdrževanje politično definirane pravice v skupnosti, in je fokusirana na preprečevanje medsocialnega mikronasilja (Haltiner v Malešič 2000, 21). V nadaljevanju tega poglavja bom obravnaval policijskovarnostne sile, ki so jih v začetni fazi zagotavljali mednarodni subjekti in so vzporedno oblikovali in usposabljali bodoče pripadnike kosovske policije.

4.2.1.1 Policija UNMIK

Kmalu po namestitvi enot NATO na Kosovu je bila pod mandatom OZN postavljena mednarodna policijska enota »Policija UNMIK«. Pripadniki so bili nameščeni v policijske postaje v vseh večjih mestih na Kosovu. Skladno z mandatom, ki je bil dodeljen policijskim silam UNMIK na Kosovu, sta bili glavni funkciji teh sil:

- izvajati službo začasne varnostnopolicijske sile in
- pomoč pri oblikovanju in razvoju kosovske policijske službe.

V procesu izpolnjevanja svojega poslanstva so bile definirane tri faze razvoja:

- v prvi fazi je moral KFOR ob asistenci UNMIK kot svetovalca zagotoviti javno varnost,
- v drugi fazi prevzame civilna policija UNMIK odgovornost od KFOR za red in uveljavljanje prava. V tej fazi UNMIK simultano razvija pogoje za vzpostavitev kosovske policije in
- v tretji fazi UNMIK sčasoma preda odgovornost za zagotavljanje javnega reda in pravil prava kosovski policiji. UNMIK-ova policija pa obdrži le vlogo svetovalca in nadzornika (UNMIK 2010b).

Policija UNMIK je bila razdeljena v tri oddelke, ki so bili neposredno odgovorni posebnemu predstavniku generalnega sekretarja ZN:

- civilna policija CIVILPOL, regularna policija in preiskovanje kriminalnih dejanj,
- specialne policijske sile in
- mejna policija.

V tesnem sodelovanju z OVSE so pripadniki UNMIK-ove policije⁹² takoj začeli z intenzivnim izobraževanjem prvih pripadnikov t. i. kosovske policije. Intenzivni trening se je izvajal po t. i. sistemu »On job training«, osnovno izobraževanje pa se je izvajalo na Police Service School v Vučitrnu (Fischer 2001, 189).

Popoln prenos pooblastil s policije UNMIK na policijo Kosova je bil načrtovan do sredine leta 2006. Po tem datumu pa bi UNMIK bil prisoten samo še z opazovalnimi skupinami, katerih vloga bi bila svetovalna in nadzorstvena. Vendar do tega ni prišlo v celoti, kajti UNMIK-ova policija je po tem datumu še zmeraj obdržala nadzor nad obravnavanjem primerov težkega kriminala, delovanja na področju protiobveščevalne dejavnosti in še posebej nad vsemi oblikami organiziranega kriminala. Prav tako pa je v tem obdobju prihajalo do vse večjega nezadovoljstva med srbskim prebivalstvom. Ti so svoj strah pred povečanjem nasilja kosovskih Albancev nad njimi utemeljevali, da kosovski policisti ne rešujejo varnostnih incidentov, ampak ti ostajajo v predalih regionalnih ali državnih policijskih pisarn. UNMIK-ova policija pa ima možnost prenesti varnostno situacijo še do drugih mednarodnih institucij, ki skrbijo za izboljšanje življenjskih pogojev kosovskih Srbov (KIM 2006).

Vendar kljub skrbi, da bi pripadniki UNMIK-ove policije ostali prisotni, je potrebno povedati, da je ta narodnostno raznolika misija bila bolj vse kaj drugega kot relevantna sila, ki bi lahko vzpostavljala in vzdrževala javni red. Pri vseh večjih incidentih so bile namreč v preprečevanje nasilja in vzpostavljanja reda vključene sile KFOR (glej poglavje 3.5.2). S svojim preventivnim delovanjem, kamor sodijo tudi klasične policijske naloge, niso dosegali zavidanja vrednih rezultatov. Prvič zaradi nesprejemanja s strani lokalnega prebivalstva, ne glede na to, kaj je govorila uradna politika iz Beograda ali Prištine, lokalno prebivalstvo v večini primerov ni pozitivno sprejelo delovanja mednarodnih policistov UNMIK (Einspiler 2010b).

Izjema so bili policisti iz Slovenije, ki so delovali znotraj policije UNMIK in za katere so trdili tako kosovski Srbi kot Albanci, da poznajo zgodovino konflikta, da poznajo jezik in da so zato edini relevantni mednarodni subjekti, katerim lahko zaupajo. V ločenem razgovoru s pripadnikoma kosovskih Albancev in Srbov sta oba sogovornika kot največji problem s policijo UNMIK izpostavila nezaupanje v kredibilnost teh pripadnikov. Oba sta tezo o

⁹² UNMIK policijo so sestavljali pripadniki 47 držav.

nekredibilnosti utemeljevala na zelo podoben način tako, da sta pripadnike policije UNMIK označila kot ljudi, ki so prišli ali zdraviti svoje nacionalne travme iz časov druge svetovne vojne⁹³ ali da so prišli iz držav, kjer še sami nimajo demokracije oz. so nedolgo nazaj še imeli fašistično oblast⁹⁴ ter da tudi slučajno ne poznajo vzroka za konflikt. V obeh razgovorih je bilo zaznati nezaupanje v njihovo profesionalnost in pravičnost v primerih, ko je razgovor nanesel na deložacije nasilno vseljenih stanovanj in na obravnavanje kaznivih dejanj. Oba sta zatrjevala, da UNMIK nepravno izseljuje nasilno vseljene. Srbi so to utemeljevali s tem, da nekje morajo živeti, saj so jim bili domovi požgani in nasilno odvzeti, Albanci pa s tem, da ni prav, da izseljujejo vojne veterane, ki so se borili za njihovo svobodo in neodvisno državo. Kot nekredibilnost UNMIK-ove policije je bilo še posebej izpostavljeno s strani g. Šarkoviča⁹⁵, češ da ni enakopravno obravnavala kosovskih Srbov in Albancev. To je utemeljeval z dogodkom, ki se je pripetil njegovemu sovaščanu Ranku Kostiću, ki je imel v vasi Vidanje trgovino. Omenjeni je oskrboval svojo trgovino med drugim tudi z zalogami iz Mitrovice, pri tem pa ga je zalotila UNMIK-ova policija, mu odvzela blago in naložila plačilo kazni. Na drugi strani, je trdil, pa Albanci prosto prodajajo na ulicah in trgih ukradeno oz. pretihotapljeno blago, za katero prav tako ne plačajo nobenih dajatev (povzeto po razgovoru z g. Hajadinom Balajem⁹⁶ in Miloradom Šarkovićem, Kosovo 2010).

Pri celotni zadevi je zanimivo to, da lahko potrdim ta primer, saj sem se pri svojem delu, ko smo pripadniki KFOR sodelovali s policijo UNMIK pri aktivnostih, kot so vračanje beguncev, obiski visokih predstavnikov mednarodne skupnosti ali nacionalnih politikov, deložacije nasilno vseljenih stanovanj in hiš ter t. i. »Pulse patrols⁹⁷«, srečeval s podobnimi komentarji, ne glede na to, katere nacionalnosti so bili pripadniki UNMIK-ove policije.

4.2.1.2 Kosovska policijska služba KPS

V letu 1998 je bila kosovska policija v večini sestavljena iz pripadnikov srbske narodnosti, kajti policisti albanske narodnosti so bili medtem odpuščeni, deloma pa tudi namensko premeščeni v druge dele Srbije. Po napadu NATO-vih sil se je vsa t. i. kosovska policija, ki je bila nameščena v vojašnicah JLA, umaknila skupaj z vojsko ZRJ v Srbijo. Na Kosovu je tako ostalo le nekaj policistov za varovanje srbskih enklav oz. tisti, ki so bili vezani zaradi

⁹³ Izpostavljeni so bili pripadniki iz Nemčije, Italije, Bolgarije, Rumunije.

⁹⁴ Izpostavljeni pripadniki iz Azijskih držav in Španije.

⁹⁵ Milorad Šarković vodja občinske pisarne za skupnosti v občini Klina in predstavnik Srbov v vasi Vidanje.

⁹⁶ Hajdin Balaj vodja zveze vojnih veteranov OVK.

⁹⁷ To so bile patrolje, katerih namen je izvesti obiske pri lokalnih vodjih skupnosti z namenom pridobiti podatke o kakovosti življenja v skupnosti (Svetanič 2008).

družinskih zadev. Zato je takoj po razmestitvi NATO-vih sil bila vzpostavljena mednarodna policija UNMIK, ki je imela med drugim mandat vzpostaviti kosovsko policijo (glej poglavje 4.2.1.2). Razvoj kosovske policije je šel v smeri popolnitve policijskih enot Kosova do številke 5400, pri kateri so se ustavili 1. 7. 2003. Takrat je v policijskih silah Kosova bila etnična sestava 84 % kosovskih Albancev, 9,5 % kosovskih Srbov in 6,5 % pripadnikov ostalih manjšin na Kosovu (glej poglavje 4.1). Od vseh zaposlenih v KPS so ženske predstavljale 15 % policistov (MORS 2004, 28).

Izobraževanje pripadnikov KPS na Kosovu je potekalo na Police Service School Vučitrn, ki je bila ustanovljena 10. 6. 1999 s strani OVSE znotraj misije UNMIK. Prvo izobraževanje pripadnikov KPS se je začelo 1. 9. 1999. Policisti, ki so vodili izobraževanja na šoli, so prihajali iz 19 držav in jih je bilo 69, sodelovalo je 211 domačih inštruktorjev. Izobraževanje je potekalo v dveh delih. Prvi del je bil teoretičen in je trajal od 12 do 20 tednov. Drugi del je obsegal praktično delo in je trajal 20 tednov. Kljub temu da se je vseskozi poskušalo doseči narodnostno ravnotežje skladno z etnično sestavo Kosova, je nad delovanjem kosovske policije vseskozi visel dvom zmožnosti samostojno opravljati naloge (UNMIK 2001b). V praksi se je to izkazovalo tako, da so policisti pogosto morali delovati po navodilih policije UNMIK. Očitek, da so kosovski policisti le pomagači mednarodne skupnosti, je še bolj prihajal v ospredje v primerih, ko je bilo potrebno ukrepati proti domačemu kriminalu, ki je dobil zagon v času vojne in predvsem na t. i. brezpravnih območjih (Generalni sekretar 2008a).

V času neposredno po razglasitvi samostojnosti Kosova je približno 130 policistov srbske narodnosti zapustilo policijske vrste z obrazložitvijo, da ne bodo sprejemali ukazov od vlade v Prištini, ki jo vodijo Albanci. Ocena je, da je skupno število policistov srbske narodnosti, ki so zapustili policijo, okrog 300 pripadnikov, okrog 500 pripadnikov srbske narodnosti pa je ostalo znotraj policije. Kljub trimesečnemu memorandumu⁹⁸, ki ga je postavila kosovska vlada, da se pripadniki, ki so zapustili policijo, lahko vrnejo na delovna mesta brez posledic, se to ni zgodilo, predvsem zaradi pritiskov iz Beograda in pritiska političnih ter duhovnih vodij Srbov na Kosovu. Vlada Kosova je še naprej izplačevala plače tem pripadnikom, s čimer je vsaj formalno pokazala, da želi imeti večletnične policijske sile. Tako je v letu 2009 prišlo do preobrata, ki pa se ni zgodil le zaradi prepričevanja in aktivnosti vlade Kosova, ampak predvsem zaradi ključne vloge srbske vlade pri vzpodbujanju policistov, da se vrnejo na svoje dolžnosti. Tako se je večina od 300 policistov vrnila na delo, le 18 se jih ni ponovno

⁹⁸ Memorandum se je iztekel 30. maja 2008.

javilo na dolžnost. V praksi pa so policisti na severu Kosova še zmeraj zavračali poročanje po liniji poveljevanja in kontrole (Jane`s 2010a). Primer samostojnosti oz. učinkovitosti kosovske policije pokaže letno poročilo 2008, v katerem je navedeno, da v aktivnostih, ki so bile izključno naperjene v destabilizacijo notranjega reda, napad in požig mejnih prehodov 1, 3, 4 in 31 ter napad na okrožno sodišče v severni Mitrovici, kosovska policija ni bila sposobna obvladovati nastale situacije, zato so bile angažirane mednarodne policijske sile in enote KFOR. Posledica teh dogodkov, ki so pokazali slabost kosovske policije, pa je bil razmah kriminala na območju severno od reke Ibar (GPD 2008, 4).

Kot simbolični znak zaupanja mednarodne skupnosti v delovanje kosovske policije je bila predaja varovanja spomenika, ki ponazarja simbol srbstva z bitko leta 1389 proti Otomanski vojski na Kosovem polju. Da pa stanje znotraj policijskih struktur Kosova ni v popolnosti urejeno, kaže stavka policistov elitne specialne enote v februarju 2010 zaradi premajhnih plač, ki na mesec znašajo 280 evrov (Jane`s 2010a).

4.2.2 Obrambni sistem

Varnostna struktura je namenjena zagotavljanju varnosti na ravni celotne družbe in je specifična za vsako državo, večini držav pa sta skupni dve prvini tega segmenta, in sicer obrambna in notranjevarnostna.

Naloge obrambne prvine so:

- odvracanje morebitnega napadalca,
- obramba državnega ozemlja,
- neoboroženo upiranje agresiji, zagotovitev delovanja političnega, gospodarskega in drugih družbenih podsistemov v vojni itd.

Tako države uresničujejo svojo obrambno dejavnost kot del varnostnih dejavnosti preko nacionalnovarnostnega sistema (Grizold 1999a, 37 - 39).

Obrambni sistem je torej namenjen zagotavljanju varnosti pred zunanjimi viri ogrožanja. Legitimen je tisti obrambni sistem, ki vključuje vojaško in civilno obrambo, ki s svojim delovanjem in nevojaškimi sredstvi podpira oboroženo delovanje (Anžič 1997, 40 – 42).

Ali je obrambni sistem Kosova skladen z definicijo in potemtakem legitimen, nam poda struktura obrambnega sistema, ki ima znotraj ministrstva za obrambo Kosova v sestavi samo oborožene sile, katerih poslanstvo je sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja na Kosovu in v tujini, zaščita civilnih operacij na Kosovu, podpora civilnim oblastem v primeru naravnih in drugih nesreč (KSF 2010 in Jane`s 2010a).

V obdobju po koncu hladne vojne so bile oborožene sile vse manj uporabljane kot klasične vojaške sile, ki se bojujejo za zaščito meja svojih držav. Vse bolj so se uveljavljale kot intervencijske sile policijskega tipa v tipičnih operacijah vzpostavljanja miru in v humanitarnih akcijah. Iz tega izhaja, da oborožene sile postajajo vse bolj diplomati, sodniki, javni uslužbenci, policisti in vse redkeje tisto, za kar so bili usposabljeni, torej vojaki (Haltiner v Malešič 2000, 18).

Poleg politike, ki zagotavlja pogoje za doseganje varnosti pred zunanjimi vplivi ogrožanja, mora država imeti tudi teritorialno suverenost nad državnim ozemljem. Praviloma je državno ozemlje celovito, vendar lahko pride tudi do izjem. Na primeru Kosova bi to lahko potrdili tako z neobvladovanjem severnega dela Kosova s strani uradnih kosovskih oblasti in prav tako z vplivom mednarodnih subjektov na delo vlade Kosova, kar onemogoča uradnim oblastem, da avtonomno odločajo o svojih dejanjih (glej poglavje 4.1). Bistvo teritorialne suverenosti je nedotakljivost državnega ozemlja in preprečitev uporabe sile proti ozemeljski celovitosti (Cerar v Pavčnik 2006).

In to so osnovne naloge, ki jih opravljajo oborožene sile suverene države, zato bom v nadaljevanju tega poglavja analiziral razvoj in transformacijo oboroženih sil Kosova iz OVK prek TMK do KSF.

4.2.2.1 Kosovski zaščitni korpus

Prvi zapisi o OVK segajo v leto 1997, ko so se na pogrebu kosovskega učitelja, ubitega s strani srbskih sil, pojavili trije zamaskirani moški v uniformah z insignijami⁹⁹ v obliki albanskega grba¹⁰⁰, ki so po vzoru irskih gverilcev pri odprtem grobu prisegli, da mučenikova smrt ni bila zaman. Vsi prejšnji zapisi govorijo o posameznih akcijah oboroženih skupin, ki pa niso bile označene z nobenimi insignijami, niti niso dajale nobenega posebnega sporočila. Indici, ki kažejo, da so bile posamične akcije vseeno delo zametkov OVK, so incidenti kot tisti 2. februarja 1996, ko je v petih taboriščih za srbske pregnancy eksplodiralo pet bomb. Do konca leta 1996 je bilo zabeleženo še okrog sto podobnih incidentov, v katerih je bilo ubitih deset pripadnikov srbske narodnosti. Vsi ti incidenti so bili organizirani in financirani iz tujine¹⁰¹, med drugim tudi s pomočjo albanskih, ameriških, italijanskih in nemških tajnih služb. Vodstvo OVK je bilo sestavljeno iz policistov in vojakov albanskega porekla ter

⁹⁹ V oboroženih silah so insignije, oznake čina, položaja v vojaški hierarhiji ter tudi enote.

¹⁰⁰ Dvoglavi orel na rdečem polju.

¹⁰¹ V Ženevi je bilo organizirano nacionalistično gibanje »Domovina kliče« (Vendlindija Therret), ki je ob pomoči tihotapcev drog financiralo in organiziralo incidente na Kosovu.

študentov, ki so v osemdesetih letih prejšnjega stoletja sodelovali na demonstracijah, povezanih z iskanjem pravih kosovskih Albancev (Pirjevec 2003, 467 – 488).

Baza OVK je bila v Drenici, večino finančnih virov pa so dobivali od diaspore v Nemčiji in Švici, kjer so že v preteklosti delovale skupine, ki so nasprotovale Titovemu režimu. Kljub naporom takratnega vodje kosovskih Albancev Ibrahime Rugove za mirni odpor se je število pripadnikov OVK vse bolj večalo in je leta 1998 že dosegalo 12000 pripadnikov. Med drugimi je k razvoju OVK močno pripomoglo stanje v sosednji Albaniji, kjer so kriminalne združbe po odstopu predsednika Albanije Salia Berishe plenile po vojaških skladiščih. Orožje iz teh skladišč je končalo na zahodnem Kosovu in je pripomoglo h krepitvi OVK. Ves čas svojega delovanja so enote OVK delovale po gverilskem načelu, se umikale v gore in iz zased napadale srbske oborožene sile in policijske patrulje. Prav zaradi načina delovanja, ki ni imel kaj dosti skupnega z obrambo svojega ozemlja, je vlada ZDA¹⁰² uvrstila OVK na seznam terorističnih organizacij. V letu 1998 so Američani organizirali srečanje s predstavniki OVK in jim v zameno, da ne bodo razširili spopadov na Makedonijo in da prekinejo zveze z islamskimi ekstremisti, ponudili orožje in inštruktorje hrvaških, nemških in ameriških tajnih služb (ibidem).

Z uradno ukinitvijo in razpustitvijo OVK 19. 9. 1999 je bil kot njen naslednik ustanovljen kosovski zaščitni korpus TMK, kateremu je poveljeval general Agim Ceku (glej poglavje 4.2). V TMK je bila sprejeta večina nekdanjih pripadnikov OVK. Po pričakovanju kosovskih Albancev naj bi TMK predstavljal prehodno fazo do oblikovanja vojske Kosova. Status, ki so ga imele sile TMK, je bil oblikovan po zgledu francoskega »Protection Civile«. V glavnem so bili oboroženi le z manjšim številom pehotnega orožja in so v večini bili namenjeni za opravljanje nalog civilne zaščite. Sestava TMK je štela okoli 5000 pripadnikov, od tega 3000 stalne sestave in 2000 rezervistov. Nacionalna sestava je bila enoetnična, ker so bile sile popolnoma izključno iz kosovskih Albancev. Enote TMK vsaj v začetni fazi svojega obstoja niso delovale v t. i. srbskih enklavah¹⁰³. Glavne naloge TMK so bile:

- pomoč in posredovanje v primeru naravnih nesreč,
- naloge iskanja in reševanja,
- zagotavljanje humanitarne pomoči v odročnih območjih,
- pomoč pri deminiranju in
- pomoč pri obnovi in rekonstrukciji infrastrukture.

¹⁰² U.S. State Department, Dostopno na <http://senate.gov/~rpc/releases/19997fr033199.htm> (8. 9. 2010)

¹⁰³ V letu 2008 pa so tudi v t. i. srbskih enklavah izvajali dela na javni infrastrukturi, kot je obnova cest, skupaj s pripadniki KFOR (Svetanič 2008).

Po svoji strukturi in organizaciji se TMK ni dosti razlikoval od OVK (MORS 2004, 29). Kljub temu pa so morali organizirati svoje enote v regionalne namenske enote, kar se je takrat popolnoma skladalo z mejami KFOR večnacionalnih brigad. S tem načinom si je KFOR zagotovil, da so dnevno lahko nadzirali aktivnosti TMK in pridobivali vojaške vtise o delovanju in aktivnostih TMK (Fischer 2001, 190-191).

V letu 2006, ko je Agim Ceku postal predsednik vlade Kosova, je poveljevanje TMK prevzel generalpodpolkovnik Sylejman Selimi Sultan, ki je bil v času OVK namestnik poveljnika OVK in poveljnik območja Drenica. Prav tako kot njegovega predhodnika ga za čas poveljevanja enotam OVK bremeni več obtožb za teroristična dejanja, mučenja in pobje ujetnikov v občini Srbica (BIA 2003, 84).

Kljub vsem naporom, da bi se z ustanovitvijo TMK oslabil vpliv nekdanje OVK, do tega ni prišlo. Ime se je zamenjalo, struktura je ostala podobna OVK, vdr kriminalnih združb v TMK je bil zaznan in tako sta decembra 2003 KFOR in UNMIK napovedala preiskavo in suspenz 12 pripadnikov TMK¹⁰⁴, ki so bili tudi nekdanji pripadniki OVK. Preiskava je pokazala, da so bili vsi suspendirani pripadniki vključeni v tihotapljenje belega blaga in narkotikov. Notranja javnost je to sprejela kot gonjo proti nekdanjim pripadnikom OVK, vendar pa je ta preiskava pripeljala do tega, da je pod pritiskom ZDA prišlo do reforme TMK, ki je nakazala, da bo TMK le prehodna sila do oblikovanja KSF (Jane`s 2010a).

Junija 2008 je skupščina Kosova sprejela zakon¹⁰⁵, po katerem je bilo potrebno v enem letu razpustiti TMK. S tem je skupščina prenesla izvršilno odgovornost nad enotami TMK na vlado Kosova in mednarodnega civilnega predstavnika, ki morata sodelovati z mednarodnimi vojaškimi silami glede razpustitve TMK. Za zagotovitev neoviranega zagotavljanja nalog, ki jih je izvajal TMK, so se le-te prenesle na Kosovske varnostne sile, katerim pa so bile v začetnem obdobju dodeljene samo naloge izvajanja pomoči v kriznih situacijah, pomoč pri deminiranju in naloge civilne zaščite. Skupščina Kosova do razpustitve TMK izvaja nadzorno funkcijo brez prejudiciranja¹⁰⁶ mandata mednarodnih organizacij, kot je zapisano v ustavi in skladno s predlogom za celovito rešitev statusa Kosova (Assembly of Kosova 2010).

¹⁰⁴ Vsi so bili povezani z napadom na most v Zvečanah, kjer sta dva napadalca tudi umrla (Jane`s 2010a).

¹⁰⁵ Zakon št. 03/L-083, Zakon o razpustitvi Kosovskega zaščitnega korpusa z dne 13. 6. 2008.

¹⁰⁶ Prejudic: vnaprejšnja (nekritična ugodna ali neugodna) sodba, uveljaviti prejudic, vnaprej določiti nekaj (Slovar tujk, France Verbinc, str 567).

4.2.2.2 Kosovske varnostne sile KSF

V oktobru 2008 je bila potrjena prva organizacijska struktura ministrstva za KSF, v katero je bilo vključenih 106 civilnih uslužbencev in 63 pripadnikov KSF, ki so takoj pristopili k novačenju novih pripadnikov in pripravi normativnih dokumentov za delovanje ministrstva in KSF. Enajst mesecev po razglasitvi neodvisnosti Kosova je 21. 1. 2009 Kosovo dobilo svoje varnostne sile. Nove sile so bile zasnovane kot večnarodnostne sile, ki jih sestavlja 2500 pripadnikov stalne sestave in 800 pripadnikov rezervne sestave. Narodnostna sestava predvideva popolnjenost po ključu, in sicer 90 % pripadnikov albanske narodnosti in 10 % za ostale manjšine in vključuje tudi nekdanje pripadnike TMK. Izobraževanje in urjenje je prevzel NATO, ki je svojo vlogo pri tem opravičeval, češ da bo usposabljal sile, ki naj ne bi bile nova vojska, ampak predvsem policija, ki bo delovala na področju javnega reda. Prvo usposabljanje za 254 pripadnikov KSF je bilo izvedeno v februarju 2009. Te sile bi prav tako prevzele naloge, ki jih je opravljal TMK (glej poglavje 4.2.2.1). Varnostne sile naj bi bile uradno vodene s strani vlade Kosova, vendar je neposredni vpliv nad delovanjem še zmeraj ostal pri NATO. Zadnji korak pri oblikovanju novih varnostnih sil je bil storjen z imenovanjem poveljnika s strani predsednika države, in to je bil generalpodpolkovnik Syleman Selimi Sultan (glej poglavje 4.2.2.1) (KSF 2010 in MMC 2009).

Poslanstvo kosovskih varnostnih sil opredeljuje sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja na Kosovu in v tujini, zaščita civilnega prebivalstva in podpora civilnim oblastem pri naravnih in drugih nesrečah. Struktura ministrstva KSF je oblikovana tako, da minister neposredno vodi dva direktorata¹⁰⁷ in poveljstvo kopenskih sil. (KSF 2010 in Jane's 2010a). Da NATO res ne usposablja bojevnikov, se kaže v načinu usposabljanja, ki ga izvajajo mobilne skupine za usposabljanje BTT, ki pripadajo civilno-vojaški skupini MCAD. Te mobilne skupine, ki od februarja 2009 izvajajo usposabljanje bodočih inštruktorjev KSF, so do decembra 2009 usposobile 1800 pripadnikov KSF. Usposabljanje se je izvajalo v dveh različnih programih. Prvi program je bil namenjen pripadnikom, ki so na novo vstopili v oborožene sile in je trajal 8 tednov, drugi program pa je bil skrajšan ter je trajal 4 tedne in je zajemal predvsem bivše pripadnike TMK. V obeh programih je poudarek na usposabljanju za naloge reševanja in zaščite, rokovanja z minsko-eksplozivnimi sredstvi. S tem se program izobraževanja ni zaključil, ampak se je nadaljeval z asistenco inštruktorjev za povezave, ki ga

¹⁰⁷ Direktorat za načrtovanje in politiko ter direktorat za operacije.

je vodil usposobljen inštruktor KSF. Na ta način NATO pomaga graditi kvalificirano in primerno strukturirano organizacijo KSF (Heineman 2009, 26-27).

Praksa je pokazala, da je bilo v začetni fazi usposabljanje in izobraževanje KSF popolnoma usmerjeno v naloge zaščite in reševanja, ki pa jih prav tako ne morejo izvajati v celoti samostojno zaradi pomanjkanja ustrezne opreme. Da bi zgradili oborožene sile, ki bi lahko opravljale naloge iz obrambne prvine, ki izhajajo iz opredelitev sodobnih NVS, bi bilo potrebno spremeniti poslanstvo in strukturo oboroženih sil (glej poglavje 4.2.2). Večino nalog, ki jih opravljajo enote KSF, neposredno koordinira in vodi KFOR in se nanašajo na civilno-vojaško sodelovanje. Prav zaradi vključenosti KFOR-ja je poudarek na sodelovanju v večletnih sredinah s poudarkom na pomoči UNHCR, ki pomaga kosovskim Srbom in Albancem pri vzpostavljanju infrastrukture, potrebne za življenje (KSF 2010a).

Z namenom dokazovanja upravičenosti obstoja sil, ki v primeru, če že ne morejo neposredno braniti države, lahko izvajajo naloge zaščite in reševanja, je prišlo do sodelovanja v mednarodni humanitarni operaciji v Albaniji. Enota KSF, ki je bila poslana na operacijo, je bila velikosti 30 pripadnikov pod mentorstvom dveh inštruktorjev KFOR. Do sodelovanja v operaciji je prišlo na podlagi velikih pritiskov s strani kosovske vlade. Sodelovanje v operaciji se je odrazilo zelo pozitivno predvsem v domači javnosti, kajti delovanje enote je bilo ocenjeno kot visoko motivirano in zelo dobro sprejeto s strani prebivalcev Albanije. Vendar je potrebno poudariti, da so pripadniki KSF sodelovali samo z moštvom in dvema gumijastima čolnoma, vsa ostala oprema za reševanje in delo je bila od preostalih sodelujočih držav (Podvršnik 2010).

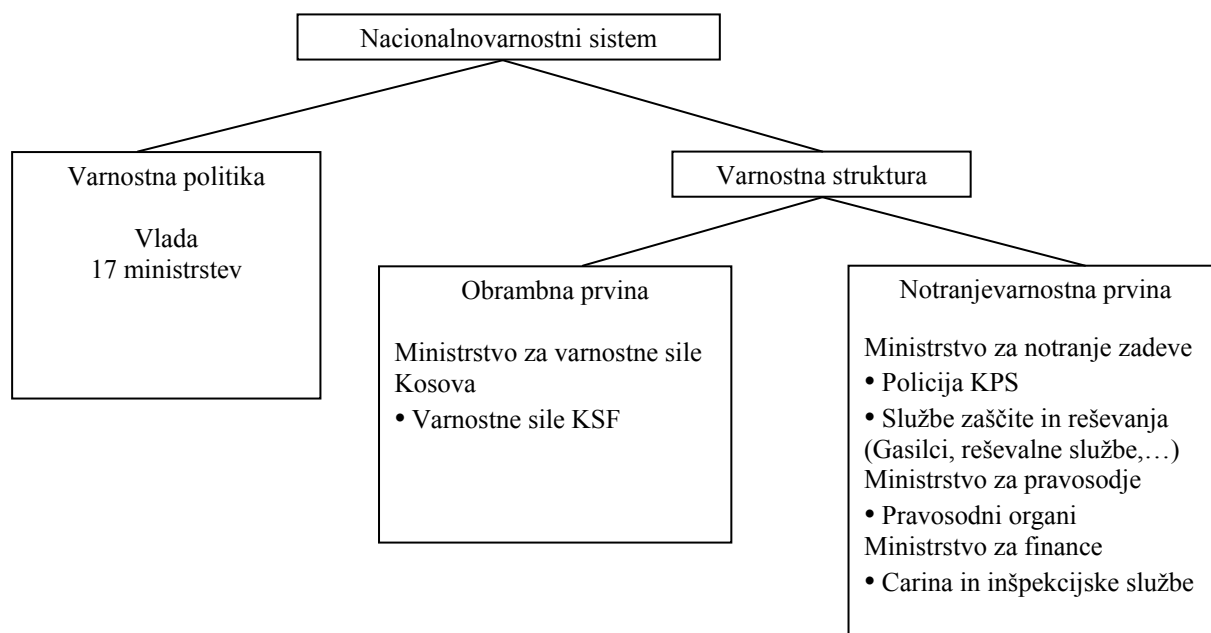
Edina enota KSF, ki je zadnjem letu dosegla operativne zmožnosti, je enota za razminiranje, kar je ob obisku in predstavitvi KSF potrdil admiral Mark Fitzgerald, poveljnik JFC Neapel. Ta enota je v avgustu 2010 pričela s čiščenjem zaminiranih področij v okolici Uroševca/Ferizaja. Ostala usposabljanja, ki se nanašajo na dvig zmožnosti za delovanje, niso neposredno vezana na operativne enote, temveč na usposabljanje štabnih častnikov in podčastnikov, ki jih KFOR usposablja v štabnih procedurah, načrtovanju in procesu sprejemanja odločitev v primeru zaščite in reševanja ter naravnih katastrof (KSF 2010a). Vprašanje je, komu lahko častniki in podčastniki načrtujejo naloge, če nimajo usposobljenih in opremljenih enot za izvajanje nalog.

Kljub temu pa je v času usposabljanja KSF prišlo do nenavadnega precedensa, saj so države članice NATO izrazile pripravljenost za izobraževanje podčastnikov in častnikov na vojaških šolah v vseh oblikah izobraževanja kljub trditvam, da NATO ne usposablja vojske. V praksi

pa so inštruktorji iz programa BMATT¹⁰⁸ že izvajali usposabljanje enot KSF v bojnih operacijah. Mogoče je vse to posledica dejstva, da je usposabljanje pripadnikov KSF uradno izvzeto iz operacije KFOR in ga neposredno vodi NATO, vendar to pomeni, da NATO načrtuje aktivnosti na nivoju ministrstva za varnostne sile. Na operativni ravni pa KFOR v neposrednem sodelovanju z operativnimi enotami KSF že izvaja usposabljanje. Tako je potrebno vseskozi veliko neposredne koordinacije in sodelovanja, da bi dosegli cilj: pripraviti sile, ki bodo lahko samostojno opravljale naloge ne glede na to, ali so policijske ali vojaške. (Podvršnik 2010).

Kljub vsem željam uradnih oblasti v Prištini in zatrjevanju, da bo Kosovo od leta 2012 imelo oborožene sile in ne več varnostne sile, je realnost po vsej verjetnosti nekje drugje, kajti primer s severne meje ponazarja realnost, da na Kosovu naloge obrambe Kosova opravlja KFOR, ki skupaj z EULEX in pripadniki srbske vojske nadzoruje administrativno mejo, in ne s pripadniki KSF ali KP (Svetina in Stopar 2010, 15).

4.1 Shema Nacionalnovarnostni sistem Kosova

Vir: Vlada Republike Kosovo Dostopno na: <http://www.rks-gov.net/en-US/Pages/Fillimi.aspx> (1. april 2011).

¹⁰⁸ Skupina je sestavljena iz 17 britanskih in 5 čeških inštruktorjev, ki usposablajo pripadnike partnerskih držav za delovanje v operacijah kriznega odzivanja (UK MOD: Dostopno na : <http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/WhatWeDo/DoctrineOperationsandDiplomacy/BMATTCZ/> (16. 9. 2010).

5. PRIMERJALNA ANALIZA VLOGE MEDNARODNIH SUBJEKTOV PRI ZAGOTAVLJANJU VARNOSTI KOSOVA

Primerjavo vloge mednarodnih subjektov sem gradil na analizi realizacije in implementacije poslanstva mednarodnih subjektov pri vzpostavljanju in zagotavljanju varnosti na Kosovu. Največ pozornosti sem namenil neposrednim vplivom mednarodnih subjektov na vzpostavljanje nacionalnovarnostnega sistema in na njihov vpliv na njihovo kasnejše delovanje.

Tabela 5.1 Primerjalna analiza vloge mednarodnih subjektov

	Misija OZN/UNMIK	Misija EU/EULEX	Misija OVSE	Misija NATO/KFOR
Poslanstvo	<ul style="list-style-type: none"> rešitev humanitarnih razmer na Kosovu, vzpostavitev pogojev za vrnitev beguncev in razseljenih oseb, preprečitev obnove sovraštva, vzpostavitev pogojev za politično rešitev krize. 	<ul style="list-style-type: none"> implementacija pravil prava, razvoj večetničnega pravnega sistema, razvoj policije in carine, zagotoviti neodvisnost institucij od političnih vplivov. 	<ul style="list-style-type: none"> vzpostavitev demokratičnih institucij, zagotovitev človekovih pravic in svoboščin, implementacija pravil prava. 	<ul style="list-style-type: none"> prekiniti oborožen spopad in preprečiti humanitarno katastrofo, izgradnja miru in stabilnosti na Kosovu in v regiji, podpora mednarodnim organizacijam, demilitarizacija OVK.
Realizacija	<ul style="list-style-type: none"> oborožen spopad prekinjen in ustavljena humanitarna katastrofa, proces vrnitve se je začel, obstajajo občasni izbruhi nasilja, ki so neposredno 	<ul style="list-style-type: none"> pravila prava niso implementirana na območju celotne države in državne institucije ne delujejo samostojno, policija in carina vzpostavljeni vendar ne delujeta 	<ul style="list-style-type: none"> izvedene lokalne in državne volitve in oblikovani organi upravljanja države, človekove pravice in svoboščine niso zagotovljene za vse 	<ul style="list-style-type: none"> prekinjen oborožen konflikt, mir vzpostavljen, je stabilen vendar krhek, sodelovanje in podpora mednarodnim organizacijam, OVK je bil formalno demilitariziran

	<p>povezani s trenutnimi političnimi dogodki v regiji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • ni pogojev za politično rešitev. 	samostojno.	<p>prebivalce enakopravno,</p> <ul style="list-style-type: none"> • pravila prava niso implementirana na območju celotne države in državne institucije ne delujejo samostojno. 	in oblikovan TMK kot prehodna struktura do oblikovanja KSF.
Vpliv na NVS	V sodelovanju z ostalimi mednarodnimi subjekti so izvajali naloge za zagotavljanje varnosti, niso pa rešili končnega statusa, zato ne more priti do politične rešitve konflikta.	Implementacija pravih prava ni izvedena na celotnem območju Kosova in odgovorni organi za implementacijo delujejo v odvisnosti od mednarodnih subjektov.	Institucije za delovanje države vzpostavljene, vendar ne delujejo samostojno, ampak pod nadzorom in vplivom odločitev mednarodnih subjektov.	Oblikovani organi notranjevarnostne prvine in obrambne prvine. Njihovo delovanje omejeno in pod vplivom mednarodnih subjektov.

Analiza realizacije poslanstva pokaže, da vsi primerjani mednarodni subjekti niso v celoti realizirali svojega poslanstva na Kosovu. Pri tem lahko analizo delovanja mednarodnih subjektov razdelimo v tri različne faze, pri čemer je potrebno upoštevati, da je izvedba realizacije vseh poslanstev bila v neposredni povezavi. V začetni fazi je bilo potrebno politično soglasje mednarodnih subjektov, da se zaustavi oborožen spopad in humanitarna katastrofa. Ko so mednarodni subjekti sprejeli Resolucijo 1244, ki je bila ključna za nadaljnje dogodke na Kosovu, se je izvedla vojaška operacija, ki je zagotovila prekinitev oboroženega spopada in humanitarna katastrofa je bila ustavljena na točki zaustavitve eksodusa prebivalcev Kosova. Vendar je v letu 2004 prišlo do ponovnega izbruha nasilja¹⁰⁹, ki je presenetilo mednarodne subjekte in povzročilo drugi val humanitarne katastrofe, a je vseeno bilo manj neposredno ubitih in razseljenih oseb kot v letu 1999. Ugotovitev je, da je bil oborožen konflikt prekinjen sicer šele v drugem poskusu in humanitarna katastrofa ustavljena, niso pa bile odpravljene njene posledice, kajti dokler ne bodo ustvarjeni pogoji za dokončno vrnitev vseh razseljenih oseb in vrnitev njihove lastnine, ne moremo govoriti o uspešnem zaključku humanitarne operacije. Prav tako je bil OVK samo formalno demilitariziran, kajti

¹⁰⁹ Ubitih 954, razseljenih 4100 ljudi (Baskin 2006, 76).

TMK je bilo odvzeto orožje, ki je bilo uradno prijavljeno, struktura in pripadniki pa so ostali v večini enaki kot v OVK.

V drugi fazi so mednarodni subjekti s svojim delovanjem začeli vzpostavljati politične organe, ki zagotavljajo delovanje države. V tej fazi lahko identificiramo dve podfazi; prva je, ko so mednarodni subjekti izvajali oblast na Kosovu, in druga, ko so pomagali oblikovati začasno vlado Kosova in ji začeli predajati naloge lokalne samouprave ter naloge upravljanja države. Po vzpostavitvi organov upravljanja Kosova so mednarodni subjekti organizirali in podprli izvedbo lokalnih in nacionalnih volitev ter tako omogočili, da se vsaj formalno oblikujejo nacionalni organi lokalne in državne uprave. Kljub počasnemu predajanju oblasti začasni vladi Kosova so si mednarodni subjekti preko posebnega odposlanca generalnega sekretarja OZN zadržali pravico do odločanja o politični usodi kosovske vlade in zakonodajnih ter izvršilnih organov oblasti. V praksi to pomeni, da posebni odposlanec lahko razpusti parlament in razpiše volitve brez kakršnega koli posvetovanja z organi Kosova. Zato je ugotovljeno, da so bili ustvarjeni pogoji za formalno politično rešitev problema, ki pa je že v samem predlogu rešitve statusa Kosova imela dve napaki. Prva je bila, da kosovski Srbi niso želeli sodelovati v tem procesu, kar je kosovskim Albancem zmanjševalo legitimnost, obenem pa Srbe postavljalo v podrejen položaj, saj niso imeli možnosti neposredno odločati v dnevni politiki. Drugo pa so namenoma ustvarili mednarodni subjekti, ko niso izvedli uspešne gradnje demokratičnih institucij, kajti če bi jo, bi to pomenilo, da bo vprašanje dokončnega statusa Kosova hitreje prišlo na površje, na kar pa mednarodni subjekti niso bili pripravljeni, ker niso imeli ideje, kako rešiti končni status Kosova. Trenutno stanje s sprejetjem srbske Resolucije o Kosovu pa mednarodnim subjektom odpira nov manevrski prostor za politično rešitev vprašanja statusa Kosova.

V tretji fazi je šlo za implementacijo pravil prava na celotnem ozemlju in za vse prebivalce Kosova. Še v času upravljanja Kosova s strani mednarodnih subjektov ni bilo zagotovljeno, da se na celotnem področju implementirajo pravila prava tako, da se s prenosom pooblastil na kosovske organe upravljanja ne bi spremenil status implementacije pravil prava na celotnem ozemlju Kosova. Zakaj je temu tako, nam govori način upravljanja Kosova, kajti celotno delovanje zakonodajne in izvršilne oblasti je odvisno od odločitev v mednarodnih subjektih in ti še v času svojega upravljanja niso zagotovili uveljavitev pravil prava na celotnem ozemlju. Vendar je potrebno povedati, da tudi v primeru, če se mednarodni subjekti umaknejo s Kosova, to ne bi bilo sposobno zagotoviti implementacije pravil prava na celotnem ozemlju, ker ga ne nadzoruje v celoti in ni popolnoma zavrglo srbskega predloga o morebitni zamenjavi svojega ozemlja na severu s srbskim ozemljem doline Preševa, kjer je albansko

prebivalstvo v večini¹¹⁰. Prav tako pa izvršilni organi niso usposobljeni v takem obsegu, da bi lahko samostojno izvajali naloge implementacije pravil prava.

Tako lahko ugotovimo, da so bile začete vse aktivnosti mednarodnih subjektov za izvršitev poslanstev, niso pa bile te aktivnosti koordinirano zaključene. Ali je to naključje ali načrtovano dejanje mednarodnih subjektov, ne morem niti potrditi niti ovreči. Vendar pa je moje mnenje, da gre vseeno za neposredno povezavo z odločitvijo o končnem statusom Kosova, kar pa vseeno nakazuje na načrtovano dejanje mednarodnih subjektov.

Analiza vpliva na nacionalnovarnostni sistem pokaže, da so mednarodni subjekti postavili temelje za izgradnjo nacionalnovarnostnega sistema. Oblikovano je bilo zakonodajno telo, ki sprejme oz. potrdi varnostno politiko, notranjevarnostna in obrambna prvina sta bili vzpostavljeni, nekoliko manjšo vlogo pri oblikovanju varnostne politike so odigrali nevladni akterji, ki pa niso del preučevanja te naloge, ker niso neposredno odvisni od delovanja mednarodnih subjektov na Kosovu. Vendar pa so vsi akterji oblikovanja in izvajanja varnostne politike tudi po prevzemu oblasti ostali pod nadzorom in neposrednim vplivom mednarodnih subjektov ne glede na to, da so le-ti trdili, da bodo s predajo upravljanja obdržali le svetovalno funkcijo, v resnici pa so ostali organi neposrednega odločanja. Tako lahko ugotovimo, da so mednarodni subjekti imeli neposredno vlogo pri vzpostavljanju nacionalnovarnostnega sistema Kosova, a ga nikoli niso v celoti prepustili samostojnemu delovanju.

Na podlagi teh ugotovitev lahko podam odgovore, kateri od naštetih elementov je bil vzpostavljen in kakšna je njegova vloga pri zagotovitvi varnosti na Kosovu:

1. Notranja in zunanja varnost države? S sprejetjem Resolucije 1244 so se mednarodni subjekti prvič v zgodovini lotili neposrednega in celovitega upravljanja na kriznem območju. Z vključitvijo civilnih institucij skupaj z vojaškimi silami je bil cilj zagotoviti dolgoročno stabilnost, ki bi omogočala razvoj institucij, ki bodo zagotovile politično in ekonomsko stabilnost, s tem posledično varnost vsem prebivalcem Kosova in mir ter stabilnost regiji. Sklep tega je, da je mednarodnim subjektom v tistem trenutku s svojim delovanjem vsaj delno uspelo zagotoviti notranjo in zunanjo varnost Kosova.

¹¹⁰ »Obstajajo znaki, da pravi cilj srbske vlade ni bil vnovični prevzem suverenosti nad nekdanjo pokrajino, ampak ponovno oblikovanje današnje meddržavne meje s Kosovom, nemara prek zamenjave ozemelj in manjšinskega prebivalstva na obeh straneh meje. Vendar pa je malo verjetno, da bi to rešitev, ki so jo zagovarjali številni pomembni srbi, sprejele kosovske oblasti in mednarodna skupnost« (Bebler 2010, 86)

2. Nacionalnovarnostni sistem (zmožnosti, odločevalci ...)? Prenos funkcij z mednarodnih subjektov na nacionalne se je začel z izvedbo prvih lokalnih volitev in z oblikovanjem začasne vlade Kosova. Prav zaradi nejasnega končnega statusa Kosova pa so mednarodni subjekti vseskozi bedeli nad delovanjem nacionalnih institucij. Kosovo vse do leta 2006 ni imelo nacionalne razvojne strategije oz. politike, kajti vse sile so imeli usmerjene v status Kosova. Tudi po razglasitvi neodvisnosti so kosovski organi ostali v močni odvisnosti od mednarodnih subjektov in njihovih odločitev. Zato na vprašanje, ali država na ta način suvereno in samostojno zagotavlja učinkovit servis civilni družbi v smislu učinkovitega nacionalnovarnostnega sistema, lahko rečem ne. Kajti država ima vzpostavljene elemente nacionalnovarnostnega sistema, vendar le-ti delujejo pod nadzorom in vplivom mednarodnih subjektov.

3. Vloga nacionalnih sil pri zagotavljanju varnosti? Vzpostavljeni sta bili obrambna in notranjevarnostna prvina. Sestavni elementi za izvajanje notranjevarnostnih funkcij so policija, obveščevalne službe, inšpekcijske službe, carina in drugi organi formalnega družbenega nadzorstva ter pravosodje. Na vseh področjih je bilo izvedeno izobraževanje za zagotovitev strokovnih in politično neodvisnih služb, kar se je v praksi izkazovalo v zadostnem številu kadra. Za učinkovito delovanje teh služb bi bilo potrebno razviti strateški načrt, ki bi te dejavnosti povezal, da bi delovale kot eno, ne pa da so med sabo konkurirale, kar je imelo neposreden vpliv na razvoj organiziranega kriminala. Obrambni sistem je bil namenjen zagotavljanju varnosti pred zunanjimi viri ogrožanja in mora vključevati tako vojaško kot civilno obrambo, ki s svojim delovanjem in nevojaškimi sredstvi podpira oboroženo delovanje. Vendar na primeru Kosova do tega ni prišlo. Poleg politike, ki zagotavlja pogoje za doseganje varnosti pred zunanjimi vplivi ogrožanja, mora država imeti tudi teritorialno suverenost nad državnim ozemljem, kar pa prav tako na primeru Kosova ni bilo doseženo, zato je ugotovitev, da je obrambni sistem bil vzpostavljen, vendar ni bil organiziran kot sodobni obrambni sistem niti ne opravlja svojega poslanstva.

6. SKLEPNE UGOTOVITVE

Cilj magistrskega dela je bil z analizo in primerjavo vloge mednarodnih subjektov analizirati potek dogodkov od začetka krize na Kosovu leta 1999, ko so se v reševanje nastale situacije začeli vključevati mednarodni subjekti, ugotoviti, kako uspešni so bili pri zagotavljanju varnosti in kakšen je bil njihov vpliv na prihodnje stanje varnosti na Kosovu.

Analiza stanja varnosti na Kosovu pokaže, da je potrebno pogledati v čas, ko je prišlo do vojaške intervencije, s katero je NATO prekinil oborožen spopad, s tem pa povzročil izbruh drugih ogrožanj varnosti na Kosovu. Vojaška sila lahko reši posledice konflikta, ni pa sposobna razrešiti samih vzrokov, ki povzročijo takšno vrsto ogrožanja varnosti. V zadnjem stoletju je bilo vprašanje Kosova vseskozi postavljeno v ozadje dogodkov na Balkanu. Z vse bolj agresivno ekspanzijo Srbije na sosednje države pa je tudi vprašanje Kosova vse bolj prihajalo v ospredje. V času od prve svetovne vojne pa vse do leta 1999 je bilo Kosovo v treh Jugoslavijah, pod italijansko, bolgarsko okupacijo in okupacijo Tretjega rajha. V vsem tem času to ozemlje ni imelo samoupravnih pravic kljub večinskemu albanskemu prebivalstvu. V letu 1989, ko so v Srbiji sprejeli amandmaje k ustavi in tako omejili avtonomijo Kosova, so kosovski Albanci začeli oblikovati svoje paralelne strukture. V letih do 1999 so se začeli razplamtevat vse ostrejši boji med kosovskimi Srbi in Albanci za prevzem oblasti in so linearano s časom postajali vse manj politični in vse bolj oboroženi spopadi. Vzporedno s temi dogodki so mednarodni subjekti pričeli z aktivnostmi, ki so bile namenjene preprečitvi humanitarne katastrofe, ki se je sama od sebe nakazovala. Ko je oboroženi konflikt eskaliral do meje, da je že ogrožal varnost v regiji, so mednarodni subjekti izvedli vojaško intervencijo, da je prekinila oborožen konflikt med kosovskimi Srbi in Albanci ter zaustavila humanitarno katastrofo. S tem je bila ublažena socialna grožnja, ki je generirala vire ogrožanja, ki so neposredno povezani z legalnimi in ilegalnimi migracijami na Kosovu in v regiji. Kljub temu pa so vse bolj v ospredje prihajale grožnje, kot so korupcija, nelegalna trgovina z orožjem, nezaposlenost, nizka socialna varnost. Po prekinitvi oboroženega konflikta so mednarodni subjekti bili primorani prevzeti vlogo upravljanja celotnega ozemlja, nad katerim pa niso bili sposobni vzpostaviti nadzora v celoti, kajti Kosovo je bilo upravljano in fizično še zmeraj del države ZRJ. S prevzemom upravljanja so bili primorani v izvajanje nalog, s katerimi so morali zagotavljati notranjo in zunanjo varnost Kosova. Ker so ZN v tem času že vodili večje število mirovnih misij, se je generalni sekretar odločil, da bo razdelil vodenje misije med štiri institucije, da bi zagotovili največji možni učinek. S tem je dosegel največje možno sodelovanje misije ZN z ostalimi mednarodnimi subjekti in zagotovil, da je civilno in vojaško

osebje delovalo usklajeno z namenom doseganja skupnega cilja. Vzporedno s tem pa so mednarodni subjekti vzpostavljali nacionalne vzvode oblasti, ki so jih imenovali začasna vlada Kosova. Kljub vsem naporom, da so zagotovili varno okolje, znotraj katerega je Kosovo začelo uspešno oblikovati svoje organe upravljanja, ki bi morali prevzeti upravljanje države, so bili socialno-ekonomski kazalci med najslabšimi v Evropi, organizirani kriminal se je celo regionalno povezal ne glede na etnično pripadnost.

Namen mednarodnih subjektov je bil, da bodo sukcesivno začeli s predajo nalog samouprave na lokalne in nacionalne vzvode oblasti, sami pa bodo izvajali le svetovalno funkcijo. Pri tem so mednarodni subjekti oblikovali izobraževalne centre predvsem na področju notranjevarnostne prvine, za usposabljanje policijskih in carinskih enot, ki naj bi zagotavljale ohranitev zakonitosti in reda. Na področju sodstva je kljub naporom za vzpostavitev neodvisnega in učinkovitega sodstva prišlo med drugim tudi zaradi močnega vpliva iz Srbije do t. i. pravnih praznin, ki so dajale vse večji manevrski prostor kriminalnim združbam za nemoteno delovanje. Pri oblikovanju obrambne prvine je prišlo do oblikovanja enot, ki so bile bolj podobne civilni zaščiti kot oboroženim silam, predvsem zaradi bojzani mednarodne skupnosti, da se bodo ponovno formirale sile, ki bi zamenjale OVK. Vendar zaradi pomanjkanja ustrezne opreme te sile niso bile sposobne opravljati niti nalog zaščite in reševanja. Tako se je že v začetku pokazalo, da je v nacionalnih strukturah, predvsem v organih izvršilne oblasti, obstajalo pomanjkanje strokovnega kadra. V teh primerih je mednarodna uprava zapolnjevala ta delovna mesta oz. zagotavljala službe s svojimi kadrovske in materialnimi viri, kar je bilo najbolj evidentno v sodstvu, policiji, vojski itd.

Z razglasitvijo neodvisnosti sta bila Kosovo in mednarodni subjekti postavljena na točko, s katere ni bilo več poti nazaj. Kosovo je že v prejšnjih letih ob podpori mednarodnih subjektov doseglo samoupravo in dejansko neodvisnost od Srbije, sedaj pa je bilo potrebno tej državi zagotoviti varnost. Ob podpori mednarodnih subjektov so gradili nacionalnovarnostni sistem ter oblikovali obrambno in notranjevarnostno prvino. Vendar je analiza pokazala, da kljub želji po samostojnem izpolnjevanju nalog, ki izhajajo iz zahtev po notranji in zunanji varnosti, Kosovo tega ni sposobno izvajati samostojno. Mednarodni subjekti so namreč v svojih rokah zadržali vzvode odločanja, Kosovo pa tudi nima ne virov ne znanja za samostojno izvajanje nalog zagotavljanja varnosti. Notranja in zunanja varnost Kosova sta v neposredni soodvisnosti, kajti ekonomsko-socialni položaj je eden najslabših v Evropi, kriminal ne pozna etničnih meja in razlik in je eden od najbolj organiziranih v regiji in širše, vpliv regionalnih sil pa je neposreden na notranjepolitično dogajanje in neposredno vpliva na varnost. Zato je

kljub umiku vojaške grožnje prišlo do stanja, za katerega ugotavljam, da prav tako ogroža varnost Kosova, kot jo je oborožen spopad.

Iz tega lahko sklenem, da mednarodni subjekti kljub vsem predhodnim aktivnostim niso imeli jasne vizije o željenem končnem stanju, kar je vplivalo na potek aktivnosti, ki so jih izvajali.

Na podlagi sklepnih ugotovitev lahko potrdim hipoteze:

Prva hipoteza

Mednarodni subjekti so s sprejetjem Resolucije 1244 ustvarili pogoje, s katerimi je omogočila vojaško intervencijo na Kosovu, s katero je NATO prekinil oborožen konflikt med kosovskimi Srbi in Albanci in s tem posredno ustavil nadaljevanje humanitarne katastrofe. S prekinitvijo oboroženega konflikta je bila umaknjena vojaška grožnja, vendar pa so v ospredje prišle nevojaške grožnje varnosti, kot so kriminal, korupcija, nelegalna trgovina z orožjem, nezaposlenost, nizka socialna varnost. Do razvoja teh groženj je prišlo predvsem zaradi nejasne definicije mednarodnih subjektov o želenem končnem stanju Kosova.

Druga hipoteza

Mednarodni subjekti UNMIK, OVSE, KFOR in EULEX so s svojim delovanjem na Kosovu vzpostavili varnostno-politične namere, da so nacionalne institucije oblikovale lastni nacionalnovarnostni sistem, ki deluje pod nadzorom mednarodne skupnosti. Kosovo je z razglasitvijo samostojnosti, mednarodnim priznanjem 69 držav in z odločbo mednarodnega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo postalo formalnopravno država. Vendar njeni zakonodajni in izvršilni organi delujejo v popolni odvisnosti od odločitev mednarodnih subjektov.

Tretja hipoteza

Neuspeh pri izgradnji varnostnih mehanizmov in njihovih instrumentov (oboroženih sil, policije, sodišč ...) v nacionalnovarnostnem sistemu bi lahko imel za posledico destabilizacijo in delitev Kosova z možnostjo oblikovanja novih držav v regiji. Pojavljajo se neposredni in posredni pritiski na Kosovo z željo vplivati na razmere v regiji ne glede na končni status Kosova. Tako na eni strani Albanija krepi svoj položaj z ideološkimi idejami o združevanju vseh Albancev v eni državi, na drugi strani pa Srbija s predlogi o zamenjavi ozemlja. Gospodarskega sodelovanja v regiji skoraj ni in organizirani kriminal je razpreden v celotni regiji. Realizacija takih predlogov in slabe ekonomsko-socialne razmere bi lahko imele vpliv na prihodnje oblikovanje novih držav v regiji.

7. LITERATURA

1. Ačimović, Ljubivoje. 2001. *Svet i jugoslovenska kriza*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.
2. Alexei, G. Arbatov. 2000. *The Kosovo Crisis: The End of the Post-Cold War Era*. Washington: Atlantic Council.
3. Anastasijević, Dejan. 2006. *Organized Crime in Western Balkan*. Ljubljana. Humsec Conference.
4. Anžič, Andrej. 1997. *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Uradni list RS.
5. *Assembly of Kosovo 2010*.
Dostopno na: <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,122> Laws (7. september 2009).
6. Balaj, Hajadin in Šarković, Milorad. 2010. *Pogovor s pripadnikoma kosovskih Albancev in Srbov*. 22. 5. 2010. Klina.
7. Barle, Anže. 2010. Na dobri poti, a še ne proti koncu. *Obramba*. (julij 2010).
8. Barnnet, Michael in Finnemore, Martha. 2004. *Rules of the World. International Organizations in Global Politics*. London: Cornell University Press.
9. Bebler, Anton. 2010. Kosovo kot mednarodni problem. *International Issues&Slovak Foreign Policy Affairs*. (03/2010): 78-94
10. Benko, Vladimir. 1997. *Zgodovina mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
11. Benko, Vladimir 1997a. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.
12. Bennet, LeRoy. 1995. *International organizations: Principles and issues*. New Jersey: Eaglewood Cliffs.
13. *BIA Security Information Agency*. 2003. *Albanian Terorisem and Organized Crime in Kosovo and Metohija*.
14. Blerim, Shala. 2009. Kosovske meje kot nalašč za razvoj organiziranega kriminala in terorizma. *Dnevnik*. (maj 2009).
15. Brglez, Milan. 2008. *Filozofija družbenih ved v znanosti*. Ljubljana: FDV.
16. Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem: mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: FDV.
17. Buzan, Barry. 1991. *People, States and Fear, Hervester Wheatsheaf*. New York: Harvester Wheatsheaf.

18. B 92. Priprave na izobore na Kosovu. Dostopno na:
http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=05&dd=10&nav_category=11&nav_id=297840 RIK: (14. julij 2010).
19. B 92a. KFOR suspends training of KFS. Dostopno na:
http://www.b92.net/eng/news/politicsarticle.php?yyyy=2010&mm=03&dd=07&nav_id=65642 (8. september 2010).
20. Caplan, Richard. 2002. *A new Trusteeship? The International Administration of War-torn Territories*. New York: The International Institute for Strategic Studies. Oxford University.
21. Cocozzelli, Fred. 2009. Critical junctures and local agency: How Kosovo became independent. *Journal of Southeast European & Black Sea Studies* 9 (1 – 2).
22. *Constitution of Republic of Kosovo*. Dostopno na:
<http://www.kushtetutakosoves.info/repository/docs/Constitution.of.the.Republic.of.Kosovo.pdf> (7. september 2009).
23. Čas, Tomaž. 2010. *Security personnel Training in Southeast Europe*. Ljubljana: MNZ.
24. *Delo 2008a*. Hrvaška in Madžarska priznali Kosovo.
 Dostopno na: <http://www.delo.si/clanek/o280124> (6. junij 2010).
25. Dwan, Renata. 2000. *Armed conflict prevention, management and resolution*. New York: SIPRY Yearbook. Oxford University.
26. Dupy, Trevor. 1986. *Dictionary of military terms: a guide to the language of warfare and military institutions*. New York.
27. Einspiler, Vili. 2009. Makedonija in Kosovo določila mejo. *Delo*. (24. oktober).
28. Einspiler, Vili. 2010a. Spopad na Kosovu brez žrtev. *Delo*. (31. maj).
29. Einspiler, Vili. 2010b. Balkanski sodček smodnika. *Delo–Mag*. (15. februar).
30. Einspiler, Vili. 2010c. Kosovo želi po slovenski poti. *Delo*. (22. februar).
31. *EULEX 2010a*. What is EULEX.
 Dostopno na: <http://www.eulex-kosovo.eu/?id=2> (23. februar 2010).
32. *EULEX 2010b*. Rule of Law Handbook.
 Dostopno na: <http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/whatisEulex.php> (9. julij 2010).
33. *EULEX 2010c*.
 Dostopno na: <http://www.eulex-kosovo.eu/en/front/TrackingMechanism>, (13. julij 2010).
34. *EULEX 2010d*. Program Report of July 2009 in Program Report 2010.
 Dostopno na: <http://www.eulex-kosovo.eu/docs/Accountability/EULEX-PROGRAMME-REPORT> (13. julij 2010).

35. *EUPT 2006 EU*. Planning team.
Dostopno na: <http://euro-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri> (7. julij 2010).
36. Fisvher, Jeff. 2001. *Democratic control of armed forces and Kosovo*. Geneva: IFES.
37. Generalna Policijska Direkcija Kosova. 2008. *Annual report for 2008*. Priština
38. *Generalni sekretar 1999a*. Report of the Security Council to the General Assembly.
Dostopno na: <http://www.un.org/Docs/sc/reportstoga/2002/a572.pdf> (22. februar 2010).
39. *Generalni sekretar 1999b*. Report Of The Secretary-General Pursuant To Paragraph 10 OF Security Council Resolution 1244.
Dostopno na: <http://www.un.org/Docs/sc/reports/1999/s1999672.htm> (22. februar 2010).
40. *Generalni sekretar 2008a*. Report Of The Secretary-General on the UNMIK.
Dostopno na: <http://www.un.org/Docs/sc/sgrep08.htm> (13. julij 2010).
41. Grizold, Anton. 1998. *Perspektive sodobne varnosti*. Ljubljana: FDV.
42. Grizold, Anton. 1999. *Evropska varnost*. Ljubljana: FDV.
43. Grizold, Anton. 1999a. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: FDV.
44. Grizold, Anton. 2001. Nekaj izzivov izgradnji varnostne arhitekture v Evropi danes. *Teorija in praksa* 35 (5): 786 – 797.
45. Grizold, Anton. 2003. *Security and Cooperation in Southeastern Europe*. Ljubljana: FDV.
46. Grizold, Anton in Ferfila, Bogomil. 2000. *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: FDV.
47. Grošelj, Klemen. 2008. Kosovo: Kako naprej? *Obramba*. (marec 2008).
48. Hawley Charles. 2008. UN Begins Transfer of Kosovo Authority to EU. *Spigel*. (20. avgust).
49. Heineman, Andreas. 2009. *KFOR Chronicle*. Priština: 11th Edition KFOR.
50. Honzak, Rudolf. 2006. *A new KFOR: Changes for International Security in Kosovo*. Pennsylvania: U.S. Army War College Startegy Reserch Project.
51. Imami, Petrit. 2000. *Srbi i Albanci kroz vekove*. Beograd: K.V.S.
52. *Institucije Kosova 2010a*. Predsednik Kosova.
Dostopno na: <http://www.president-ksgov.net/site/?id=3,101,101,101,s> (13. marec 2010).
53. ISSR. 2006. *Kosovo Internal Security Sector Rewiev*. Priština.
54. *International crisis group 2007*.
Dostopno na: <http://www.crisisgroup.org/> (2. junij 2010).
55. Jackson, Mike. 1999. KFOR: Providing security for building a better future for Kosovo. *Nato review, autumn, no.3*.

56. Jane`s. 2010a. Security Assessment Dostopno na:
http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Kosovo& (13. marec 2010).
57. Janjić, Dušan. 1994. Nacionalni identitet, pokret i nacionalizam Srba i Albanaca, Sukob ili dijalog. *Srpsko-Albanski odnosi i integracija Balkana (zbornik radova)*: 29-66.
58. Jokić, Branko. 2009. Je na vrsti združitev vseh Albancev. *Delo*. (21. oktober).
59. Judah, Tim. 2010. Serbia`s Southern Borderland Reamains Stuck in Limbo. *Balkan Insight*.
60. KCSS. 2009. *Kosovo Security Council Role in the Security Sector*. Kosovo Centre for Security Studies. Priština.
61. *KFOR 2010a*.
 Dostopno na: [http://www.nato.int/KFOR/ Force structure](http://www.nato.int/KFOR/Force%20structure) (18. februar 2010).
62. *KFOR 2010b*. Inside KFOR 2002.
 Dostopno na: <http://www.nato.int/kfor/docu/inside/2002/200202.htm> (28. julij 2010).
63. *KIM*. 2006. Info bilten 23. 2. 2006
 Dostopno na: http://www.kosovo.net/news/archive/2006/February_23/2.html (14. avgust 2010).
64. King, Ian in Mason, Whit. 2006. *Peace at any price: how the world failed the Kosovo*. New York: Cornell University Press.
65. *Kosovo Declaration of Independence*.
 Dostopno na: <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,100> (24. februar 2010).
66. *Kosovo Independence 2008*.
 Dostopno na: <http://www.britannica.com/bps/additionalcontent/18/32767104/A-New-Power-Play-in-the-Balkans-Kosovos-Independence> (22. april 2010).
67. Kristan, Ivan. 1982. Ustavnopravni položaj autonomnih pokrajina u SFRJ. *Nacionalno pitanje i socijalizam (Zbornik radova)*. 483 – 518.
68. Krstić, Bransilav. 2008. *Serbs clash with U.N. and NATO in north Kosovo*. Reuters. (17. Marec).
69. *KSF. 2010*.
 Dostopno na: <http://mksf-ks.org/?page=2,30> Kosovo security force (9. september 2010).
70. KSF. 2010a. *Kosovo Security Force Information Booklet*. Priština.
71. Kuci, Hajredin. 2005. *Independance of Kosova: A Stabilizing or Destabilizing Factor in the Balkans?* Huston.

72. Lunacek, Ulrike. 2010. Predlog resolucije o procesu vključevanja Kosova v Evropsko unijo. Strasbourg. Evropski parlament.
73. MacFarlane, Neil. 2002. *Intervention in Contemporary World Politics*. New York: Oxford University.
74. Malcolm, Noel. 1998. *Kosovo a short history*. London: HarperPerennial.
75. Malešič, Marjan. 1994. Tri teoretične perspektive sodobne varnosti. *Javnost*. (Vol 1): 97-104.
76. Malešič, Marjan. 2000. International Security Mass media and Public Opinion. Ljubljana: FDV.
77. Malešič, Marjan. 2000a. *Slovenian Security Policy and NATO*. Groningen: University Press.
78. Malešič, Marjan. 2002. Slovenska javnost, politično-uradniška elita in NATO. *Teorija in praksa* 39 (3): 414-425.
79. Malešič, Marjan. 2010. Civilian Crisis Management in the EU – Structural and Functional Aspects. *Journal of International Peacekeeping*. (15): 1-26.
80. Mandat OVSE 2010a.
Dostopno na: <http://www.osce.org/kosovo/> (21. februar 2010).
81. Mekina, Igor. 2008. Eulex – misija nemogoče. *Mladina*. (13. december).
82. Ministrstvo za obrambo. 2004. Letno poročilo MORS Družbene značilnosti Kosova. (maj 2005).
83. Ministrstvo za obrambo. 2005. Letno poročilo MORS. Družbene značilnosti Kosova. (maj 2006).
84. Mockaitis, Thomas. 2004. *Civil-Military cooperation in peace operations – The case of Kosovo*. Carlisle: US Army war college.
85. MMC. Kosovo dobilo varnostne sile 2009.
Dostopno na http://www.rtvsl.si/?c_mod=pda&op=view&id=96301 (10. avgust 2010).
86. MNZ. 2007. *Slovenska policija v mednarodnih civilnih misijah 1997 – 2007*. Ljubljana.
87. Murray, Douglas in Viotti, Paul. 1994. *The Defense Policies of Nations, A Comparative Study*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
88. NATO in the Balkans. 2005. *Bringing peace and stability to the Balkans*. Brussels: NATO.
89. NATO. 2006. *NATO Handbook*. Brussel: NATO.
90. NATO. 2009a. Summit guide 2009.
Dostopno na: <http://www.nato.int/summit2009/summit-guide-09.pdf> (18. februar 2010).

91. NATO. 2010a. NATO`s role in Kosovo.
Dostopno na: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm (26. julij 2010).
92. Naumann, Klaus. 2000. Kosovo – nov začetek za Evropo? *Svobodna misel* (25. februar).
93. Nobile, Mario. 1988. Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa. *Politička misao* 15/4.
94. Ortakovski, Vladimir. 2004. *Minorities in the Balkans*. New York: Transnational Publishers.
95. OVSE. 2010a. Facts and figures.
Dostopno na: <http://www.osce.org/> (25. junij 2010).
96. OVSE. 2010b. Annual Reports.
Dostopno na: <http://www.osce.org/cio/publications.html> (26. junij 2010).
97. OVSE. 2010c. Mission in Kosovo.
Dostopno na: <http://www.osce.org/kosovo/13194.html> (27. junij 2010).
98. OZN. 2010a.
Dostopno na: <http://www.un.org/en/documents/charter/> Charter of UN (7. junij 2010).
99. Pavčnik, Marijan. 2006. *Uvod v pravoznanstvo*. Ljubljana: Uradni list RS.
100. Pfaltzgraff, Robert. 2000. *NATO and Southeastern Europe*. Virginia: The Institute for Foreign Policy Analysis.
101. Pirjevec, Jože. 2003. *Jugoslovanske vojne 1991 – 2000*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
102. Poročilo OVSE. 2008a. *Poročilo pisarne za spremljanje medijev*. (21. avgust).
103. Poročilo OVSE. 2008b. *Poročilo pisarne za spremljanje medijev*. (4. junij).
104. Poročilo OVSE. 2008c. *Letno poročilo 2007-2008 skupine za človekove pravice etnična razmerja in demokratizacijo na Kosovu*. (27. november).
105. Podvršnik, Martina. 2010. *Pogovor s častnico za usposabljanje v MCAD/NATO*. 17. 9. 2010. Vrhnika.
106. Resolucije. 2010a.
Dostopno na: <http://www.un.org/documents/scres.htm> Resolutions (1160,1199,1244) (18. februar 2010).
107. Salihbegović, Ahmed. 2010. Srbija sve dublje u ponoru Kosova. *Jutarni list*. (31. julij).
Sarkesian, Sam, Williams, John Allen in Cimbalá, Stephen J. 2002. *U.S. National Security. Policymakers, Processes and Politics (Third edition)*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, str. 3-22.
108. Sens, Allen. 2004. *From Peace – keeping to Peace building. The United nations and the Challenge of Intrastate War*. New York: The United Nations and Global Security.

109. *SEU. 2007*. Svet Evropske unije – Council meeting.
Dostopno na:
http://www.consilium.europa.eu/eudocs/csm_data/docs/pressdata/en/gena/94804.pdf (7. julij 2010).
110. Shala, Blerim. 2009. Ustava Kosova ne seže čez Ibar. *Dnevnik*. (15. junij).
111. Shala, Blerim. 2010. Z vsemi topovi na kosovsko neodvisnost. *Dnevnik*. (16. junij).
112. *SIDA 2007*. Publications.
Dostopno na: <http://www.sida.se/English/About-us/Sidas-Publications/> (13. marec 2010).
113. *SIDA 2008*. Publications.
Dostopno na: <http://www.sida.se/English/About-us/Sidas-Publications/> (13. marec 2010).
114. *SIOL. 2010a*. Novice.
Dostopno na:
http://www.siol.net/svet/novice/2008/01/albanija_bo_takoj_priznala_kosovo.aspx (6. junij 2010).
115. Simić, Predrag. 2000. *Put u Rambuje: Kosovska kriza 1995 – 2000*. Beograd: NEA.
116. Simoniti, Iztok. 2001. *Človek, država, vojna – uvodna študija*. V knjigi Luard Evan, Človek, država, vojna. Ljubljana: FDV.
117. Solana, Javier. 1998. Dokument št. 17. *NATO*, 17 oktober.
Dostopno na: <http://www.nato.int/docu/speech/1998/s980528a.htm> (17. februar 2010).
118. Solana, Javier. 1999. *Press Release 040*.
Dostopno na: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-040e.htm> (15. julij 2010).
119. Stajić Dugomir, Mijaloković Sava in Stanarević Svetlana (2005): *Bezbednostna kultura*. Beograd.
120. Stanič, Janez. 1984. *Albanci*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
121. Stanojlović, Seška. 1998. *Kosovo: pravo i politika. Kosovo u normativnima aktima pre i posle 1974 godine*. Beograd: Helsinki committee for human rights in Serbia.
122. Svetina, Nataša in Stopar, Marko. 2010. Slovenski četi na Kosovu. *Slovenska vojska*. (25. junij).
123. Šabič, Zlatko. 2005. Zgodovina in institucije. V Šabič, Zlatko (ur.) Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. Ljubljana: FDV.
124. Šabič, Zlatko in drugi 2010, *Slovenija v mednarodni skupnosti*.
Dostopno na: <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/seu1.pdf> (29. april 2010).
125. *Tanjug*. 2008. Neredi u Kosovskoj Mitrovici. (17.maj).

126. Tatalović, Siniša. 2002. Izhodišča nacionalne varnosti Republike Hrvaške; *Teorija in praksa*. 39 (3): 467 – 477.
127. Trice, Robert H. 1982. *The Policymaking Process: Actors and their Impact*, v: John F. Reichart and Steven R. Sturm, (eds.). 1982. *American Defense Policy* (fifth edition). Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
128. Trobest, Stefan. 1999. *The Kosovo conflict*. New York: SIPRI Yearbook. Oxford University.
129. *UNMIK 2010a*. Regulatoriva.
Dostopno na: <http://www.unmikonline.org/constframework.htm> (17. junij 2010).
130. *UNMIK 2010b*. Police&Justice.
Dostopno na: http://www.unmikonline.org/justice/index_pillar1.htm (14. avgust 2010).
131. Ustav Republike Srbije. 1998. *Pravo i politika*. 78 – 86.
132. *Ustav Savezne Republike Jugoslavije*. 1992. Službeni list Savezne Republike Jugoslavije (27. april).
133. Valasek, Tomas. 2008. *The EU in Kosovo*.
Dostopno na: <http://www.centreforeuropeanreform.blogspot.com/2008/02/eu-inkosovo-learning-to-let-go.html> (7. julij 2010).
134. Vukadinović, Radovan. 2002. *Varnost v jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: FDV.